

DET KGL. DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB
HISTORISK-FILOLOGISKE MEDDELELSER, BIND XXXII, NR. 1

DON PEDRO

AF

AAGE KABELL

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS EJNAR MUNKSGAARD
1949

Det Kgl. Danske Videnskabernes Selskabs publikationer i 8vo:

**Oversigt over Selskabets virksomhed,
Historisk-filologiske Meddelelser,
Arkæologisk-kunsthistoriske Meddelelser,
Filosofiske Meddelelser,
Matematisk-fysiske Meddelelser,
Biologiske Meddelelser.**

Selskabet udgiver desuden efter behov i 4to »Skrifter« med samme underinddeling som i »Meddelelser«.

Selskabets adresse: Dantes Plads 35, København V.

Selskabets kommissionær: *Ejnar Munksgaard*, Nørregade 6, København K.

DET KGL. DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB
HISTORISK-FILOLOGISKE MEDDELELSER, BIND XXXII, NR. 1

DON PEDRO

AF

AAGE KABELL

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS EJNAR MUNKSGAARD
1949

A. K.

Printed in Denmark.
Bianco Lunos Bogtrykkeri.

Den spanske forfatterinde María de Zayas y Sotomayor skal ifølge halvfjerdsindstyvende bind af Enciclopedia vniuersal ilvstrada evropeo-americana fra 1930 være født i Madrid 1590 og død omkring 1650; bortset herfra vides ikke meget mere om hende, end der kan læses ud af hendes bøger; navnlig besværliggøres undersøgelsen af, at der paa den angivne tid var flere damer af hendes navn i Madrid¹. Hun var mere skattet af samtiden end af eftertiden; selve Lope de Vega har skrevet ærevers til hende². I 1632 indvarsler en anden digter, Juan Pérez de Montalván, at denne aarhundredets tiende muse har otte fortællinger rede til trykken³. Disse fortællinger nævnes ogsaa 1634⁴, og der nævnes en udgave fra dette aar⁵. Fremdeles anføres nu og da udgaver fra 1635⁶ og fra 1636⁷. Under den voldsomme interesse for den spanske digterinde, der for en snes aar siden opstod i Amerika, lykkedes det dog ikke at fremdrage nogen udgave ældre end 1637⁸. Dette aarstal bærer ogsaa en udgave i Det Kongelige Bibliotek, ligesom de amerikanske eksemplarer i 8vo. SCHNEIDER kender endogsaa tre udgaver fra det aar; CL. BRENTANO nævner en kvartudgave⁹, og en fransk forfatter vil have

¹ PLACE i *The University of Colorado Studies*, XIII, Nr. 1 Juni 1923, 1. En del materiale meddeles af MANUEL SERRANO Y SANZ: *Apuntes para una Biblioteca de Escritoras Españolas desde el Año 1401 al 1833*, II, 1905, 583—620; cf. SYLVANIA i *The Romanic Review* XIII—XIV, 1922—23; 1922, 198. — De to amerikanske publikationer velvilligst udlaant fra Universitetsbiblioteket i Lund.

² SYLVANIA 1922, 201.

³ PLACE, 2.

⁴ *ibid.*

⁵ MORILLOT: *Scarron et le genre burlesque*, 1888, 365; CHARDON: *Scarron inconnu et les types des personnages du roman comique*, 1903 f., I, 328, 330.

⁶ BRUNET: *Manuel du libraire*⁵, V, spalte 1529; SCHNEIDER: *Spaniens Anteil an der deutschen Litteratur des 16. und 17. Jahrhunderts*, 1898, 272, der videre henviser til SALVÁ Y MALLEN: *Catálogo de la Biblioteca de Salva*, 1872, Nr. 2040.

⁷ SYLVANIA 1923, 200.

⁸ SYLVANIA 1923, 200 f.; PLACE, 2; cf. SERRANO Y SANZ, 587 a.

⁹ *Sämtliche Werke*, ed. C. SCHNÜDDEKOPF, XIII, 1911, side XV.

set en »nouvelle édition in 4o«, altsammen fra 1637. I de følgende aar bliver samlingen efter de forskellige kilders indbyrdes meget afvigende oplysninger aabenbart oplagt gang paa gang. Det Kongelige Bibliotek har en oktav fra 1638 og kvarter fra 1659, 1664 og 1705. Trykketilladelserne synes oprindeligt at være givet 6.5 og 4.6.1634.

Marías Novellesamling er ikke blevet til uden Tanke paa *Il Decamerone* af Boccaccio og den deraf opstaaede novellelitteratur, der tidligt havde tilegnet sig en fremskudt position i spansk digtning¹. I begyndelsen af det syttende aarhundrede skød spanske novellesamlinger op som paddehatte. SYLVANIA² og LÖHMANN³ nævner godt et dusin uden at være enige om aarstallene, og flere kunde anføres. Berømtest blev Cervantes' »Novelas exemplares«, trykt 1613. Titlen paa Marías samling, »Novelas amorosas, y exemplares«, bringer baade Boccaccio og Cervantes i erindring. I en følgende INTRODUCCION katalogiseres de optrædende personer, og hele foretagendet motiveres. En del unge mennesker af begge køn, rige og uafhængige, samles ved juletid om den upasselige Lisis for at fordrive tiden ved fester og gensidig fortællen, to noveller per aften.

Den tredie historie fortælles altsaa i den anden nat og er lagt i munden paa en herre ved navn Alonso. Dens titel er »El prevenido engañado«, og dens indhold er følgende:

I den berømmelige stad Granada ser den velskabte og formuende DON FADRIQUE sig meget tidligt forældreløs og han tager vare paa sine sager med en for sin alder forbløffende indsigt. Men da midler uden elskov er som en spiller uden penge, begynder han at belejre en fager kvinde fra egnen, SERAFINA, der dog viser ham af til gunst for en anden derboende herre, DON VICENTE. Selvom Fadrique føler sig vis paa at opnaa Serafina, saa snart han søger om hende hos forældrene, vil han dog hellere gaa den regulære elskervej gennem kammerpigerne, der da ogsaa angiver ham det rette tidspunkt, hvor han synger en øm sonet til Serafinas øjne. Den skønne trækker sig nu aldeles tilbage. D.

¹ Cf. ARTURO FARINELLI: Note sulla fortuna del Boccaccio in Ispagna nell' Età Media, Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen, CXIV, 1905, 397—429; CXV, 1905, 368—388; CXVI, 1906, 67—96; CXVII, 1906, 114—141; cf. ogsaa SYLVANIA 1923, 204.

² 1923, 205.

³ Romanistische Arbeiten, XXIV, 1935, 226.

Fadrique tror, det er i sorg over, at d. Vicente har svigtet hende; han begiver sig til hendes forældre, som modtager ham med aabne arme. Pigen selv beder sig undskyldt for nogle dage paa grund af daarligt helbred. Nu viser hun sig dog stundom, naar han paraderer nedenfor vinduet, og han faar lov at besøge hende i moderens og tjenestepigernes nærværelse. Efter nogle maaneders forløb taber han imidlertid taalmodigheden og ønsker at ægte hende, hvad enten hun er syg eller rask. Da ser han midt om natten, som han efter vane tilbringer foran den elskedes hus, denne begive sig til et berygtet, staldlignende brændeskur. I forvisning om derinde ogsaa at finde d. Vincente følger han efter; men det viser sig at være en fejltagelse; Serafina bringer under mange kvaler et barn til verden. Hun forlader hastigt stedet, han samler barnet, en pige, op, sætter det i pleje hos en af sine kvindelige slægtninge og giver det navnet Gracia.

Serafina genvinder ret hurtigt sin helsen og tidligere skønhed og meddeler sine forældre, at brylluppet for hendes skyld kan fejres naarsomhelst; men den skræmte d. Fadrique indbilder Gracias plejemoder, at pigen er hans egen datter og paalægger hende, at hun skal sættes i kloster tre aar gammel, saa hun opdrages uden kendskab til det profane liv, og han drager med en enkelt tjener, men velforsynet med penge og juveler, ud paa eventyr i Spanien, og først til Sevilla. Ved bortgangen skriver han en sonet, som han sender Serafina, meddelende, at hun ikke har kendt sin besøgstid, at han har gennemskuet hende, og at hun ikke mere vil kunne opflamme ham. Digtet fremkalder nogen skuffelse hos Serafinas forældre og hos hende selv, der sonderknust vandrer i kloster og gennem ruelsen over sit fejltrin og bekymringen over barnets skæbne opnaar navn af hellig kvinde i Granada.

D. Fadrique er i Sevilla ganske overbevist om den gennemgaaende nederdrægtighed hos kvinddekønnet, navnlig hos dets mere forstandige repræsentanter. En kvinde bør »ikke kunne mere end udføre sit arbejde, bede sine bønner, styre sit hus og opføde sine børn«, hvortil forfatterinden dog paa egen regning føjer, at resonnementet er »*contraria a su entendimiento, pues para una mala ay ciento buenas*«. Han tager ind hos en velhavende slægtning, d. MATEO, og en dag bemærker han en dame, klædt som enke, skønnere end alt, han har set. Han taber nu

pludselig sin afsky for det svage køn og betror d. Mateo, at han gerne vil stifte nøjere bekendtskab med damen, hvis navn viser sig at være BEATRIZ. De gaar frem og tilbage foran huset. D. Mateo fortæller, hvorledes hun er fireogtyve aar gammel, har været gift i fire aar og enke i to, og han tilsiger d. Fadrique sin bistand; han har nemlig som besvogret med enken visse muligheder for at trænge frem til de indre gemakker. Da de to herrer i nogen tid har bukket og skrabet for damen i vinduet, giver d. Mateo efter for d. Fadriques ivrighed; allerede næste dag vil han tale om giftermaal hos Beatriz, der hidtil har afvist en hær af bejlere. Natten gaar ikke hurtigt for d. Fadrique, og næste dag opsøger han sin vaabenfælle for at fremskynde afgørelsen. D. Mateo begiver sig til Beatriz, der ikke er utilbøjelig til at opfylde d. Fadriques forlangende, men som ved sin forrige mands begravelse har aflagt løfte om ikke at gifte sig de første tre aar. Dersom d. Fadrique vil vente saa længe, skal han være velkommen. Denne, hvis elskov kun voxer for hver time, slaar sig ned i nærheden af sin tilbedte og holder stort hus for at fordrive tiden. Beatriz vil ikke modtage saa meget som en broche af ham, men driver det dog ikke saa vidt som til at forbyde sine kammerpiger at modtage diverse sager. Han kan i det højeste opnaa, at hun stiger ud paa balkonen, naar han gaar sin gang paa gaden om dagen eller synger serenader om natten. Engang, da Beatriz er blevet fortørnet over at se ham tale med en anden dame i kirken, synger han saaledes en »Romance« af egen forarbejdning, hvor han ligner sine forhaabninger med babyloniernes taarnbygning og Faëtons himmelkørsel. Efter et halvt aars tid er det stadig ikke lykkedes ham at træffe Beatriz i enrum, og hans lidenskab under ham ikke et øjeblik hvile. En nat, da han patruljerer foran huset, ser han porten aaben, og det lykkes ham uset at trænge frem til husets centrale dele, hvor Beatriz sidder med sine tjenestepiger. Disse opfordrer hende til at synge; men hun vil ikke; hun er nedtrykt. Hun overtales dog og fremfører en meget poetisk og trøstesløs sang om en pige, der haanede alle sine tilbedere, indtil hun selv blev ulykkeligt forelsket. Da hun derpaa agter at gaa i seng, vil d. Fadrique trække sig tilbage; men han finder, at porten er laast. For ikke at vække opsigt sætter han sig i skjul og afventer morgenen. Efter to timers forløb hører han puslen ved den dejliges dør, og hun træder frem i et meget raffineret kostume, med

en sølvlysestage i den ene haand, en sølvtallerken med lækre sager i den anden, og over armen en dug. Medens d. Fadrique undrer sig over, hvad disse rare ting kan være bestemt til, trækker han sig tilbage mod hestestalden. Beatriz følger imidlertid efter, og han maa skjule sig bag en hest. Hun gaar ind i et lillebitte rum for enden af stalden, og han, der antager, at en af tjenerskabet maa ligge syg derinde, undres noget over, at ikke en af de talrige piger kunde besøge opvartningen. Han skaffer sig overblik over denne kristelige barmhjertighedsgerning og ser en seng med en overmaade sort og hæsliq neger paa 28—30 aar, saa udmattet, at han mangler lidet i at opgive aanden. Hen til denne djævleskikkelse ved navn Antonio træder den engleskønne Beatriz, lægger haanden paa hans pande, tilhvisker ham ømme ord og beder ham spise, for at han ikke skal faa hende til at søge døden efter sig. Medens d. Fadrique gør sig visse tanker, aabner negeren øjnene, støder den skønne fra sig, nægter at spise, hvad hun vil give ham, bebrejder hende, at hun end ikke nu kort før hans død kan holde sig borte med sine »viciosos apetitos« og tilraader hende at gifte sig. Doña Beatriz bliver først endnu mere nærgaaende, saa bliver hun træt og trækker sig tilbage i den sørgeligste stemning. D. Fadrique iler snarest bort fra huset, men meddeler sig dog ikke til sin ven. Han iagttager samme aften negerens begravelse, og en dag, de to venner sidder ved bordet, kommer fra Beatriz en tjenestepige med et brev, hvori der opfordres til hastigt giftermaal. D. Fadrique læser epistelen meget grundigt, prisende himlen, der nu to gange har vist ham den frygtelige sandhed i rette øjeblik. Han beslutter sig til strax at tage bort med sin eneste gamle tjener fra Granada, beder vennen ordne sine efterladte sager og skaffe et par æsler, og han skriver imens et svar til Beatriz, der paapeger, at hun som enke fra i forgaars helst maa have et aar til at begræde den bortgangne elskede. Hun gifter sig derefter med en anden.

Dragende bort fra Sevilla vælger d. Fadrique nu vejen til Madrid, »con su antigua tema de abominar de las mugeres discretas, que fiadas en su saber, procuravan engañar a los hombres«. Han slaar sig ned hos endnu en velhavende slægtning og slutter et varmt venskab med dennes eneste søn, d. IUAN kaldet, bortlovet til en tiaarig kusine. Da d. Iuan gør et meget melankolsk indtryk, vil d. Fadrique opmuntre ham med en udvexling af

erindringer. Det viser sig da, at d. Iuan er betaget af en pige ved navn ANA, der sammen med sin kusine VIOLANTE lever i residensstaden. Hendes døende forældre har paalagt hende at ægte en fætter i Indien, saa d. Iuans lidenskab har sløje udsigter. Baade hun og hendes kusine er højt begavede, musikalske og digtende i utrolig grad. Da det saaledes er blevet meddelt Ana, at d. Iuan skulde have set mildt til en kvinde ved navn NISE, har hun som led i en paafølgende meningsudvexling frembragt et meget langt poëm, hvor hun foreholder ham hans utaknemmelighed. D. Iuan forsikrer, at det er for intet at regne mod, hvad hun ellers kan præstere. D. Fadrique mener som før, at kvinden er bedst, naar hun lige akkurat kan udføre de til livets og slægtens bevarelse nødvendige tankeoperationer. Vennen svarer med en længere, forholdsvis idealistisk udredning, og d. Fadrique foreslaar, at de tager hen og ser paa sagerne; at doña Violante muligvis er velbegavet kan trods alt ikke holde ham tilbage. De træffer baade Ana og Violante, den sidste i særdeles pragtfuldt toilette, hvad der faar d. Fadrique til at foredrage en længere romance om den skønnes ubetegnelige pragt, legemsdel for legemsdel i overdaadige sammenligninger, indtil sproget er udtømt, og beundringen mangler ord; ædle stene og metaller taber deres værd i hendes nærhed, billedkunsten staar afmægtig. — Sangen vinder bifald, ikke mindst hos Violante, der begynder at gengælde d. Fadrriques følelser. Inden de to herrer gentager besøget den næste dag, sender d. Fadrique doña Ana en sonet for at sikre sig hendes bistand; hun hævder dog, at han ikke har den nodig, da han forlængst har gjort tilstrækkeligt indtryk paa sin udvalgte. Han forsøger nu at gaa til direkte angreb, men virkelige resultater opnaas ikke, og da han er ved at være tvunget til den sidste udvej, at gifte sig med pigen, indløber der fra damerne den sørgelige meddelelse, at Anas trolovede pludselig er kommet til staden, og at de to husvenner nu maa holde sig borte indtil videre; den ankomne er en erfaren herre i fyrrerne, og man vil foreløbig hverken kunne bese husets kvindelige besætning i vinduerne eller opnaa kontakt med dem paa anden maade. Forbudet gælder ogsaa, af grunde, der senere vil blive meddelt, Violante. De to vaabenbrødre udholder denne tilværelse en maaned, saa sonderer de atter terrænet og ser Anas tilkommende gaa ind i huset med sin unge og velklædte, studerende brøder;

men de ser intet til pigerne. Da bekymringen har sysselsat dem endnu nogle døgn, ser de aarle en søndag morgen en af Violantes kammerpiger begive sig til messe. De faar hende til at bringe et brev fra d. Iuan til damerne, og de modtager ogsaa svaret, at den nybagte ægtemand i løbet af en uges tid vil besøge noget familie i Valladolid, og at man da vil kunne skride til handling. Imidlertid gaar der atter nogle lange dage. Herrerne patruljerer foran huset, d. Iuan faar øje paa Ana i kirken og kommer til at tale med hende. Ægtemanden har blot talt om at rejse, men rejser ikke. Hun tilraader vennerne at komme om natten; der er nogen uenighed mellem hende og gemalen. Hun vil saaledes kunne opfylde d. Iuans længsler, hvis en anden saa længe kan overtage hendes lidet krævende rolle i ægtesengen. Kusinen er desværre syg, men d. Fadrique skulde uden risiko kunne paatage sig arbejdet. Da d. Iuan kommer hjem og forklarer d. Fadrique planen, anser denne ham først for gal, men efter nogle bevægede timer begiver de sig dog sammen til kusinernes hus. Doña Ana tager imod dem. Hun lader d. Fadrique klæde sig af, fører ham i mørke ind til sengen, lader, somom hun selv lægger sig, men forlader lydløst værelset for at begive sig til et andet gemak sammen med d. Iuan. D. Fadrique er alt andet end dristig ved situationen, og da væsenet i den anden side af sengen slaar ud med arme og ben, retirererer han saa langt, som møblet tillader, og tilbringer en fortvivlet nat, der ikke bliver lysteligere, da dagen bryder frem, uden at Ana er kommet tilbage for at afløse ham. Tilsidst vover han et fremstød mod døren, men møder netop her Ana, der med høj røst spørger, hvorfor han har saa travlt. Hun tager intet hensyn til hans bøn om mere afdæmpet optræden, men trækker gardinerne fra og fremviser væsenet i sengen, det vil sige ikke sin skæggede ægteherre, men d. Fadriques egen allerdejlige Violante, al den stund manden har været borte en uges tid. D. Fadrique bliver saa beskæmmet, at han taber mælet, men han kommer til sig selv og faar lejlighed til at indhente det forsømte, ogsaa efter at doña Anas mand er kommet hjem, og d. Iuan altsaa maa spæge sit kød. Efter nogle maaneders forløb gør d. Fadrique Violante ægteskabstilbud, men hun finder bestandig nye undskyldninger. Endelig begynder hun at blive mindre aktiv og at afvise ham, naar han møder frem. I fortvivlelse og jalusi bestikker han en kammerpige til at udsprede

det rygte, at han er syg og holder sengen, for at han en nat kan komme overraskende og se, hvad den falske Violante tager sig til. Dette lader sig saa meget lettere gøre, som Violante tilbringer nætterne i sine egne afsidesliggende gemakker med egen indgang. I virkeligheden er hun ikke forblevet upaavirket af sin svogers studerende broder, efterhaanden som denne har begavet hende, og hun er blevet vant til d. Fadrique. Da hun nu mener sig sikker, sender hun strax bud efter studenten, men d. Fadrique indfinder sig ogsaa og træffer den skønne i seng og rivalen klædende sig af. I det følgende dramatiske optrin redder denne sig ved at true med en sko, som var det en pistol. Violante og d. Fadrique kommer vældigt op at toppes, hun skrider op, doña Ana og hendes mand kommer til undsætning. D. Fadrique trækker sig tilbage, fortæller vennen, hvad der er hændt, beslutter at drage til kongeriget Sicilien i følge med el Duque de Ossuna, som dèr skulde være vicekonge, og tager afsted før der er gaaet fire dage. Han fastholdes dog af det skønne Neapel, hvor en dame viser sjælden evne til at hemmeligholde deres fælles fornøjelser for sin mand, og saaledes bestyrker hans overbevisning, at forstandige kvinder altid anvender deres klogskab til mandkønnets fordærvelse.

Fra Neapel drager han til Rom og stifter bekendtskab med en dame, der i den anledning tager livet af sin mand. Hermed og med andre oplevelser tilbringer han sexten aar, indtil han, idet hans midler er opbrugt, beslutter sig til at vende tilbage til Spanien. Efter nogle dages ophold i Barcelona begiver han sig en morgen alene per muldyr til Granada. Da han har tilbagelagt lidt over fire mil, kommer han ved nitiden til et smukt sted, der ejes af en catalansk hertug, gift med en overmaade fager valencianerinde. Denne faar øje paa ham, tilkalder ham og giver ham ret tydeligt at forstaa, at hun gerne ser ham som gæst, da hertugen er paa jagt. D. Fadrique refererer sine eventyr, og de taler om hans fremtid, navnlig hans giftermålsplaner. Han lægger som sædvanlig vægt paa, at pigen skal være dum. De kloge har han faaet nok af. En kvinde bør ikke kunne andet end elske sin mand, passe paa sin dyd og sætte børn i verden uden mange ophævelser. Der opstaar herover en diskussion. Hertuginde byder paa frokost, siesta med mere. Snart falder natten paa, og en tjenestepige melder, at hertugen er paa trapperne. D. Fadrique bliver laaset inde i et skab med parfumer. Til hertugen, en

mand i halvtredserne, fortæller hertuginde, at hun har været for træt til at staa op efter siestaen. Da de derefter har indtaget et langvarigt maaltid, faar hun lyst til at lege lidt med den inde-laaste elsker, og hun forsøger et væddemaal med hertugen, hvorefter denne skal opskrive alt, hvad der forfærdiges af jærn. Han glemmer — meget belejligt — nøglerne. Da han har afsluttet sin liste, lægger hun haanden over papiret og fortæller, hvad der har tildraget sig i dagens løb. Tilsidst forlanger han naturligvis i energisk tonefald nøglen til skabet, og hun forklarer under megen munterhed, at ingen kvinde vilde fortælle sin mand en saadan historie, hvis den var sand, men at hun blot hermed har villet understrege listens ufuldstændighed; hun kræver nu de vundne penge, og hertugen lover hende dem og gaar bort. Hun befrier den indelukkede og næsten ihjelskræmte d. Fadrique, giver ham hundrede fra hertugen vundne dukater, dertil endnu hundrede af sine egne, samt en kæde med sit billede af endnu større værdi. Udrustet saaledes drager han endnu to mil frem for at overnatte dør, hvor han oprindeligt vilde spise, styrket i sin filosofi, at klogskaben bedærver kvinderne. Han beslutter sig til ikke at gifte sig med nogen uden med en pige saa enfoldig, at hun ikke vil kunne skelne mellem at elske og at hade.

Da han i disse tanker naar Madrid, finder han, at hans fætter d. Iuan har tiltraadt arven efter sin fader og er blevet gift med sin kusine. Af ham erfarer han, at Violante er gift og doña Ana draget til Indien med sin mand. Fra Madrid tager han til Granada og bliver modtaget af sin tante med aabne arme. Her faar han at vide, at Serafina er gaaet i kloster, og at hendes gamle tilbeder d. Vicente har taget sin død derover. Da doña Gracia nu skulde være sexten aar gammel, opsøger han hende sammen med tanten. Hun viser sig at være billedskøn og saa dum, som nogen kan ønske sig. Han aabenbarer nu tanten, at hun ikke er hans datter, og han gør store forberedelser til at ægte hende; ud fra sin teori om kloge kvinder vælger han de dummeste kammerpiger, der lader sig opdrive, hvilket giver forfatterinden lejlighed til fornyede kritiske bemærkninger. Brylluppet bliver afholdt med pomp og pragt, og da d. Fadrique ser sig alene med Gracia, forklarer han hende det ægteskabelige samliv saaledes, at det er hustruens pligt i panser og plade at holde vagt, medens ægtemanden sover. Han iklæder hende altsaa en vidtløftig rustning, lægger

sig til hvile, vaagner ved femtiden, klæder konen af, lægger hende i sengen og beordrer pigerne til ikke at forstyrre hende før klokken elleve, medens han selv begiver sig ud i staden for at passe sit embede. Efter en god uges tid, hvor det ægteskabelige samliv fortsætter paa stadig samme maade, bliver d. Fadrique paa grund af nogle stridigheder pludselig nødt til at rejse bort for personlig at søge kongen; der levnes ham knapt nok tid til at formane konen, og sagerne i hovedstaden staar paa i mere end et halvt aar. I mellemtiden fremtriner i Granada en don ALVARO fra Cordova, hidkaldt af en retssag. Han promenerer i ledige timer foran Gracias vinduer, meget betaget, men Gracia ser ikke meningen, og hans livsmød synker. Da tager en naboerske sig af sagen. Først forhandler hun med den omvandrende cordovianer, dernæst har hun en længere konference med den uskyldige Gracia, der slet ikke faar fat i sagens kerne, men som betror hende en nøgle, der passer saavel til en port i haven som til husets forskellige døre lige ind til hendes eget sovekammer. Den følgende nat forsøger den fremmede lykken, men da han pludselig staar overfor den fra top til taa pansrede Gracia, tror han sig forraadt og stikker af. Han beklager sig til koblersken, der tager en ny samtale med Gracia. Atter i den nu følgende nat forsøger d. Alvaro sig, og han faar held til at belære Gracia om en anden og lettere maade at leve det ægteskabelige liv, end den af d. Fadrique angivne. Det bliver han ved med, lige til d. Fadrique er færdig med sine sager ved hoffet, og han selv er færdig med sine i Granada; han vender da tilbage til Cordova, og d. Fadrique vender tilbage til sit hus, ventende til rette tid at se konen klæde sig i rustning; hun klæder sig af. Uden nogen blusel beretter hun, hvad der er passeret med den anden mand; d. Fadrique spørger forbitret efter hans navn og adresse, men hun har ingen anden betegnelse for ham end den anden mand. Da gaar d. Fadrique i sig selv og erkender det sande i hertugindens ord, at kloge kvinder bedst veed at iagttage decorum. Han tager derfor ingen repressalier overfor konen, passer kun i de følgende aar bedre paa hende. Børn faar han ikke; men han efterlader sit gods til Gracia og lader hende træde ind i det kloster, hvor Serafine opholder sig. Denne underretter han i et brev om, at Gracia er hendes datter. En anden skrivelse sender han til sin fætter d. Iuan i Madrid, idet han udreder sin historie saaledes, som den her er fortalt.

Gracia finder, tankeløs som hun er, uden vanskelighed trøst i klosteret og anvender sine midler til at grundlægge et nyt.

El prevenido engañado bestaar altsaa af forskellige episoder. Nogle af dem har María taget lige ud af sine forgængere i novellekunsten. Beretningen om Beatriz og negeren findes hos TOMMASO GUARDATI, der levede gennem det meste af det femtende aarhundrede og blev bekendt under navnet MASUCCIO DA SALERNO nemlig i hans *Novellino*, skrevet circa 1460 og første gang trykt 1476, »dieses Buch, das vielleicht die schmutzigsten unter den italienischen Novellen enthält«¹, hvor den figurerer som den fireogtyvende blandt halvtreds historier², mere paagaende i fremstillingen end hos María. — Den i episoden med de to damer Ana og Violante benyttede morsomhed, forvekslingen af sengefælle, er sikkert en af menneskehedens ældste. Den anvendes i den noget mangelfuldt overleverede slutning af Plautus' *Casina*, der efter prologen skal være bearbejdet efter DIPHILOS fra det tredje aarhundrede før vor tidsregning³, idet den foregivne brud ved nærmere eftersyn viser sig at være en mand, medens den rigtige brud er optaget andetsteds. Stoffet er bearbejdet i Machiavellis *Clizia* og oftere i det sextende aarhundrede⁴. Forvekslinger i mørke findes fremdeles hos Boccaccio III, 6, 17⁵ og i den franske samling »Les cent nouvelles nouvelles«, først trykt 1486, findes som nr. XXXV en fortælling, der skal være blevet udformet af selve dauphinen, den senere Louis XI⁶, hvor en kvinde lader en anden indtage sin ægteskabelige plads, medens hun selv begiver sig til sin elsker. I de hundrede nye fortællinger findes som nr. XXXVIII en efterligning af Boccaccio VII, 8, hvor en kvinde af frygt for sin mands vrede lokker en anden til at tage sin plads; fortællingen er atter indført af CELIO MALESPINI i hans *Dvcento novelle*, 1609⁷. En gammel fransk bearbejdelse paa vers findes hos Barbazan i »Fabliaux et contes«, IV, 1808⁸. Et naturligt, symmetrisk supplement til dette yndede motiv i novelledigtningen maatte det

¹ M. LANDAU: Beiträge zur Geschichte der italienischen Novelle, 1875, 51.

² Udgaven 1492 blad 37 vf.

³ Deiphilus / hanc graece scripsit, post id rursum denuo / latine Plautus.

⁴ Cf. KARL REINHARDSTOETTNER: Plautus, 1886, 375—390; Handbuch der Literaturwissenschaft: Die Romanischen Literaturen von der Renaissance bis zur Französischen Revolution, 281.

⁵ Cf. ogsaa VII, 8.

⁶ Cf. værkets udgave 1858, side IX.

⁷ Originaludgaven II, nr. XL.

⁸ 393—406.

være at lade forvexlingen blive en glædelig overraskelse i stedet for en ofte smertefuld skuffelse. Det er gjort af Masuccio i hans novelle XLI¹, der tydeligt nok er det nærmere eller fjernere forbillede for María, ihvorvel kun slutningen genfindes hos hende: To herrer, Philippo de Lincurto og Ciarlo Damboia, bliver under deres ophold i Florens med hertug Raniere af Anjou indtaget i henholdsvis en gift kvinde og hendes ugifte søster. Ligesom det er ved at komme til en forstaaelse mellem Philippo og hans objekt, begiver hertugen sig tilbage til Frankrig. Novellens første del handler da om, hvorledes det lykkes fruén at faa ham kaldt tilbage til Florens. Slutningen, der findes hos María, fremstiller, hvorledes fruén indbyder sin elsker, Philippo, medens hans ven, Ciarlo, maa indtage hendes plads saalænge, hvorledes denne ven tilbringer en frygtsom nat, hvorledes det den paafølgende morgen viser sig, at han ikke har ligget hos en mand, men hos sin meget elskede, og hvorledes der endelig bliver givet ham lejlighed til at indhente, hvad han maatte have forsømt. Artige er disse bøger ikke. De fastholder menneskeslægtens primitive færdigheder og instinkter. Det bebrejdes Ciarlo, at han i de kostbare timer ikke har kunnet lugte sig frem².

I modsætning til, hvad forholdet var i den ogsaa af María overtagne novelle XXIV, giver Masuccio i denne fortælling personerne navne; skuepladsen er en bekendt stad, og bekendte fyrster spiller en rolle i handlingen, saaledes kong Renés søn, hertug Johannes af Anjou, der først døde i december 1470. Man har paapeget³, at den »ædle Francesco Caliotto«, der ifølge Masuccios dedikation har leveret stoffet, kunde staa i forbindelse med en hos hertug Johannes optrædende GALEOTTO⁴, og at han saaledes kunde have historien fra de implicerede personer. Trods de samtidige navne gør fortællingen dog et konstrueret indtryk. Den spredte sig hurtigt ud over hele den kendte verden, optræder saaledes som novelle nr. II i en samling af GIROLAMO PARABOSCO⁵, der levede i første halvdel af det sextende aarhundrede, derefter hos en samtidig fransk forfatter, BONAVENTURE DESPÉRIERS, som

¹ Udgaven 1492, blad 57 f.

² Blad 58 rb.

³ W. G. WATERS: *The Novellino of Masuccio*, II, 1895, 351.

⁴ Cf. ANGELO DI COSTANZO: *Historia del Regno di Napoli*, 1581, 457 f.

⁵ *Novelliere minori del cinquecento*, ed. G. Gigli e Fausto Nicolini, 1912, 31—37.

hans novelle CXXVIII¹, dog ikke i den ældste udgave fra 1558, men i en posthum, ti aar senere, hvori forskellige venner har haft andel². Motivet er ogsaa indgaaet i Beaumont og Fletchers begivenhedsrige lystspil *The Little French Lawyer*³. I Spanien indflettede MATEO ALEMÁN den i anden del af sin berømmelige landstryggerroman »Guzmán de Alfarache«, 1605⁴, som María maa have kendt. Hvor meget hun har kendt til de andre samlinger, er vanskeligt at sige; antagelig har hun haft Masuccio ved haanden⁵. Episoden med den pansrede Serafina kan hun have kendt fra *Les cent nouvelles nouvelles*, hvor den gives som fortælling XLI næsten i Marías egen form, vanskeligere fra en endnu ældre novellesamling af GIOVANNI SERCAMBINI, der ganske vist medtager den som et tillæg »de transformatione naturæ⁶, men som først blev trykt i 1871. Naar man til alt dette regner oversete, tabte og utilgængelige novellesamlinger og ikke mindst en vidt-udbredt mundtlig overlevering, kan kun een ting fastslaaes: at María ikke selv har opfundet ret meget af *El prevenido engañado*, »die aus italienischen Reminiszenzen zusammengeflückte Zoten-novelle«⁷. Det er lykkedes hende at give de forskellige kilder en vis udjævnende behandling, saa der opkommer en fortælling med alle de for en spansk novellesamling ejendommelige træk. Stereotyp er kavallerernes evige paraderen foran den elskedes vaaning, deres bestandige kvæden serenader op mod mere eller mindre tomme balkoner, deres samtaler med de rigtige eller urigtige piger under kirkegangen, og saa videre. Alt dette er dog nøje efter forbillederne. Kun paa enkelte, mindre væsentlige punkter gør forfatterinden en personlig indsats, hvorved hun ikke fornægter sit feminine naturel. PLACE fremhæver⁸, at María i novellesamlingens indledning viser megen interesse for de optrædende personers blændende kostymer. I den foreliggende novelle er denne

¹ Udgaven 1843, 316—319.

² *Ibid.*, side III.

³ Beaumont and Fletcher, ed. A. R. WALLER, III, 1906, 415, 421 ff. med flere steder. Et enkelt sted peger lige tilbage til Masuccio: . . . The man that should have been your bedfellow / Your Lordships bedfellow, that could not smell out / A Virgin of sixteen, . . ., 453.

⁴ Ed. Samuel Gili y Gaya, III, 1928, 139—145.

⁵ Cf. PLACE, 18.

⁶ Udgaven 1889, 411—413.

⁷ PFANDL: Geschichte der spanischen Nationalliteratur in ihrer Blütezeit, 1929, 333.

⁸ 4.

interesse ligefrem paafaldende. Da Beatriz er paa vej til negeren, faar María plads til en meget grundig beskrivelse: »Traia la dama sobre la camisa un faldellin de buelta de tabi encarnado, cuya plata y guarniciõ parecian estrellas, sin traer sobre si otra cosa. mas que un rebosillo del mismo tabi, aforrado en felpa açul, puesta tan al desgayre, que dexava ver en la blãcura de la camisa, los bordados de hilo de pita: sus dorados cabellos cogidos en una redezilla de seda azul y plata, aunque por algunas partes descompuestos, para componer con ellos la belleza de su rostro; en su garganta dos hilos de gruesas perlas, conformes a las que llevaba en sus hermosas muñecas, cuya blancura se via sin embaraço, por ser la mãga de la camisa suelta, a modo de manga de frayle«¹.

Begge de amerikanske forskere, som i 1923 gennemgik Marías produktion, opstillede hende som en af sin tids kvindesagskvinder. PLACE refererer, hvorledes der senere i novellesamlingens anden dels anden aften gives en regulær diskussion om kvindekønnets berettigelse², og hvorledes der i anden dels tredje aften tales manende ord om mandkønnets ulykkebringende ringeagt for kvinden. Det skjules ikke, at Marías noveller laa i fortsættelse af tidens litterære mode, men »the unique thing which we encounter is the thread of »women's rights« propaganda which runs through them«³. Det bliver Marías »main thesis«, at »men are worse than women«⁴, that women are oppressed and that men are the oppressors«⁵, hvilket program ogsaa ellers findes i hendes produktion⁶. Den kvindelige forsker, SYLVANIA, gør den spanske dame til en kvinde »whose loyal and sturdy advocacy of the rights of her sex took a bold and fearless stand which may be considered unique for the times in which she lived«⁷, og hele afhandlingens andet kapitel⁸ drejer sig om »Feminism In the Works of Doña María«, hvor det blandt andet ved meget lange og paaskønnelsesværdigt

¹ 1638, 99 r; cf. Violantes udstyr, 106 r: »Tenia puesta una saya entera negra, quajada de lantejuelas, y votones de oro, cintura, y collar de diamantes, y un apretador de rubies«.

² 6.

³ 8.

⁴ 23.

⁵ 40.

⁶ 55.

⁷ 1922, 197.

⁸ 1922, 203—213.

nøjagtige citater fra novellernes fortale fastslaas, at kvindesagen laa María paa hjerte fremfor noget andet, og at hun i sine fortællinger har indsat ikke saa lidt propaganda for det svage køns adgang til opdragelse og medmenneskelig agtelse. El prevenido engañado gennemgaas¹, somom det herhen hørende idéindhold var det vigtigste, somom man virkelig ved disse episoder og heltens vildfarelse skulde lære at agte de forstandige fruentimmere. Denne »loftiness of her underlying purpose«² berettiger María til at benytte de lette emner; men forresten er hendes noveller »scarcely objectionable enough to be termed licentious. Whatever adverse criticism³ has bestowed upon them in this respect should be regarded as undeserved«.

I det store hele vil det vist være vanskeligt fastholde nogen moral i el prevenido engañado, der skulde berettige fremførelsen af de slibrige episoder. Den synes ofte at være gennemført paa trods af episodernes reale indhold, og den vil ved en nærmere betragtning vise sig at være meget løs i fugerne; den vil vise sig slet ikke at være nogen moral, den vil simpelthen afsløre sig som umoral.

Fremgangsmaaden er jo den, at heltens bestandig fortolker sine oplevelser saaledes, at forstandige kvinder bringer ulykke over mandkønnet, medens forfatterinden nu og da indskyder sin egen afvigende opfattelse og tilsidst lader heltens omvende sig. Saavel heltens som forfatterindens tolkning af kendsgerningerne synes svagt underbygget af handlingens gang. Don Fadrique har kunnet bestyrke sin opfattelse alene udfra episoden med Beatriz og negeren. Her har det rænkefulde kvindemenneske bragt ulykke over sin elsker, og hun truer med at ødelægge ogsaa sin tugtige bejler. Fortællingen om Serafinas fødsel i dølgmaal kan tilsyneladende ogsaa nære hans afsky for listige kvinder. Men kun tilsyneladende. Thi der er jo ogsaa en don Vicente i Fortællingen, der synes at have haft et med sin egen tilbøjelighed smukt stemmende udbytte af omgangen med den begavede dame. Altsaa lader heltens fortolkning sig allerede fra denne episode kun op-

¹ 1922, 210.

² 1923, 206.

³ Der sigtes vel især til Ticknor: History of Spanish Literature, III, 1863, 143, som taler om »shameless indecency« med hensyn til el prevenido engañado, »one of the most gross [stories] I remember to have read«; PFANDL bemærker i den anledning, at Ticknor havde læst meget, 333.

retholde, saa længe han er dydig: Serafina er nær ved at bringe ulykke over sin ærbare frier, men galanen opnaar sin attraaede løn. Det taktiske fejlgreb er da, at helten i de følgende episoder ikke er dydig. Han har ikke noget at bebrejde Violante, den unavngivne dame i Neapel eller hertuginde. Han faar af dem hvad han vil have, i Neapel endogsaa uden nogensomhelst anstrengelse eller smertefuld eftervirkning, saavidt det kan ses. Det er en skrøbelig filosofi, først at hjælpe damerne til ægteskabsbrud og dernæst at se sagen fra den krænkedes husbonds side. Da d. Fadrique omsider selv er blevet ægteherre, drager han atter for vidtgaaende slutninger af sin oplevelse. Affæren Gracia er ikke noget eksempel paa, at en kløgtig kvinde er at foretrække for en svagere begavet. Den unavngivne Cordovianer faar ligesaa meget ud af hende, som d. Fadrique fik ud af damen i Neapel, alle parters udbytte er ikke meget forskelligt fra resultatet i denne affære eller affæren Violante. D. Fadrique kunde passende stille sig paa galanens standpunkt og glæde sig paa hans vegne. María har ikke ydet sin helt retfærdighed. Det er ingen triumf at gendrive hans ganske vilkaarligt konstruerede tolkning af fænomenerne. Alligevel lader hun altsaa d. Fadrique omvende sig til agtelse for kvindens aandsevner; at episoderne skulde underbygge en saadan omvendelse, er dog lidt langt henne at hente. De underbygger hverken det ene eller det andet. María gennemtrumfer imidlertid sin tolkning. Hun taler gennem visse af de optrædende personer, nemlig d. Iuan, der siger, at »no se que hombre apetece una muger necia, no solo para aficionarse, mas para comunicarla un quarto de hora«¹ etc., hvorefter han gaar bagvejen til den skønne doña Ana og i nogen grad taber sin kraft som moralist; fremdeles lægger María sin moral i munden paa den foretagssomme hertuginde², der hellerikke ganske holder sin sti ren. Endelig taler hun for egen regning lige ud i tilknytning til heltens taabelige overvejelser, snart i postulatets form³, snart under paa-beraabelse af »el principio de su historia⁴«, og da regnskabet gøres op og moralen endelig trænger frem til d. Fadrriques bevidsthed, agter han ikke de tænkende kvinder blot fordi de er dydige, men ogsaa fordi, »si no lo son, hazen sus cosas con recato, y

¹ 1638, 105 v. Hvor intet andet bemærkes, citeres udgaven 1638.

² 114 r.

³ 94 r.

⁴ 117 r.

prudencia«¹. Under denne sidste synsvinkel vil visselig baade Serafina og Beatriz og damen i Neapel samt hertuginde være mønstre for kvindelig omtanke: de bevarer skinnet. Udfra denne betragtning kan María gøre hertuginde til sit talerør og finde en slags beviskraft i diverse episoder. Skinnet bliver mere end det næstvigtigste. Men det er ikke, hvad man kalder moral.

SYLVANIAS opfattelse er da heller ikke forblevet uimodsagt. PFANDL mener, at »das mit der Frauenrechtlerin hat nun allerdings bis zu einem gewissen Grade seine Richtigkeit«, men han karakteriserer dog forfatterinden som simpelthen »ein Weib, das lüsterne, unsaubere, sadistisch angehauchte, moralisch faule Geschichten erzählt«, og specielt den foreliggende novelle vil han ikke anse for mere end »eine lockere Aufzählung von einzelnen Liebesabenteuern, denn der angeblich tiefere Sinn (die Frage, ob das Weib wirklich dumm sein müsse, um treu zu sein) kommt spät und wenig klar zur Wirkung«.²

Det er der aabenbart ogsaa nogen, der har ment i samtiden.

I Det Kongelige Bibliotek findes en del udgaver af novellen, to i oktav fra 1637 og 1638 samt tre senere kvarter. Det fremgaar af SYLVANIAS lange citater³, at de amerikanske eksemplarer fra 1637 er meget nær ved at være identiske med det københavnske fra 1638, hvortil med talrige ortografiske og enkelte, mindre væsentlige, textlige ændringer slutter sig de københavnske kvarter; novellerne bærer i det københavnske eksemplar 1638 paa titelbladet tilskrift om at være »de nuevo corretas, y enmendadas por su misma Autora«; de amerikanske eksemplarer fra 1637 bærer ingen saadan tilskrift. Arten af den antydede omarbejdelse har ikke kunnet undersøges.

Overfor disse aabenbart ret identiske tekster staar nu det københavnske eksemplar fra 1637, med titelblad som eksemplaret 1638, men med en virkelig afvigende text, som det ses af en prøveside (fig. 1, s. 20 og fig. 2, s. 21).

En nærmere undersøgelse viser, at afvigelserne fortrinsvis rammer novellens idé. Blad 118 r gentager 1637-udgaven hertugindeens ord om det hensigtsmæssige ved kvindens forstandighed, medens 1638-trykket blot henviser til disse ord. Blad 91 v bliver

¹ 120 v.

² 333 f.

³ Især 1922, 204—208.

No relas exemplares

cañados? Andad señor, dixo la dama, que vida de cañados, ni que nada, harco mejor me yva a mi con el otro marido, que me acostava cõ el, y me regalava mas que vos. Pues como, replicò don Fadrique, aveys tenido otro marido? Si señor, dixo doña Gracia, despues que yo fuites vino otro marido tan galan, y tan lindo, y me dixo, que el me encenaria otra vida de cañados mejor que la vuestra. Y finalmente le contò quanto le avia passado con el cavallero Cordoves, mas que no sabia q se avia hecho, porque asì como vio la carta de que el venia, no le avia visto. Preguntole el desferperado y necio don Fadrique, de donde era, y como se llamava. Mas a esto respondió doña Gracia, que no sabia, porque ella no le llamava sino otro marido. Y viendo don Fadrique esto, y que pensando libiarle, avia buscado una ignorante, la qual no solo le avia agraviado, mas que tambien se lo dezia, tuvo su opinion por mala, y se acordò de lo que le avia dicho la Duquesa. Y todo el tiempo q despues vivio, alabava las discretas que son virtuosas, porque no ay comparacion ni estimacion para ellas; y fino lo son, hazen sus cosas con recato, y prudencia. Y viendo que ya no avia remedio, disimulò su desdicha, pues por su culpa le sucedio, que si en las discretas son malas las pruebas, que pensava faear de las

Prevenido engañado.

113

casados? Andad señor (dixo la dama). que vida de casados, ni que nada, harto mejor me yva a mí con el otro marido, que me acostava con el, y me regalava mas que vos. Pues como (replícò don Fadrique) aveys tenido otro marido? Si señor, dixo doña Gracia, despues que os fuistes vino otro marido tan galan, y tan lindo, y me dixo, que el me enseñaria otra vida de casados mejor que la vuestra. Y finalmente le conto quãto le avia passado cò el cavallero Cordoves, mas q̃ no sabia que se avia hecho, porq̃ asy como vio la carta de q̃ el venia, no le avia visto. Preguntole el desesperado y necio don Fadrique, de donde era, y como se llamava. Mas a esto respondió doña Gracia, que no sabia, porque ella no le llamava sino el otro marido. Y viendo don Fadrique esto, y que pensando librarfe, avia buscado una ignorante, la qual no solo le avia agraviado, mas q̃ tambiẽ se lo dezia, tuvo su opiniõ por mala, y se acordò de lo que le avia dicho la Duquesa, q̃ las mugeres discretas saben guardar las leyes del honor, y si alguna vez las rõpen, calli tu yerro. Y todo el tiempo q̃ vivio, alabava las discretas que son virtuosas, porque no ay comparacion, ni estimacion para ellas: y sino lo son, hizò sus cosas con recato, y prudencia. Y viendo q̃ ya no avia remedio, dissimulò su desdicha, pues por su culpa le sucedio, q̃ si en las discretas son malas las pruebas, q̃ pensava sacar de las necias?

Y pro-

d. Fadrique i 1637 saa skræmt af Serafines opførsel, »que por ella ultraxava a todas las demas mugeres, no haziendo excepcion de ninguna; cosa contraria a su entendimiento, pues para una mala ay ciento buenas, y no todas lo son, ni es justo mezclando unas con otras, culparlas a todas«. De sidste femten ord mangler 1638. Blad 118v slutter d. Alonso med tilfredshed sin historie, »para que se avisen los ignorantes q̃ condenan la discrecion de las mugeres: que donde falta el entendimiento, no puede sobrar la virtud, y tambien que la que ha de ser mala, no importa que sea necia, ni la buena el ser discreta, pues siendolo, sabra guardarse. Y adviertan los que pruevan a las mugeres, al peligro que se ponen«. I 1638 mangler hele stykket. Paa adskillige steder understreges i 1637 hovedpersonens taabelige indstilling og ganske urimelige krav til det smukke køn, saaledes blad 102 vfr, hvor han taler med sin fætter om den digtende doña Ana; »por Dios primo«, siger han baade 1637 og 1638, »que temo a las mugeres que son tan sabias, mas que a la muerte, q̃ quisiera hallar una que ignorará las cosas del mundo, al peso que essa las comprehende, y si la hallara, vive Dios que me avia de emplear en servir-la, y amar-la«; men kun 1637 fortsætter: »mas ya son todas tan agudas, que no ay quiē las alcance, todas saben amar y engañar; y assi me tienen tan escarmentado las discretas, que desseo tener batalla cō una boba«. Naar d. Fadrique ved oplevelserne i Neapel bestyrkes i sin tvangstanke, »que todas las mugeres que davan en discretas, destruyan con sus astucias la opinion de los hombres«, saa fortsætter alene udgaven 1637: »sustentela norabuena, que algū dia dira lo contrario«. Endelig kan moralens kraftige understregning ved overdrivelse af heltens vildfarelse belyses udfra d. Fadrriques tanker, da han drager bort fra hertuginde: »Bien digo yo, que a las mugeres el saber las daña (verbet erstattes 1637 med: haze que se pierdan). Si esta no se fiara en su entendimiēto, no se atreviera a agraviar a su marido, ni a dizirselo: yo me librare desto si puedo, o no casandome, o buscando una muger tan inocente, que no sepa amar, ni aborrecer (1637 tilføjer: , ni entienda que color tiene el engaño, ni la astucia). Con estos pensamientos. . .«

Med hensyn til de to maríatexter er der naturligvis flere muligheder. 1637-trykket kan være det ældste og 1638-trykket forkortet, eller der kan omvendt være tale om en udvidelse af teksten. Hvis

texten er blevet forkortet, maa det antages, at der paa de af ændringerne ramte steder, eftersom der aabenbart er lagt vægt paa, at de to udgaver skal følges nogenlunde side for side, vil være forholdsvis faa af de i Spansk ellers ikke sjældne forkortelsestegn. Hvis omvendt teksten er blevet udvidet, maa det, da udvidelserne langt fra lader sig opfange i den vidtløftigere texts større tryksider, forudses, at forholdsvis mange forkortelsestegn vil blive brugt, og at navnlig de textligt berørte steder vil vise mange saadanne tegn. De gengivne sider er valgt for at vise, at det sidste er tilfældet. At der i 1637 bruges mange flere forkortelsestegn, er — skønt bøgerne giver sig ud for at være trykt paa samme sted — ikke opsigtsvækkende; det kan skyldes forskellige sættere, og det kan udlægges efter begge hypoteser. Men det viser sig, at 1637-trykkeren i virkeligheden ikke har nogen spontan lyst til forkortelsestegn; det ses fra og med blad 118 v for neden, hvor den store, moraliserende textændring har forrykket skriftbilledet i den grad, at udgaven ikke mere kan presses til at følge forlæggets paginering. Paa det gengivne blad 118 r ser man, at forkortelserne netop samler sig om textændringen mod sidens slutning; der er dobbelt saa mange abbreviaturer paa sidens nederste halvdel som paa dens øverste, og naar man først har opdaget hemmeligheden, at det københavnske exemplar 1637 er sat efter en tekst som københavnerexemplaret 1638, der jo findes i Amerika i tryk fra 1637, kan man snart sagt side for side eftergaa typografens overvejelser. Han maa for sig have haft den tidligere tekst med tilskrifter til næsten hver side; han har efter evne opfanget dem i det foreskrevne sidetal ved at gøre klummen lidt større, ved at anvende flere forkortelsestegn og ved at spare en linje hist og her, navnlig hvor forlægget har haft et tomrum foran de indlagte vers. D. Fadriques kvad til Violante opstilles i 1638¹ som følger, antagelig i overensstemmelse med originaludgaven (fig. 3). I 1637 er der med alle midler indføjet en linje paa den allerede ved andre rettelser overfyldte side (fig. 4). Det skulde heraf ogsaa fremgaa, at bearbejdelsen ikke er gjort for at lette trykkeren arbejdet. Næppe heller er den, som paa titelbladet antydet, en stilistisk revision ved forfatterinden selv. En saadan kunde ikke saa godt som udelukkende bestaa i tilføjelser, og den vilde have haft betydning for de følgende udgaver. Men selv om 1637-

¹ 106 r.

udgavens oprindelse er dunkel, er dens væsen haandgribeligt som fusk. Der er ting, der slet ingen mening giver, som en udvidelse af indledningen, hvorefter deltagerne i Lisis gæstebud hver nat »cōtassen dos maravillas, que con este nombre quiso desenpalagar

de diamantes, y un apretador de rubies. A cuyo
sunto, despues de muchas cortesias, to-
mando don Fadrique una guitarra, cantò este
romance.

Zagala cuya hermosura
mata, enamora, y alegre,
siendo del cielo milagro,
y gloria de nuestra aldea.
Que pinzel avrà tan sabio,
supuef-

Fig. 3.

al vulgo del de Novelas, titulo tan enfadose, que ya en todas partes le aborrecē«. Det ser paa baggrund heraf lidt underligt ud, at netop denne samling eventyr dog kaldes »novelas«. Stilistisk

diamantes, y un apretador de rubies. A cuyo
sunto, despues de muchas cortesias, tomado do
Fadrique una guitarra, cantò este romance, de
quie las Musas le hizierò gracia, como tã amigo.

Zagala cuya hermosura
mata, enamora, y alegre,
siendo del cielo milagro,
y gloria de nuestra aldea.
Que pinzel avrà tan sabio,

su-

Fig. 4.

er der heller ikke tale om nogen forbedring. Da koblersken meddeler den uskyldige Gracia, at hendes kordovianske tilbeder nok vil tjene hende, men ikke for almindeligt tyende, siger hun: »... este cavallero es muy rico, es muy noble, tiene mucha hacienda« etc.; det overflødige »es muy rico« findes kun i 1637¹.

Med denne foreløbige karakteristik af Mariás novelle, der

¹ 116 v.

skal uddybes ved senere kontrastvirkning, og med bevidstheden om, at to navnlig hvad moralens tydelighed angaar meget forskellige Mariatexter foreligger, forlades nu den spanske litteratur, og det første skridt mod de hjemlige strande tages, skridtet over Pyrenæerne.

Ved begyndelsen af det syttende aarhundrede stod den franske litteratur i overmaade frugtbart laanerforhold til den spanske, der netop ved den tid gennem Miguel de Cervantes og Lope de Vega øvede en før og siden ukendt indflydelse paa verdenslitteraturen. For samtiden, navnlig for samtidens franskmænd, var disse forfattere kun to blandt mange efterlignelsesværdige spanske skribenter. »Tout ouvrage espagnol étoit alors connu aussitôt, lu et exploité avec une promptitude extraordinaire, de ce côté des Pyrénées; quelquefois même . . . traduit sur un manuscrit avant d'avoir été imprimé en Espagne«.¹ De spanske novellesamlinger maatte altsaa ogsaa forplante sig til Frankrig. MORILLOT nævner² de vigtigste begivenheder i saa henseende: d'AUDIGUIERS oversættelse 1618 af Cervantes' noveller fra 1613 og af VINCENTE ESPINELS »Vida del Escudero Marcos de Obregon«; fra 1628 LANCELOTS udvalg af forskellige spanske novellister, og fra 1644 RAMPALLES noveller af Juan Perez de Montalvan, der, som det vil erindres, havde peget paa sin søster i kunsten, María.

Til de franske forfattere, der i stor stil tog for sig af den spanske bogavl, hørte PAUL SCARRON (1610—1660) allerede med sit første skuespil, »Jodelet ou le Maître Valet«, 1645, fremdeles med »L'Écolier de Salamanque ou les Ennemis généreux« fra samme aar. I første del af sit hovedværk, »Le Roman Comique«, 1651, der i sig selv er inspireret af den spanske, picareske roman — berømtest er Mateo Alemáns tidligere omtalte Guzmán de Alfarache, 1599—1604 — indlægger Scarron noveller af spanske forfattere, og snart efter fik han fat paa María. Skønaanden GEORGES BROSSIN MÉRÉ skal have henledt hans opmærksomhed paa hende³. Scarron oversatte adskillige fortællinger, hvadenten han saa har villet indlægge dem i en større sammenhæng som

¹ FURNEL, indledning til Scarrons Roman Comique I, 1857, side LXXIV.

² 364.

³ Med tvivlen anført af MORILLOT, 364, note 6 og 365, note 3; CHARDON henfører I, 329 traditionen til CABART DE VILLERMONT uden at lægge meget i den; cf. ogsaa II, 259 f. — Om Scarrons forhold til spanierne cf. ogsaa LANSSON i Revue d' Histoire littéraire de la France, 1896, 328 ff.

den komiske roman — en saadan indlæggelse foregik ret mekanisk — eller, hvad han faktisk gjorde, udsende dem enkeltvis.

Han var ikke alene om ideen. Under sin gejstlige ansættelse omved 1630-tallet i den vestfranske By *le Mans*¹ — baggrunden for den komiske roman — maa han have stiftet bekendtskab med den samme steds ansatte FRANÇOIS de MÉTEL de BOISROBERT, litterat som Scarron, mindre genial, men med betydeligt større organisatorisk indflydelse i den lærde republik. Forholdet mellem dem var kølnet, efter at de havde konkurreret med skuespillet l'Écolier de Salamanque². Boisrobert havde bearbejdet det spanske stykke først, Scarron havde kort efter gjort det bedre. Samme Boisrobert havde en broder, ANTOINE de MÉTEL, SIEUR d'OUVILLE, der hverken som skribent eller embedsmand opnaede nogen fremragende plads i samfundet, og som derfor af sin formaaende broder blev anbragt hos en nevø i le Mans³. Han havde allerede tidligere end broderen udbyttet de spanske dramatikere⁴; i 1641 udsendte han sine ligeledes meget spansk orienterede »Contes aux heures perdues«⁵, en anekdotesamling af broget indhold og vexlende kvalitet. Ligesom Scarron var han altsaa en flittig formidter af spanske emner; ved tiden for sin bosættelse i le Mans har han aabenbart vendt sig mod María. De to skribenter bearbejder begge i fortsættelse af deres tidligere produktion hendes Novelas amorosas, y exemplares, og begge begynder med El prevenido engañado.

Scarron bliver først færdig⁶. Den 23.4.1655 udtages niaarigt privilegium paa hans oversættelse⁷. Bearbejdelsen af El prevenido engañado udkom særskilt, ifølge MORILLOT⁸ i Juni, medens CHARDON angiver, at »l'achevé d'imprimer est du 26 octobre«⁹.

¹ CHARDON I, 311 ff.

² CHARDON I, 320, 324.

³ CHARDON I, 317 f.

⁴ CHARDON I, 324, 329.

⁵ Cf. E. GIGAS i Dania V, 1898, 164; det der omtalte exemplar fra det syttende aarhundrede, Just Høegs, er imidlertid sammenstykket af bind fra 1651, 1652, 1644 og atter 1644.

⁶ Forholdet mellem Scarrons novelle og Marias er udredt om ikke før saa i Ticknors omtalte litteraturhistorie, III, 1863, 143. Til det paagældende sted i en senere udgave af dette værk henviser CHARDON I, 332, idet han paa foregaaende side i drastiske vendinger forkynder, at ingen har vidst det, før han selv slog det fast i 1886.

⁷ ÉMILE MAGNE: Bibliographie générale des oeuvres de Scarron, 1924, 198.

⁸ 365, note 4.

⁹ I, 331.

Hvorfra Chardon har denne oplysning, er vanskeligt at se, da selve udgaven senere er tabt¹. Man tør maaske antage en forvexling med dateringen i Scarrons følgende novelle, »les Hypocrites«²: »Achévé d'impr. pour la I^e fois, le 26 octobre 1655«³.

Samme dag (26.10) bliver der udtaget privilegium for d'Ouvilles bearbejdelse af María; ogsaa med hensyn til fremkomsten af dette værk maa nærværende udredning blive andenhaands og kortfattet, da det, som Karl Mantzius siger⁴, ikke bliver let »at skaffe sig fat« i disse bøger udenfor Bibliothèque Nationale. I en længere fortale til læseren fra slutningen af oktober⁵ understreger d'Ouville, at hans oversættelse er betydeligt nøjagtigere end Scarrons og saaledes ikke overflødig. Han anfører navnet paa forfatterinden, »cette merveille de son siècle« — Marías bestandige ærestitul siden Perez de Montalvan — og han antyder i meget velindsvøbte bemærkninger, at Scarrons motiver til at fortie det ikke har været de ædleste. Denne fortale er det sidste, der kendes fra d'Ouvilles haand⁶. Han omtales i 1658 som død to aar tidligere⁷. Trykdateringen for hans arbejde er i første oplag 20.11. 1655⁸, senere findes tryk fra 1658 og 1680⁹.

Scarron lod ham ikke uden svar. I fortalen til hurtigt følgende udgaver af sine »Nouvelles tragi-comiques« udlader han sig kraftigt om d'Ouvilles »gaillard Auant-propos«: »Cét Auant-propos est vn grand menteur en beaucoup d'endroits de ce qui me touche; est peu sincere en François, fort ignorant Espagnol«¹⁰ etc. D'Ouville synes ikke at kende den elementære spanske grammatik, men at have udsendt sin broder for at tilrøve sig Scarrons idé lige til titlen, »que mon Libraire luy a fait changer par Sentence du Bailly du Palais« og saa fremdeles.

Scarrons bearbejdelse er fri, meget fri. Det meste af handlingen bevares, men komposition, stil og tankegang undergaar kende-

¹ MAGNE.

² Der ogsaa er oversat fra spansk, men ikke har noget med María at gøre.

³ MAGNE.

⁴ Dania V, 1898, 11.

⁵ Citeret i uddrag hos CHARDON I, 326 f.

⁶ CHARDON I, 327.

⁷ CHARDON I, 320.

⁸ CHARDON I, 325.

⁹ PLACE, 12; BRUNET angiver i sin indledning til »L'Élite des Contes du Sieur d'Ouville« 1883, side V, at det skulde være trykt 1650, fremdeles, at udgaven 1680 er en anden oversættelse; cf. ogsaa SYLVANIA 1923, 202.

¹⁰ SCARRON: Les Nouvelles tragi-comiques, 1661, blad ãiiijr; skriftet citeres i det følgende som SCARRON.

lige ændringer. Hos María faar man indtryk af, at naar en anekdote ikke er betydelig nok til at bære en selvstændig novelle, bliver den anbragt som episode i *El prevenido engañado*. Navnlig heltens paa utilfredsstillende maade antydede eventyr i Neapel m. m. forvirrer billedet. Scarron trækker anderledes fast en linie mellem det, der bør fortælles, og som bliver fortalt, og det, der bør overspringes, og som bliver oversprunget. Til det sidste hører neapeleventyrene, »qui ne sont pas venuës à ma connoissance«¹. Scarron anfører, at heltens har haft saadanne oplevelser, men de er altsaa nedskriveren ubekendte. Der opstaar en illusion. María betog sine læsere ved selve emnets og handlingens primitive fylde, noget nær saaledes, som hendes middelalderlige kilder gjorde det. Hos Scarron er kunsten blevet mere raffineret. Ved bestandig at antyde, at han hverken ved besked om neapeleoplevelserne, om heltens navn², hans musikalske færdigheder³ osv., antyder Scarron indirekte, at han faktisk ved det øvrige, at han ikke har opfundet det, at fortællingen er sand. Samtidig antyder han med passende skødesløshed sin egen suveræne stilling til det fortalte. Metoden er ogsaa i *Le Roman Comique* yndet til overmaal⁴. Der opstaar et personligt forhold til fortællingen, digterens jeg træder frem, genren er forandret. Hos María findes endnu rammefortællingen, i Boccaccios manér langsomt og sikkert fremadskridende med sang og musik, afvexlende noveller og selskabelig underholdning, denne sidste i sig selv en novelle. Det er rammefortællingens personer, der har ordet. Hos Scarron er der ingen ramme i disse fortællinger, den store, gennemgaaende handling er opspaltet i en del mindre. Hos Scarron er det digteren selv, der taler, ordet jeg forekommer hyppigt, og ogsaa tilhøreren drages ind i fortællingen. Da det lyttende publikum ved oversættelsen er blevet et andet, tages der det fornødne hensyn. Navnene forfranskes eller almindeliggøres⁵. Fadrique, Gracia, Mateo, Beatriz, Antonio og Ana bliver til henholdsvis Pedre, Laure, Iuhan, Eluire, Antoine og Virginie; andre navne, som Vincente og Alvaro, forbigaas. Det oplyses, at de forlippede herrers paraderen

¹ 58.

² 1.

³ 7.

⁴ Cf. Fournels udgave 1857, I, 17, 23, 48, 51, 57, 60, 134, 245, 347; II, 61.

⁵ Cf. fremgangsmaaden i den senere i *Roman Comique* indlagte novelle af Maria, antydet af FOURNEL I, side LXXX.

foran den elskedes vinduer sker »à la mode d'Espagne«¹. Laures universalnøgle, der udleveres af naboersken til cordovianeren, kommenteres: »Quelqu'un dira sur cette clef, & pensera auoir bien critiqué, disant qu'elle estoit enchantée, & que cela sent la fable: mais qu'il sçache de la part de son tres humble seruiteur, que les Maîtres en Espagne ont de pareilles clefs, qu'ils apellent maistresses, & qu'un autrefois il ne reprenne pas ce qu'il ignore. Toutefois, qu'il reprenne à tort, & à travers, tout ce qui ne tombera pas sous son sens de tres-petite estenduë, puissay-je estre aussi impertinent que luy, si ie m'en mets dauantage en peine. Reprenons nostre vieille«². Dette er stilen, hvorefter Scarron bearbejder María, personlig, skødesløs og elegant. Læseren maa være klar over, at den ideligt medsnakkende forfatter ikke er nogen ukultiveret herre, men fortrolig med livet i de højeste cirkler, og med et skarpt blik for næstens svagheder: »Il faut que ie fasse icy vne petite digression, & que ie dise à qui ne le sçavent pas, que les grand prôneurs, & les grands faiseurs de douceurs, & de complemens, sont de grands débiteurs de crème foüettée, & sont accusez, & mesme convaincus de fausse éloquence, par les hommes de bons sens, & qui ont l'esprit bien tourné: Si ce petit auis-là estoit bien consideré du public, il ne le trouueroit pas moins commode qu'un recette contre les mouches en Esté, & les mauvaises haleines toute l'année«³. Digterens overlegenhed over stoffet og situationen lader ham skildre den massive handling i humoristisk afstand, opløsende Marías flittigt sammentømrede, poetiske stil til elegante, svagt ironiske, tilsyneladende let henkastede passager. Istedetfor d. Fadriques ømme sonet til den svagelige Serafines øjne, for hvilken han af tilhørerne takkes og prises, hedder det om d. Pedres haabløse længsel efter samme: »il en cōposa des vers, en loüa, ou en acheta; & les fit chanter deuant sa fenestre: . . . Sa Poësie en fut énnuë, ou celle de son Poëte à gages sollicitée: Car ie n'ay iamais bien sceu s'il se méloit de rimer. Il fit faire vn Air sur Aminte, Filis ou Cloris malade; & chargé outre ses armes offensiuës & deffensiuës d'une quittere, qui ie veux croire auoir esté la meilleure guittere de la ville, il s'en alla impetueusemēt, ou faire pleurer sa maistresse de pitié, ou faire

¹ 80.

² 85.

³ 35 f.

abboyer les chiens de son quartier«¹. Den personlige tone tillader ikke, at meget tages alvorligt, hvis digteren skal bevare sin overlegne position. Genren staar og falder med denne stil, der er fra en anden verden end middelalderens novellesamlinger. Hos María hedder det, at Beatriz efter sin negers død og d. Fadriques bortgang erstattede sit tab med en ægtemand; det var nok for den ældre tid. Hos Scarron er handlingen den samme; Eluire gifter sig paa det anførte tidspunkt med en tilbeder, »au deffaut d'vn Negre«; men, som ogsaa disse sidstanførte ord viser, tonen er en anden. Situationen er opløst i burlesk stil: »Ce n'est pas qu'elle ne pût trouuer des Negres à choisir; mais elle avoit oüy dire qu'il y auoit Negres, & Negres, & qu'ils ne sont pas tous si diables qu'ils sont noirs«². Mening er der ikke i det, men det lyder elegant. Paa udmærket maade formulerer Scarron heltens ord til Laure om at iagttage de givne forskrifter »sous peine d'offencer Dieu, & de luy déplaire«³; paa lige saa udmærket maade danner han baade i komposition og stil en sidste, uigengivelig fuldendelse af samme Laures enfoldige syn paa tingene⁴. Scarron er her langt ude over Marías novelle, der ingen prosaisk stil har — men til gengæld er poetisk — ; hos ham fører det laante først og fremmest til selvstændig, overdaadig udfoldelse. D'Ouville bemærker i sin fortale, at Scarron, »qui certainement merite la réputation qu'il s'est acquise, affecte un stile comique, qui luy est particulier et auquel il a tous jours réussi, et que de mon costé j'ay affecté de m'attacher au sens tout pur, comme au stile tout sérieux de la Dame que j'imite, ce qui par conséquent rend la chose assez differente«. Det forstaas, at Scarron vægede for sig.

Det bør naturligtvis undersøges, hvor meget der under hans frie behandling af stoffet bliver tilbage af det, man har udlagt som det væsentlige i novellen, moralen, om den i Scarrons fortolkning styrkes eller svækkes. Det vil ved denne vurdering være nødvendigt først at afgøre, om han for sig har haft Marías egne, ret diskrete text, eller den groft skaarne og højt forkyndede text 1637.

Paa forhaand vilde man anse det for sandsynligt, at han har brugt en text svarende til det københavnske exemplar 1638, dels

¹ 6 f; cf. 17 og 35.

² 29.

³ 80.

⁴ 90 for neden.

fordi den findes med aastallet 1637 i Amerika, dels fordi den er den hyppigst optrykte; den ligger saaledes til grund for Sophie Brentanos romantiske bearbejdelse i »Spanische Novellen« 1804. En saadan antagelse kunde bestyrkes ikke saa faa steder hos Scarron. Man kan saaledes eftergaa det tidligere efter de spanske kilder citerede sted, hvor hovedpersonen drager bort fra hertuginde og i tankerne overvejer, hvorledes hans tilkommende bør være beskaffen. Scarron lader ham beslutte sig til » . . . ou en ne prenant iamais de femme, ou en la prenant si sotté qu'elle ne sceust pas discerner l'amour de l'auersion. En faisant ces reflections . . . «¹. Den for 1637-texten karakteristiske tilføjelse mangler. Man maa dog ikke undervurdere Scarrons evne til selv at retouche texten. Han kan paa mange punkter selv have forkortet 1637-texten tilbage til den almindelige redaktion; han kan have gjort det, netop fordi han som overlegen stilist har kunnet se, hvad der var det overflødige. Hvis man kan finde, at Scarron blot paa forholdsvis faa steder stemmer med den bredere text og altsaa meddeler træk, som ikke findes i den kortere, maa sagen være afgjort.

Overensstemmelserne findes ikke helt sjældent, trods al frihed i bearbejdelsen. Saaledes bemærker man replikken af Beatriz' (Eluïres) ulykkelige neger, der slutter:

1638: . . . casate, señora, casate, y dexame ya ami, que ni te quiero ver ni comer lo que me das. Y diziendo esto . . .².

1637: . . . casate, señora, casate, y dexame ya a mi, que ni te quiero ver, ni comer lo que me das: morir quiero, pues ya no estoy para otra cosa. Y diziendo esto . . .³.

Scarron: . . . Mariez-vous Madame, mariez-vous & n'attendez plus rien de moy. Ie ne veux plus vous voir, ny manger ce que vous me presentez, ie ne veux plus que mourir, puis que ie ne suis bon à autre chose. En acheuant de parler . . .⁴.

Fremdeles bemærker man d. Fadriques (Pedres) afskedstale til d. Mateo (Iuan):

¹ 74.

² 100 v.

³ 98 r.

⁴ 24.

1638 (direkte tale): . . . el porq̄ no os puedo dezir, porq̄ ay opiniones de por medio; y agora mientras escrivo un papel, me buscad dos mulas . . .¹.

1637 (ligesaa): . . . el porque, y como, no os puedo dezir, por que ay opiniones de por medio; yo os escrivirè donde hiziere assiento: esto me importa, ni me repliqueis, ni me preguntéis, sino que mientras escrivo un papel, me busqueis dos mulas; . . .².

Scarron (indirekte): & le conjura de ne luy demander point le sujet d'vn si subit changement, & d'vn voyage si precipité; luy promettant de luy escrivre à la premiere ville où il s'arresteroit. Il escreuit à Eluire, cependant qu'on luy alla loüer deux Mules; . . .³.

Man noterer ogsaa beskrivelsen af hertuginde, da hertugen ser hende ved sin pludselige tilbagevenden fra jagten:

1638: . . . y como la vio en la cama le preguntò la causa⁴.

1637: . . . y como la vio en la cama con tanta hermosura, que parecia ro[s]a en el rosal, con muchas caricias le preguntò la causa⁵.

Scarron: . . . sa femme, qu'il trouua fraiche comme vne roze en vn rosier. Il lui dit . . .⁶.

Don Pedres udmærket sammenstillede formaningsord til den skønne Laure om at fortsætte sine sværtbevæbnede nattevandringer i den tid, han er borte, er ikke helt uden grundlag i den spanske tekst fra 1637, hvor d. Fadrique forklarer dette ægteskabelige liv for Gracia, »que mirasse el pecado que haria en quebrantarla«⁷, medens samme praktisk-teologiske vink mangler i 1638⁸. Da forholdet gentager sig nogle sider længere henne i de spanske tekster⁹, hedder det hos Scarron mindre elegant, men nøjere efter den udvidede tekst, »que c'estoit faire vn gros peché que d'y manquer«. Videre kan anføres, hvorledes den skønnes vaabenøvelser afbrydes:

¹ 101 v.

² 99 r.

³ 27.

⁴ 115 r.

⁵ 112 v.

⁶ 64.

⁷ 116 r.

⁸ 118 v.

⁹ 1637, 117 v; 1638, 120 r.

1638: . . . vino a Granada un cavallero Cordoves (1637 tilføjer¹: nada necio, ni de mal talle), a tratar un pleyto a la Chancilleria, y andādo por la Ciudad los ratos que tenia desocupados, vio, en un balcon de su casa, a doña Gracia . . .².

Scarron: Vn Gentilhomme de Cordouë vint en ce temps-la, poursusiure vn procez à Grenade. Il n'estoit pas sot, & estoit bien-fait. Il vit souuent Laure en son Balcon . . .³.

Kort efter nævnes, at cordovianeren flygter for den bevæbnede pige, den forste nat han søger hende:

1638: . . . bolvio las espaldas, y se fue⁴.

1637: . . . bolvio las espaldas con la priessa que pudo, tanto que no vio la hora de verse en la calle⁵.

Scarron: . . . il s'enfuit plus viste qu'il n'estoit venu, s'imaginant qu'il ne pouvoit assez-tost gagner la ruë⁶.

Typisk er det sted, hvor Scarron overfører heltens endelige omvendelse efter den fyldige text, som tidligere her er meddelt i facsimile: »Il . . . reconnut, mais trop tard, qu'une honneste femme scait garder les loix de l'honneur, & si par fragilité elle y manque, qu'elle scait cacher sa faute«⁷. — Endelig skal nævnes, at de mange moraliserende ord, hvormed fortælleren, d. Alonso, i 1637 slutter novellen, men som imidlertid, saaledes som tidligere omtalt, ikke findes i 1638, genfindes hos Scarron i noget simplificeret skikkelse: »L'histoire . . . fit connoistre à ceux qui en doutoient, que sans le bons sens, la vertu ne peut estre honneste femme d'elle-mesme, & qu'une sottise ne le peut estre sans le secours d'autrui, & sans estre bien conduite«⁸.

Ved at betragte de her fremhævede steder, der kunde suppleres, kan man fastslaa, at Scarron ikke, som man skulde tro ved en sammenligning af hans text med den hyppigst forekommende spanske, har fremhævet novellens ustabile moral, saa den nu

¹ 116 r.

² 118 v.

³ 80.

⁴ 119 v.

⁵ 117 r.

⁶ 86.

⁷ 91.

⁸ 92.

hos ham gør et slæbende og mekanisk indtryk, men at han tværtimod, i forhold til den kilde, han faktisk har haft for sig, forkorter moralen og paa dette omraade som paa andre gør novellen mere letflydende¹. Naar man kender Scarrons forlæg, begriber man, at han kan anse novellen for »déploravlement écrite en Espagnol«, uden at man med Place² behøver sige, at »Scarron must have known that he lied, when he said it«. Man indser, at Scarron selv med rette kunde pege netop paa formen som det væsentlige i sine novellebearbejdelser, og i det hele taget spreder en god del af mystikken om disse noveller sig. Man aner, at forskellige spanske forlæg kan have givet d'Ouville og Scarron urigtige forestillinger om deres respektive modparts omgang med originalteksten.

Naar Scarron overhovedet indlod sig paa at overføre den spanske novellekunst til sit modersmaal, skete det ikke uden en vis, velovervejet hensigt, der stiller hans novellebearbejdelser i en særlig klasse overfor saa mange af hans landsmænds litterære røvertogter hinsides bjergene. Den æstetiske strid, der var opstaaet i Italien ved offentliggørelsen af Tassos »Gerusalemme liberata« 1580, udviklede sig efterhaanden til en aarhundredelang fejde om de moderne digteres eventuelle fortrin fremfor de gamle eller omvendt, ikke mindst ved Tassonis »Pensieri diversi« 1601, der tog parti for de nye, og som snart efter skal være blevet oversat til fransk af JEAN BAUDOIN³. I 1622 udkom i Paris Tassonis poëma comico-heroicum »La seccia rapita«, og i 1635 gjorde Boisrobert sig i det nye, franske akademi, hvoraf han var medstifter, til talsmand for de moderne imod de gamle⁴, idet han saaledes indledte problemets endeløse drøftelse i Frankrig. Scarrons private ustand med Boisrobert har ikke hindret ham i at virke for en lignende litteraturforbedring. Hans poëma comico-heroicum er *Le Virgile travesti*, 1648—1659⁵, hans positive modydelse blandt andet *Le roman comique* og novellerne. Ialtfald gør han sig i romanen til talsmand for et herhenhørende princip. I fjortende kapitel af anden del, 1657, indlægger han Marías

¹ Naar han senere i *Roman Comique* strejfer problemet om værdien af kvindeligt aandsliv, *FOURNALS* udgave I, 322; II, 87, hæfter der da heller intet af novellens moral ved; det vilde af visse grunde være ham vanskeligt at hævde den.

² 20.

³ Hipp. RIGAUULT: *Histoire de la querelle des anciens et des modernes*, 1856, 76.

⁴ RIGAUULT, 70, 76 ff.

⁵ MAGNE, 38.

niende novelle, »El iuez de su causa«; romanen afbrydes her som oftere af indlagte fortællinger, og der bliver lejlighed til ligefrem at diskutere genren. En yngre raadsmand fra Rennes tager baade roman og novelle til indtægt for den moderne kunst. Medens han tilkender franskmændene evner som romanskrivere, mener han, »que les Espagnols avoient le secret de faire de petites histoires, qu'ils appellent Nouvelles, qui sont bien plus à notre usage et plus selon la portée de l'humanité que ces heros imaginaires de l'antiquité«, og han siger til sidst, at »si l'on faisoit des nouvelles en françois aussi bien faites que quelques unes de celles de Michel de Cervantes, elles auroient cours autant que les romans heroïques«¹. Strax efter begynder *Inezella*, »peut-être la plus deliée Espagnole qui jamais ait passé les Pyrenées pour venir en France«, at fortælle en saadan novelle af eget fabrik², »comme quelques femmes de notre nation se mêlent d'en faire«³, samtidig med at hun drøfter oversættelsesteknikken. —

La precaution inutile blev hyppigt optrykt. MAGNE regner indtil aarhundredets slutning henved en snes udgaver; mange af dem, deriblandt, som nævnt, originaludgaven, er blevet læst saa grundigt, at de helt er bortkommet. Den blev ogsaa oversat, saaledes allerede 1657 til engelsk af JOHN DAVIS OF KIDWELLY⁴, og en af episoderne blev optaget i EDWARD RAVENSCRAFTS skuespil »*London Cuckolds*« fra 1683⁵. Med henblik paa motivets vandring til Danmark kan man se bort fra disse sager. Bøgerne er ikke tilgængelige og har efter al litteraturhistorisk sandsynlighed været ganske ukendte herovre. Opmærksomheden maa samles om de lande, hvorfra aandslivet førtes til Danmark: Frankrig, Holland, Tyskland.

I Frankrig kan det naturligvis ofte være vanskeligt at afgøre, om diverse variationer af fortællingen udgaar fra Scarron eller d'Ouville, navnlig naar man aldrig har set d'Ouville. Efter Place⁶ skal LOUIS DORIMONS komedie »l'Ecole des cocus ou la precaution inutile« fra 1661, som titlen antyder, være bygget

¹ FOURNELS udgave, I, 212 f.

² Det vil sige bearbejdet efter »A vn engaño: otro mayor« i Alonso de Castillo Solorzano: *Los Alivios de Sasandra*, ed. 1640, 41—59.

³ FOURNEL bemærker, at man af kvindelige spanske novellister fra den tid foruden María kun kender een, med en samling fra 1633; cf. PFANDL 334 f.

⁴ PLACE, 20; MAGNE nævner ikke oversættelsen.

⁵ PLACE, 22.

⁶ 21, der atter henviser til CHARDON I, 326, hvad der ikke kan passe.

over novellen. Den er ganske stillet i skygge af Molières saagodt-som samtidige »l'Escole des femmes«, første gang spillet 26.12. 1662, navnlig berømt efter opførelse i Louvre januar 1663. Her benyttes novellens sidste episode. Gracia alias Laure alias Agnés gengiver saaledes i anden akts femte scene overfor d. Fadrique alias Pedre alias Arnolphe sit møde med cordovianeren, og i betragtning af skuespillets umaadelige berømmelse vil det være rimeligt ved en senere konfrontering med emnets danske udformning at have klargjort sig, hvordan Molière omdanner teksten efter den af ham benyttede sirlige stil. Hos Scarron hedder det jævnt hen om den fremmede: »Il vit souvent Laure en son Balcon, la trouua fort belle; passa & repassa souvent deuant ses fenestres à la mode d'Espagne, & Laure le laissa passer & repasser, sans sçavoir ce que cela vouloit dire, & sans mesme auoir enuie de le sçauoir«¹. Hos Molière er fortællingen blevet tale, omsat efter retorikkens bedste mønstre:

J'estois sur le balcon à travailler au frais,
 Lors que je vis passer sous les arbres d'auprés
 Un jeune homme bien fait, qui, rencontrant ma veuë,
 Dúne humble reverence aussi-tost me saluë:
 Moy, pour ne point manquer à la civilité,
 Je fis la reverence aussi de mon costé.
 Soudain, il me refait une autre réverence:
 Moy, j'en refais de mesme une autre en diligence;
 Et, luy d'une troisieme aussi-tost repartant,
 D'une troisieme aussi j'y repars à l'instant.
 Il passe, vient, repasse, et tousjours de plus belle
 Me fait à chaque fois reverence nouvelle;
 Et moy, qui tous ces tours fixement regardois,
 Nouvelle reverence aussi je luy rendois:
 Tant que, si sur ce point la nuit ne fût venuë,
 Toújours comme cela je me serois tenuë,
 Ne voulant point ceder, ny recevoir l'ennuy
 Qu'il me pust estimer moins civile que luy².

Hos Scarron kan stilen blive barokt komisk. Hos Molière formes den regelret afvejet, sprudlende og dog balancerende. Alexandrinernes halvvers falder præcist som tappe i et maskineri, fremstillingen bøjer symmetrisk fra side til side og tilbage igen.

¹ 80 f.

² Théâtre Complet, ed. JOUAUST, II, 244.

Fortællingens moral er proklameret i første scene af første akt, hvor den forblindede Arnolphe optager d. Fadrique-Pedres afsky for de tænkende kvinder:

... que j'aimeirois mieux une laide bien sotté
Qu'une femme fort belle avec beaucoup d'esprit¹.

og hvor CHRISALDE fremfører d. Iuans og navnlig hertugindens argumenter:

... comment voulez-vous, après tout, qu'une beste
Puisse jamais sçavoir ce que c'est qu'estre honneste?
Outre qu'il est assez ennuyeux, que je croy,
D'avoir toute sa vie une beste avec soy,
Pensez-vous le bien prendre, et que sur vostre idée
La seureté d'un front puisse estre bien fondée?
Une femme d'esprit peut trahir son devoir;
Mais il faut, pour le moins, qu'elle ose le vouloir;
Et la stupide au sien peut manquer d'ordinaire
Sans en avoir l'envie, et sans penser le faire².

Ved at nøjes med een episode og ved at neddæmpe hovedperso-
nens polygame tilbøjelighed har Molière sikret handlingens enhed
og undgaaet det direkte selvmodsigende i moralen. Som bekendt
har han baade før og senere ofret de forstandige damer særlige
skuespil, *Les précieuses ridicules*, opført 18.11.1659, og *Les
femmes sçavantes*, opført 11.3.1672. Udgangspunktet er her meget
forskelligt fra den spanske novelle; det er nemlig de franske
litterære saloner; ogsaa moralen i novellen og disse skuespil er
mildest talt forskellige, da de slet ikke tilstræber nogen drøftelse
af kvindelig intelligens og dens berettigelse, men blot hudfletter
en forhaandenværende, lokalt begrænset misbrug af samme;
men selve ordlyden hos CHRISALE i *De lærde damer* er, som
Morillot fremhæver³, nær beslægtet med don Pedres udtalelser.

En anden samtidig bearbejdelse af emnet, der paa grund af
forfatterens berømmelse maaske burde holdes for øje ved moti-
vets optagelse i senere dansk digtning, er La Fontaines udmær-
kede versfortælling »Le Gascon puni« i anden del af hans »Contes
et nouvelles« fra 1666—1667, en fornyelse af den tredie episode,

¹ Ibid. 221.

² Ibid.

³ 366.

Masuccios 41, og Paraboscus 2. novelle om den glædelige overraskelse i ægtesengen. Selvom REGNIER i sin store udgave af *La Fontaine*¹ gør sig den ulejlighed at optrykke hele episoden hos Scarron, er *La Fontaines* bearbejdelse dog saa fri, at man næppe kan anse Scarron for nogen nærmere kilde end d'Ouville, og saaledes, at *La Fontaine* i virkeligheden kan have taget stoffet hvorsomhelst under dets lange vandring. Navnene er nu pastorale. Den skønne

»avait nom Philis; son voisin, Eurilas;
La voisine, Cloris; le Gascon, Dorilas;
Un sien ami, Damon« etc.²

Stilen og tonen er ikke langt fra Herman Wessels.

Er det saaledes vanskeligt at skelne mellem Scarron og d'Ouville som forlæg for *La Fontaine*, saa kompliceres sagen yderligere, da der i 1686 udkommer en ny fransk Mariaoversættelse ved VANEL³. Herefter kommer man saa langt ned i tiden, at der ikke kan være tale om indflydelse paa det danske værk, som har overtaget emnet. Det maa være nok at nævne, at M.-J. Sedaine i forbemærkningen til sin komedie »*La gageure imprévue*«, spillet 27.5.1768, bekender, at »la seule scène théâtrale de ce petit Ouvrage est tirée d'une des Nouvelles de Scaron, intitulée: *La Précaution inutile*«; det vil sige en bearbejdelse af den fjerde episode, hertugindens væddemaal. Kort efter berøres stoffet paany i et verdensberømt skuespil, Beaumarchais' »*Le barbier de Séville, ou la précaution inutile*«, skrevet 1772, opført 23.2.1775⁴, meget frit efter, det vil sige kun løseligt berørende, Scarrons sidste episode.

En undersøgelse som den foreliggende vil ikke kunne forbigaa Nederlandene.

Med Vondel og Cats opnaaede den hollandske litteratur i begyndelsen af det syttende aarhundrede en stormagts stilling i den skønne litteratur. Af senere danske bogkataloger, for eksempel Kingos, og af den danske litteraturs historie overhovedet, ses, at disse og andre nederlandske forfattere læstes i Danmark. En hol-

¹ IV, 569—573.

² Ibid. 386.

³ CHARDON I, 328.

⁴ Oprindeligt stod de to titler i omvendt orden, cf. Georges d'Heylli i Beaumarchais' Théâtre, II, 1869, side XII og teksten i samme bind, side 115.

landsk bearbejdelse af Scarrons novelle kunde meget vel tiltrække sig en dansk digters opmærksomhed.

Man havde i Holland ligesom i Frankrig blik for rigdommen i den spanske digtning, og man udnyttede den stærkt. »Spaansch werd hier veel gelezen en vertaald en 't begin van de XVIIde eeuw«, hedder det i J. L. Walch: *Nieuw Handboek tot de Nederlandsche Letterkundige Geschiedenis*¹; ikke mindst den picareske roman gik sin sejrsgang over landene. Scarrons *Roman comique* blev oversat to gange, først af LAMBERT VAN DEN BOS 1662², dernæst i 1678 af NICOLAES HEINSIUS, der ogsaa skrev en herhen hørende, selvstændig og betydningsfuld roman, »Den vermælyken Avanturier ofte De Wespelturige, en niet min Wonderlyke Levens-loop van Mirandor« etc. etc., 1695³, kendt og skattet og vidt udbredt i samtiden. Andre skrifter af Scarron, blandt andet den travesterede Vergil, var blevet bearbejdet af W. G. VAN FOCQUENBROCH. Nogen nederlandsk optagelse af *La précaution inutile* er derimod ikke bemærket.

Naar den er blevet forholdsvis grundigt eftersøgt, skyldes det ikke blot dens eventuelle direkte virkning i Danmark, men ogsaa, at en saadan hollandsk bearbejdelse udmærket kunde være overgangsleddet mellem en romansk og en tysk version. SCHNEIDER anfører, at Lopa de Vegas *El palacio confuso* kom paa hollandsk 1647, dernæst ved GEORG GREFLINGER paa Tysk 1652. *La fuerza lastimosa* findes hollandsk 1648, opført i Tyskland 1658 og 1660⁴. *El amigo por fuerza* findes hollandsk 1646 og 1649, tysk (utrykt) c. 1670. *El cuerdo loco* findes hollandsk 1649, opført i Tyskland 1684. *El mayor imposible* findes hollandsk 1671, opført paa Tysk 1690⁵. Hollænderne skal ved denne tid have bearbejdet sexten værker af Lope de Vega. Calderons *La vida es sueño* findes paa hollandsk 1647, derefter paa tysk 1693 og saa fremdeles. Kulturstrømmen er kraftigst indenfor den dramatiske genre⁶, men ogsaa episk gods føres med. Den første af Cervantes *Novelas*

¹ 1940—43, 334; en afhandling i *Tijdschrift voor nederlandsche Taal- en Letterkunde* 1881 om De invloed der spaansche letterkunde op de nederlandsche in de 17. eeuw har ikke været tilgængelig, men er udnyttet af SCHNEIDER.

² WALCH giver herfor aastallet 1622, der maa være forkert; cf. imidlertid G. KALFF: *Geschiedenis der nederlandsche letterkunde* V, 1910, 51. Van den Bos oversatte ogsaa Cervantes' *Don Quixote*, der blev oplagt syv gange.

³ Titlen efter en udgave fra 1703.

⁴ Cf. ogsaa EGILL ROSTRUP: *To danske gaadefulde Skuespil*, 1918, 17 f.

⁵ Cf. ROSTRUPS interessante gennemgang, 20—23, med henvisninger.

⁶ E. GIGAS: *Litteratur og Historie*, I, 1898, 20.

fra 1613 gaar under betegnelsen »La Gistanella de Madrid« først til Holland og versificeres af Cats 1637 som »Selsaem trougeval tusschen een Spaans edelman en een Heydinne« og dernæst til Tyskland 1656 ved TIM. RITZSCH¹.

Ad denne skønlitterære alfarvej fra Spanien over Frankrig og Holland til Tyskland (og Danmark), hvor mellemstationerne ofte overspringes af mere sprogkyndige bearbejdere, begiver sig ogsaa Scarrons værker. Calderons *El Alcaide de sí mismo* bearbejdes af ham 1651 og opføres efter denne bearbejdelse paa tysk 1684 og 1690². Fra Alonso de Castillo de Solorçanos novelle-samling »Los Alivios de Cassandra« tager han til sin komiske roman to stykker, »La confusion de una noche« og »A vn engaño: otro mayor« under titlen »Les deux frères rivaux«, henholdsvis »A trompeur trompeur et demi«. Den første oversættes til tysk 1665 af »Filidor« efter en amsterdamudgave af *Roman comique*³, den anden følger i 1670, maaske ved den tidligere nævnte bearbejder af *El palacio confuso*, Georg Grefflinger⁴. Samme Grefflinger tillægges⁵ en tysk oversættelse af Scarrons tredje novelle, »L'Adultère Innocent« — Marias syvende, »Al fin se paga todo« — trykt 1662 i Hamburg under titlen »Der unschuldige Ehebruch«, og hvadenten det er Grefflinger eller ej, der har lavet den, saa er det ihvertfald den samme oversætter, der har udarbejdet den tyske version af *La précaution inutile*, hvoraf der indtil for nylig kendtes eet exemplar, indbundet sammen med *Der unschuldige Ehebruch* i det preussiske statsbibliotek i Berlin. Titlen er: »Von der Unnötigen Vorsorge Vor Kluges Frauen-Volck/ Aus dem Frantzösischen und Spanischen übersetzt«⁶. Den er trykt 1661 i Hamburg, men udarbejdet allerede 1659 og saaledes den første af de tyske oversættelser af Scarrons noveller. Oversættelers navn mangler; bagpaa titelbladet er der en kort henvendelse

¹ SCHNEIDER, 271.

² SCHNEIDER, 299 f.

³ SCHNEIDER, 296; SCHNEIDERS oplysninger er iøvrigt, hvad disse noveller angaar, meget ufuldstændige og paa afgørende punkter forkerte.

⁴ J. BOLTE i *Anzeiger für deutsches Alterthum und deutsche Litteratur*, XIII, 1887, 108; cf. H. HAYN: *Bibliotheca Germanorum erotica*², 1885, 274.

⁵ Hayn², 274; Goedeke: *Grundriss zur Geschichte der deutschen Dichtung*², III, 1887, 89 og 250; W. von Oettingen i *Quellen und Forschungen zur Sprach- und Culturgeschichte der germanischen Völker* XLIX, 1882, 35; udførligere Bolte, 107; cf. Schneider, 271 f.

⁶ Velvilligst udlaant i beg. af 1940 fra biblioteket i Berlin. Fremdraget af Bolte, 107.

til læseren, hvor det om Scarron blandt andet hedder, at han »als ein Soldat beyde Beine verlohren hat«, Naar fortællingen opgives at være oversat fra fransk og spansk, vil det tydeligvis kun sige, at bearbejderen for sig har haft den franske text, men at han har vidst, at originalen var spansk: »Es ist Scarron welcher folgende Historie auss dem Spanischen Frantzösisch gegeben hat/ von dem wir sie wiederumb Teutsch gemacht/«. Det er — eller var — som Schneider skriver, en næsten ordret gengivelse. Den har ikke haft betydning for motivets skæbne her i landet, næppe heller indirekte, da senere bearbejdere baade i Tyskland og i Danmark velsagtens er gaaet til Scarron selv uden nogensomhelst kundskab om Grefflingers inferiøre tryksag. Der findes imidlertid en tysk bearbejdelse af direkte betydning for emnet paa dansk, en mindre slavisk, men mere interessant bearbejdelse, hvor stoffet udsættes for en helt ny genres teknik. Ikke handlingen i sig selv, heller ikke stilen, men den skrøbelige moral bliver sagens kerne. I de danske Nye Tidender om lærde Sager tales der den 5.10.1724 om »Dend bekendte i adskillige Sprog oversatte Spanske Herremands Don Pedros Historie/ som anfores i de saa kaldte Gespräche in dem Reiche der Todten«¹.

Kunsten at sætte problemer under debat blev efter Lukians mønster dyrket i saadanne imaginære samtaler mellem store afdøde. Saaledes i FONTENELLES »Dialogues des morts«, 1683, tilegnet Lukian. »J'ay fait moraliser tous mes Morts«, siger Fontenelle, »autrement ce n'eust pas esté la peine de les faire parler«². Der er samtaler baade mellem de gamle og de moderne, hver gruppe for sig og blandet mellem hinanden. Den moraliserende, ræsonnerende og populariserende genre vandt fornyet yndest med FÉNELONS »Dialogues des Morts etc. composés pour l'education d'un Prince«³, 1714, eller, med en tidligere og endnu mere betegnende titel: »Dialogues des Grands Homme aux Champs Elisées, Appliquez aux Mœrs de ce siècle«, 1713. Her er den pædagogiske bestræbelse i forgrunden; opdrageren skal arrangere stoffet baade nyttigt og behageligt for eleven. »Tandis qu'il formoit ainsi son gout, son cœr, & son esprit, il lui aprenoit en même tems la Fable & l'Histoire, avec les caractères des grands Hom-

¹ 631.

² Fontenelle: OEuvres diverses, I, 1701, Epistre.

³ Det vil sige tronfølgeren, hertugen af Bourgogne, død 1712.

mes de l'antiquité, & des tems plus proches de nous«¹. En række af samtaler mellem de gamle bliver ogsaa her suppleret med samtaler mellem de moderne.

I Tyskland blev virkningen af disse pædagogiske og oplysende forbilleder nærmest katastrofal. Samtaler i de dødes rige om alle mulige og umulige materier hobede sig op i massevis. Julius Paludan, der gennemgaar problemet i »Fremmed Indflydelse paa den danske Nationalliteratur i det 17. og 18. Aarhundrede«, I, 1887, 285 opgiver da ogsaa at finde den af de lærde tidender antydede version. Det kongelige Bibliotek har blandt andet een enkelt serie tyske dødesamtaler paa sytten tunge bind fra 1718 til 1740, omkring 21000 tættrykte kvartsider. Paver, generaler, admiraler, statsmænd, filosoffer, videnskabsmænd, kunstnere, spekulanter, storforbrydere et cetera diskuterer alverdens problemer, som de kender dem af erfaring. Serien blev fabrikeret med et tidsskrifts regelmæssighed af DAVID FASSMAN. Her findes da i andet bind fra 1720 (optrykt 1726) en »Drey und zwanzigste ENTREVUE, zwischen MAD, DE MAINTENON, die noch nicht völlig zwey Jahre todt ist, und Ihren gewesenen Ehemann, Dem Poeten SCARRON, Worinnen 1.) Ein scharffer Wort-Wechsel beyder discourirender Personen, wegen geführter missvergnühten Ehe. 2.) Ein Disput über die Frage: Ob es besser eine kluge oder tumme Frau zu haben; 3.) Die Raisons, vermittelt deren das Frauenzimmer den Vorzug über das Manns-Volck zu haben prärendiret, angeführet und wiederleget; Dan. 4.) Sehr heilsame Lehren vor Jungfern, Frauen und Witwen, auch der Character, woran ihre Tugend zu erkennen, enthalten. Samt dem Kern derer neuesten Merckwürdigkeiten, und darüber gemachten curieusen Reflexionen«. Det fylder 93 af de tættrykte kvartsider og fortsætter strax efter med fireogtyvende Entrevuë etc. etc., ligeledes 1720 (optrykt 1723 og 1726) »worinnen unter andern remarquablen Dingen, ein abermaliger Disput über das Fräuliche Geschlecht, das Portrait einer recht bösen Frau, verschiedene Exempel von schlimmen Wittweibern; ingleichen beyder redend aufgeführter Personen Historie, wovon der Maintenon ihre etwas gantz besonders in sich hat, zu finden« etc. etc., 76 sider.

Scarron og hans Françoise d'Aubigné, senere kaldet Marquise de Maintenon — først død i foråret 1719 — mødes her i det

¹ Ed. 1719, Préface.

hinsidige og drøfter i haandgribelige vendinger deres ægteskabs-historie. Scarron opfatter sig selv som i sin tid forfulgt af Françoises ægteskabsplaner; værkets forfatter viser iøvrigt et om ikke ufejlbarligt saa dog fyldigt kendskab til hans liv og levned¹, der ikke alene kan stamme fra Grefllingers oversættelse. Om denne har spillet nogen rolle for genfortællingen i de dødes rige af don Pedres meriter, blev ikke undersøgt i tide, og vil nu næppe kunne opklares.

Det er Madame de Maintenon, der som protest mod Scarrons haarde tale om udspekulerede kvinder anfører episoderne med Serafine, hertuginde og Laure². »Diese Historie ist mir nicht unbekannt«, svarer Scarron, da han omsider faar et ord indført; »und vielleicht habet ihr sie am ersten unter meinen hinterlassenen Briefschafften gefunden«³; han vil da af episoden om Eluire og Negeren uddrage den modsatte moral.

Illusionen, at der skal foreligge en samtale, er spinkel. Delta-gerne holder foredrag paa hele og halve timer for hinanden. Der er gjort lidet for at dramatisere novellestoffet; Scarrons text følges næsten ord for ord, det vil sige, den elegante stil forfladiges ganske, somme tider ved ringe virkemidler. Hos Scarron ser helten Eluire »sur son estrade lisant dans vn liure de prieres, ie ne sçay pas si c'etoit avec beaucoup d'attention, tandis que ses fennes la deshabilloient«⁴; der skal kun en lille aarsagsangivelse til for at odelægge situationen; Fassmanns don Pedro ser altsaa Elvire læse i sin bønnebog: »Ob dabey eine grosse Andacht gewesen? ist billig zu zweiffen, weil es währender Zeit geschahe, da sie von ihren Mädgens ausgekleidet worden«⁵. Fassmann tilstræber en anden stil, fremmedordenes; han formelig samler paa franske gloser, skønt prangende i række og geled: »Der *charitable* Engel ward von dem schwartzen *Patienten* . . . mit entsetzlichen und wilden Blicken *recompensieret*, weshalb *Don Pedro* in ihrer *Charité* etwas *excessives* zu *remarquieren* vermeinte; wiewohl er noch nichts *criminelles* gesehen und gehört hatte«⁶. Han bibeholder de dyreste af forlæggets gloser og føjer selv adskillige kost-

¹ 621 ff.; cf. om Mad. Maintenon 628 ff.

² 512 ff.

³ 535.

⁴ 18.

⁵ 538.

⁶ 540.

barheder til, navnlig verber paa -iren, der siden Opitz var højt i kurs, i den foreliggende passage saaledes *Patienten, recompensiret, remarquiren* og *criminelles*. Somme tider faar man baade det franske og det tyske, saasom »*Ignorantz und Einfalt*«. Oversættelsen løber ikke af uden festlige fejlgreb. Højdepunktet i hele novellen, den tidligere antydede, af Scarron meget raffinerede slutning i forholdet mellem Laure og hovedpersonen¹, er, paa grund af dobbelttydigheden af det franske ord »luy«, men vel navnlig, fordi tanken ligger over Fassmanns evne, ganske misforstaaet².

Hvad der imidlertid i al sin skrøbelighed er fastholdt og understreget og udbyttet, er fortællingens morale. Madame de Maintenon begynder med at prise den lykkelige, »der eine kluge Frau bekommt, die sich vermittelst ihrer Klugheit in Respect, Autorität und Ansehen zu setzen vermag. Ein solcher Mann wird gewisslich seine Zeit in der Welt nicht übel *passiren*«³, og hun overtager temmelig ordret Scarrons kommentarer til episoderne omkring Seraphine, hertuginde og Laure saavel som til hele historien under eet⁴ saavel som endelig til de stumper af fortællingen, der ikke gengives af hende⁵. Scarron fremfører i dødesamtalen Don Pedros ringeagtsytringer om tænkende kvinder, somom de var hans egne⁶, og det er Fassmanns eneste fortjeneste, at han lægger Scarron netop den episode i munden, der stemmer med programmet, det vil sige episoden om Eluire og negeren. Han gør derimod ikke meget for at afveje Madame de Maintenons argumenter. De hende tildelte episoder rummer, som tidligere nævnt, en højst usikker morale. Hvorfor violanteepisoden ikke er taget med, er svært at se. Som argumenterne nu fordeler sig, taler den i en dødesamtale nødvendige moral nærmest til ugunst for kvinderne. Fassmann synes ikke at bemærke, at novellen fra Scarrons og Marias hænder er formet til at vise det modsatte. Han skal bruge historierne som indledning til den følgende diskussion, punkt 3 paa titelbladet: »Die Raisons, vermittelst deren das Frauenzimmer den Vorzug über das Manns-Volck zu haben

¹ 90: elle ... proposa à Dom Pedre etc.

² 534: Hernach proponirte sie dem Don Pedro etc.

³ 511.

⁴ 517, 519, 520, 526 f, 534, 535.

⁵ 512, cf. Scarron 33.

⁶ 511, 535, 543, cf. 567.

prætendiret, angeführet und wiederlegt¹. I begge diskussionerne er argumenteringen saaledes, at han kun ved ganske tilfældige tolkninger kan lade moralen gaa imod kvindens aandsliv og øvrige fortrin; men han gør det, og han over ved sit ynkelige værk, som vises skal, indflydelse paa stoffets modtagelse i den danske læseverden.

Den hidindtil beskrevne, litterære landevej fra Spanien over Frankrig, Holland og Tyskland føres nemlig til ende i Danmark. En middelalderlig spansk roman fra 1492, af DIEGO DE SAN PEDRO², blev pudset op i den dyre stil af tyskeren H. L. KUFFSTEIN 1630 og oversat til dansk af en ukendt »A. B.« 1636³. Lope de Vegas La fuerza lastimosa foreligger i danske alexandrinere fra slutningen af aarhundredet⁴. Udgiveren anser det for sandsynligt, at den danske bearbejder har kendt ialtfald titlen paa den tyske udgave, men oversat efter den hollandske⁵, og han frembringer stor sandsynlighed for, at fremmede skuespiltrupper før eller senere har opført værket her i landet. De spanske noveller er ogsaa naaet til Danmark og lige som Lope de Vegas skuespil omladet undervejs. Vejen er efterhaanden blevet saa lang og indviklet, at forholdene vanskeligt lader sig udrede. Man har fastslaaet,⁶ at en novelle af Don Alonso de Castillo Solorçano fra 1640 gennem Scarrons Roman Comique er grundlag for Holbergs De Usynlige. Hans Brix aner dog⁷, at Sagen ikke er saa simpel, »at Scarron eller hans Kilde« — Brix kender den tilsyneladende ikke⁸ — i visse henseender »har fordunklet den egentlige Sammenhæng«, »men Holberg er kommet i Besiddelse af den rigtige Sammenhæng, ad en Vej, der ikke kan oplyses«⁹.

¹ 543 ff.

² Oversat til Fransk 1526, 1528, 1552 og 1595; cf. LANSSON, 52; Ticknor, I, 383 f; Schneider 245 ff.

³ Paludan, 165 ff.; EJNAR THOMSEN: Stencilleret afhandling om den danske barok i Det Kgl. Bibliotek, 5 f. og 116 f.

⁴ Udgivet af E. Rostrup i det nævnte arbejde.

⁵ 36 f.

⁶ Rahbek i hans holbergudgave, IV, 1805, 363; samme i skriftet om Holberg som lystspildigter, III, 1817, 213; E. Dorer: Nachgelassene Schriften, II, 1893, 94 f.; Gigas, Litteratur og Historie I, 1898, 22; Martensen i hans udgave af Holbergs komedier X, 1903, 80 ff; Paludan II, 1913, 386.

⁷ Ludvig Holbergs Komedier, 1942, 336.

⁸ Den blev først oplyst af A. L. de Puibusque, meddelt i Fournels udgave side LXXV ff., gentaget af Paludan.

⁹ Samtlige danske forskere synes at have overset, at den spanske novelle uafhængigt af Scarron er bearbejdet paa fransk af Vanel i 1680'erne, cf. Fournel, side LXXVI. Holbergs omtale i »Kritik over Peder Paars«, samlede skrifter II, 487, af »Sladder hos Scarron«, kan ligesaa godt hentyde til virgiltravestien som til prosaskrifterne.

Endnu mere svævende bliver da Holbergs øvrige berøringer med den spanske litteratur, som de ventileres i de i noten nævnte afhandlinger.

Scarron var allerede tidligere kendt i Danmark. »Cui Scarron ignotus« udbryder Oluf Borch i sin sjette disputats om digterne¹ for hans burleske poesis skyld. Engang henimod slutningen af aarhundredet naar den her forfulgte, vidtberejste novelle i dansk havn med »Kierligheds Endrings og Undrings Speil, Forestillet udi den Spanske Herremand Don Pedro af Granada, Hans Livs og Levneds Historie, ved Philedor«. Afstamningen fra Scarron er først paavist af Nyerup i *Minerva*, August 1785, side 49.

Om forfatteren ved man intet, udover hvad den fynske dommer JACOB BIRCHEROD (1693—1737) har indført i et hæfte dateret 1736 og betitlet »De danske Poeter, som jeg veed at have været ulykkelige og vanheldige paa een eller anden maade«². Hvad her er optegnet om Philedor er oftere blevet refereret³, men mærkeligt nok aldrig fuldstændigt gengivet. Det lyder:

Povel Pedersen

Hand var uidentviil fød i Jylland, opholdt sig nogen tiid paa Sellebjerg i fyen hos Oberst Lieut. Sehestedt⁴, som baade var een stor Poet og elsker af Poeter, skrev siden Aviser for Bockenhoffer⁵, og da hand døde reiste hand til Schagen som een Vagabond hvor hand levede een Vinter, og fik føden gratis, og leed ingen nød. Ved hans afskeed effterlod hand sig een artig liden piece, som var Skagens beskrivelse paa Vers, som kand være 2 a 3 ark stor, men ingen var meere misfornøjet dermed som Skavboerne selv, der fandt dend ey at være nær saa panegyrisk som satyrisk; dette skrev hand deri om Magistraten

Saa skarp een lov, saa streng Justitz
Slaaer true⁶ for hvermands pande

¹ 1680; 165.

² Gammel kongelig Samling 3018 b.

³ Nyerup i *Minerva* August 1785, 35 f.; GEORG CHRISTENSEN, indledning til hans udgave af digtet 1937, side I f.; Chr. Kirchoff-Larsen: *Den danske Presses Historie*, I, 1942, 104.

⁴ C. 1640—98; uægte, 1676 legitimeret søn af Norges mægtige kansler Hannibal Sehested.

⁵ Bogtrykker og avisudgiver, c. 1651—97; udgav »Maanedlige Relationer« 1685—97.

⁶ Peder Syv anfører i sine danske ordsprog II, 275 under »Trusel«: Hand slar store tru for haand.

som Moscovs Michaelovidz¹
 Var kommen her til Lande.
 thi faaer Skavboen ofte lax²
 naar hand mod ræt vil stoie
 ja gjør hand noget maae hand strax
 j Fedder og i Boje

Klygten, som kom mange der i egnen til at lee, og aplaudere dend, bestaar derudj, at borgemester og byefogeden, som vare brødre, og regiærede med myndighed og heel strengeligen, havde just disse nafne Fedder Hansen³ og Boje Hansen, at kaste een i Fedder og Boje, est vulgatus loquendi modus in lingua nostra, pro, in vincula conjicere, og i dend gemeene mands talemaade holdes det for een artighed, at siige, jeg skal strax have ham i borgemester og Byefogeden⁴, og saaledes andet meere. Hand har ogsaa skreven det bekiendte smukke vers don Pedro af Grenada hans amoureusee Avantures. De lærde i Kiøbenhavn havde derom mange underlige Conjecturas, nogle tenkte at det var Heltis, andre Kingows, og endnu andre Lucoppidans, og ingen vidste den rætte Author, men omsider blev det bekiendt at Poul Pedersen havde skrevet det. Hand var hengiven til drukenskab, og siiges at være funden død i en rendesteen i Kiøbenhavn«.

Saa langt disse linjer af Bircherod lader sig kontrollere, har de troværdighedens præg. De suppleres desværre ikke nævneværdigt af en fortale, som vistnok citeres eller ialtfald nævnes i »Nye Tidender om Lærde og Curieuse Sager« 2.11.1724⁵, refereres af Nyerup i Minerva, August 1785⁶ og omsider trykkes i Georg Christensens udgave af digtet 1937. Begge de sidstnævnte forskere har benyttet det eneste kendte haandskrift, Gammel kongelig Samling 3016,4, der »har en beklagelig lakune paa 7⁷ sider, netop hvor Povl Pedersen gaar over til at tale om sit eget arbejde«.

¹ Zar Alexej Michailovitsch døde 1676.

² Dvs. prygl; Kalkar: Ordbog over det ældre danske Sprog II, 706 bf.

³ Med Efternavnet Høyer, Trap: Danmark⁴, V, 1924, 77; skal være død i 1706, ibid, 87; cf. ogsaa O. Olavius: Beskrivelse over Schagen, 1787, 4.

⁴ Udtrykket synes at mangle baade i Ordbog over det danske Sprog og hos Kalkar.

⁵ 722; grundet paa en fejllæsning i Luxdorphiana 1791, 267, hvor »dens« i linje 12 hentyder til »Don Pedro«, ikke til »Fortale«, har N. N. Petersen villet opfatte Sehested som dens forfatter, Bidrag til den danske Literaturs Historie III, 1855 f, 592; III², 1868, 449.

⁶ 33—52.

⁷ Skal være: 8.

og som iøvrigt er stærkt korrigeret af Hans Gram. Fra de table sider maa de lærde efterretningers meddelelse være taget: at »Poëten er i Locutionerne og i sin høye Geist sig selv fra Begyndelsen til Enden/ liig/ og at hand besidder sit Sprog i Fuldkommenhed/ til at translaterere udi det Franske/ kand iblant sluttes af det bekendte Ordsprog:

Belle femme & Mechante robe
Trouve toujours qui l'acroche.

Hvilket hand overmaade vel saaledes har fordansket:

Smukke Møer og revne Klæder
Finder Anstød alle stæder«.

De bevarede blade af Povl Pedersens »Erindring til den vittige og velsindede Læsere« røber sig ved deres udstyr af fodnoter som sammenstykket af forskellige afsnit. Der er passager, hvor noterne er talrige, og andre, hvor de ganske mangler. Til de første hører et stykke om poesiens ældste historie¹, om adskillige opfindelser, der viser, hvor højt kulturen er steget² og om poesiens herlighed og væsen³. Philedor lægger ikke skjul paa, hvad han her benytter af kildekrifter, og man faar strax indtryk af, at han er en flittig mand. I de afsnit, hvor fodnoterne mangler, finder man derimod ikke udelukkende hans personlige iagttagelser. Til disse sidste hører en kort indledning⁴, nogle betragtninger over danske poeter⁵ og over autors eget værk⁶, hvoraf det meste altsaa er gaaet tabt; men et tilsyneladende meget overlegent conciperet hovedstykke om den nyere litteraturs historie⁷ er, som allerede Rahbek fremhæver⁸, taget fra fortalen til CHRISTIAN HOFMANN VON HOFMANNSWALDAUS Teutsche Uebersetzungen und Getichte⁹. Denne fortale har Philedor ganske simpelt skrevet

¹ G. Christensens udgave, 5—7.

² 16—18.

³ 18—24.

⁴ 5.

⁵ 13—16.

⁶ 24 ff.

⁷ 7—c. 12¹/₂.

⁸ Den danske Digtekunsts Middelalder I, 1805, 303.

⁹ Rahbek har benyttet en udgave fra 1700 og vil deraf slutte, at Philedors fortale »ikke kan være skrevet, som Professor Nyerup har yttret, inden 1698«, hvilket giver ham anledning til en del grublerier, som han nok saa glat »overlader til min Ven Nyerup at afgjøre«; i virkeligheden findes den tyske fortale ogsaa i ældre tryk 1689.

af¹. Somme tider har han ombrudt den lidt og derved forvildet sig ind i digressioner² eller foregrebet begivenhedernes gang³. Somme tider har han ogsaa suppleret den⁴. Har har en besynderlig kærlighed til anden og fjerde rangs engelske forfattere⁵, der dog vel mindre skyldes personligt kendskab til sagerne⁶ end et nyt forlæg⁷. Hverken Shakespeare, Milton eller Dryden anføres i dette udblik over engelsk digtning. Da han er færdig med Hofmannswaldaus oversigt over de store litteraturer gaar han paa egen haand igennem den danske og vender saa atter tilbage til sin kilde for at sætte punktum efter tyskerens velplejede manér; han nævner »her i Fyen M. Jens Pedersen i Dalum, Mag: Elias Naur Rector i Ottense Skole, særdeles i sit Golgatha paa Parnasso etc: Hr Mads Rostoch sammesteds, M: Friderik Brant uforgiet, foruden mange andre, dem ieg vel kunne opregne, men maa dog denne gang gaae fordi, saasom det mig er ubevist, om det dem alle vilde befalde, at ieg ved saa ringe een leylighed gjorde deres Navne kundbare«⁸. Man studser ved en saadan beskedenhed hos fynboerne; forklaringen ligger da ogsaa hos Hofmannswaldau: »Ich könte derer mehr nennen/ so sich in der Deutschen Poesie geübet/ weil mir aber unwissende ob es allen lieb seyn möchte/ dass ihr Nahme bey dieser Gelegenheit bekant seyn solte/ so ziehe ich mich bescheiden zurücker«⁹. Alt ialt viser Povl Pedersen en ikke ringe evne til at faa sagerne til at hænge sammen paa naturlig maade. Foregribende langt senere tids metode lægger han en bevidst tendens ind i litteraturhistorien. Han vil vise, at Guds omsorg i land efter land har skabt en lærd og kunstfærdig digtning trods meget primitive forudsætninger. Det er renaissancens blomstrende, snart overudviklede kunst, der bemærkes. I Tyskland findes naturligvis en del minne- og

¹ G. Christensen bemærker side V, at afskrivervet »gælder dog kun den almindelige litteraturhistoriske del«.

² 9 f.

³ 12 for neden.

⁴ G. Christensen, side V: Povl Pedersen har flere navne end Hofmannswaldau.

⁵ 10.

⁶ Edw. Wallers »fortreffelige Klinge-Riim« synes at være opfundet til lejligheden; cf. J. Schipper: Englische Metrik, II, 1888, 866.

⁷ Den med megen veneration omtalte Ole Borch omtaler nogle af englænderne i sine disputatser om digterne, for eksempel side 219; man kunde ogsaa nævne den af Philedor side 12 anførte »berømte Morhof til Kiel«, navnlig hans stofmættede oversigt over verdenslitteraturen i »Unterricht von der deutschen Sprache« 1682.

⁸ 16.

⁹ Udgaven 1689, blad)) 5 v.

mestersangere, men alle disse gamle poeter har dog »ikkun været som dunkle stierne i een beskygget Nat, eller fast som Ugleskrig i eet langsom mørke«, »indtil store Herrer har og fatted i sinde at beyle til denne Brud«, og Opitz og det frugtbringende selskab kaster glans over litteraturen. Det sidste blændende skud af tysk digtning bliver da den saakaldte anden schlesiske skole, fuldkomment netop i Hofmannswaldau »een Post af ugemeen lyksalighed, det . . . fornemmelig hans Helden briefve etc: udviser«¹. Det nægtes heller ikke, at der i Danmark har været en ældre digtning, hvorom der vil kunne læses i den lærde d. Oluf Worms priisværdige skrifter, »men den rige nu flydende de Danskes digter-kilde . . . er . . . dog ey førend paa det sidste hos os opfunden«, nu er digternes hest »bragt i tømme ved M: Anders Arreboe, og siden afrettet til eet iefnt skrid ved Mag: Anders Bordings lætte Riim, til eet modigt trav ved velbemelte Kingos høystigende Skrifter, og til eet flyve-rend ved ligemaade velbemelte Sehesteds Digter etc:«²; i de fyenske alper har hævet sig »een tvekløftet Parnassus . . ., hvis eene Spidtze besiddes af hans ædle Højærværdighed Doct. Thoma Kingo, . . ., Den anden besiddes af hans Velbyrdighed Iens Steen Sehested«. Det ses, at Philedor ejer en fortrinlig evne til at karakterisere disse digtere, som han virkelig har læst; at han bestandig nævner Sehested som udviklingens top-skud, skyldes vel visse, æstetikken uvedkommende, omstændigheder.

Bortset herfra bliver hans højærværdighed Kingo, som rime ligt er, landets første skjald, »vores danske Homerus«, og som hans væsentlige fortrin bemærkes, »at han forstaar sit sprog overmaade vel«. Det gør Povl Pedersen ogsaa, som anført i de lærde tidender. Allerede her i fortalens prosa ses det, at han hører til den retning, han fremholder som kunstens højde. Fremstillingen spækkes med retoriske spørgsmaal, pennen synker afmægtigt for det ubeskrivelige, hvis det da ikke lykkes at stable ordene op i effektfulde stigninger, som naar den danske Pegasus efterhaanden lægges i tømme, afrettes til et iefnt skrid, til et modigt trav, til et flyve-rend. Sproget voxer og voxer og svulmer og yngler; en sætning kan vanskeligt sluttes uden »etc:«. Begreberne understreges ved nævnelse af træk, der er lidet nødvendige i sammenhæn-

¹ 12.

² 23.

gen. Naar der tales om »digter fløyten« hos latinerne og om »Riime-lutten« hos de sneevaante Lapper og de soel-varmede indianere, er begrebsudvidelsen fra kunstarterne til deres symboler eller redskaber stadig tillige en fastholden af den oprindelige tanke, og her som i adjektivsammensætningerne finder man fornøjelse ved at faa det hele med. Begreberne understreges da yderligere, naar de gentages ikke blot ved almindelige synonymmer, men ved repetition mellem begrebsforhold, parallelisme; Povl Pedersen har »skreven Historien ikke for sin alvorlighed, men for sin tid-fordrivelige Artighed«. Som i denne prøve er gentagelserne i reglen varierede. Absolutte synonymmer er sjældne. Gentagelserne varieres omkring et ikke altid lige letopfatteligt sammenligningspunkt, og sammenligningens kulmination er modsætningen, *antithesen*. Indfører man en saadan, rendyrker man den forhaandenværende gentagelse, og vrider man det hele som en kringle, opkommer den skarpe *chiasme*. Povl Pedersen mener, det skal »staa een hver frit for at læse enten fortalen for Skriftets skyld, eller skriftet for Fortalens, eller dem begge for deres egen skyld«; flere proportioner er vel ikke tænkelige i den sammenhæng. Man kan ogsaa skifte mellem parallelisme og *chiasme*. Povl Pedersen hævder nemlig, at brug af klassiske gudenavne i poesien er det samme som at »zire vor forstand med Hedningernes u-forstand, bekræfte vor sandhed med deres Løgn, og (kort at sige) gjøre Afguds tjenester i Guds Tempel«. En meget væsentlig del af kunsten er denne uddybelse af noget centralt i et begreb eller i et begrebsforhold ved at variationer og kontraster placeres yndefuldt overfor hinanden omkring dette centrale.

Berøringspunktet er gerne af drastisk art. Der tales om »Avinds Laster-qvalme«, om at »kaste« en »laster-tand« i brave folks skrifter; foruden lastertanden har man klaffertanden, og Povl Pedersen bønfaller læseren om ikke at »tand-slide« det foreliggende produkt. Det er ikke nok at nævne verbet; man maa ogsaa have et substantiv med, her et instrument, hele virksomheden maa fastholdes i en til kompositum reduceret sætning. Naar lastertanden »kastes« er der stadig, omend ufrivilligt, en smule af udgangsbegrebet tilbage. Men dristige *metaforer* kan helt erstatte dette, som naar Melin og Marot under François den Første »til en bedre Sammenstemning fik deres Strenge opskruede«.

Berøringspunktet behøver imidlertid slet ikke at ligge i begrebernes verden. Sproget er ikke bare til for tankens skyld; det former tanken: et ord er nok. Svarende til de forskellige gloser grupperet som gentagelser eller varianter eller modsætninger om samme begreb finder man flere begreber holdt sammen ved lyden alene. Naar Théophile de Viau er »fremdantzet« i fransk litteratur som Malherbes afløser, er det ment metaforisk; ordene rører hinanden i et fælles begrebsomraade; men naar spanierne fra gammel tid har »dansed deres Viol d'Espagne ved deres gamle . . . Romanzes« indtil »Boscan og Garcilasso efter kunsten kom frem med deres Spanske spanke-trin paa Digters skueplads«, hvem en længere stribe forfattere »lykkeligen efterspandede«, og naar »Hans Sax en borger i Nürrenberg . . . vilde lade see sit Nürrenberge arbejde«, saa er man ude i de saakaldte ordspil, brandere, kældermænd, ordenes yngel efter nærmeste lydlike association, troen paa, at den ondes væsen forklares ad etymologisk vej, idet navnet Ugartilok ses at give en slags mening paa græsk.

Af fortalens mange ord lader der sig ikke udvinde ret meget om forfatteren selv. At han er født i Jylland, læres mindre af sproget end af, at han paa en hæderlig plads blandt danske digtere anfører »/: Møns Tyge Reenberg:/: hvis artighed ieg i min barndom har seet, og nu ved erindring maa forundre«¹. At han opholder sig paa Fyn og nærer særlig reverens for hans velbyrdighed Iens Steen Sehested, »vores danske Pindaro«², fremgaar klart adskillige steder. Derimod staar der ikke noget om avisvirksomhed i København eller Skagens berømmelse; naar man efter de optrædende personers betegnelse som levende eller døde har sluttet, at fortalen er skrevet mellem 1690 og 1699³, saa synes det fremdeles meget sandsynligt, at de rosende ord om Sehested ligger før dennes død 1698. Da fortalen, som de fleste fortaler, er skrevet efter hovedværket, kan dennes affattelse sættes til kort efter 1690. Desværre er, som nævnt, næsten hele det afsnit gaaet tabt, hvor Philedor taler om sit eget skrift; af det bevarede kan man dog vistnok slutte, at forlægget er selve Scarrons novelle. Han taler nemlig med henblik paa »historiens sandhed«⁴ om,

¹ 15.

² Denne høje smiger findes allerede i C. Vallekildes æredigt i Sehesteds »Dydenis Prøve-Steen«.

³ G. Christensen, side II.

⁴ 24.

hvorledes Navnet Pedro er almindeligt i Spanien, og om, at der ogsaa var flere kendte personer af den betegnelse i »det Aar nemlig 1666, da min Auctor hans korte historiske Beretning er udgaaet«. Nu er Scarrons novelle visselig endnu en halv snes Aar ældre¹, men blandt de samlede tryk af de tragikomiske noveller findes ogsaa en udgave fra 1666, hvoraf Magne fra sin egen bogsamling anfører bind II, medens det ikke er lykkedes ham at fremskaffe bind I, hvori *La précaution inutile* skulde staa. Det Kongelige Bibliotek har ligeledes bind II, men mangler bind I, der efter Magnes formodning ganske har været i stil med tidligere udgaver, det vil sige, uden angivelse af, at det drejer sig om et optryk og ikke om nogen originaludgave. Da tilmed privilegiet fra 1655 er udløbet og erstattet med et andet af 6.12.1664, har intet kunnet røbe, at bogen er et optryk. At Philedor har benyttet Scarrons tekst gøres ogsaa sandsynligt ved hans angivelse, at »min overmeldte Auctor til stæder mig at kalde denne Don Piedro enten d'Arragon, de Toledo, de Castille, de Grenade eller hvad jeg vil«, idet stednavnene stadig er forfranskede, som hos Scarron: »Vn Gentil-homme de Grenade dont ie ne découviray point le veritable nom, & à qui ie donneray celuy de Don Pedre de Castille, d'Arragon & de Toledede, ou comme il vous plaira; puisqu'vn beau nom ne couste pas plus qu'vn autre«. Overensstemmelsen kunde næppe være saa nøje, hvis der laa et led imellem; hos Greflinger hedder det: »Ein Edelmann von Grenade in Spanien gebürtig/ dessen wahrhaftigen Nahmen ich nicht entdecken/ sondern ihn unter dem Nahmen Don Pedro von Castilie/ Arragon und Toledede/ oder wie es euch nur belieben mag ihn sonst zu nennen verbergen will/« etc.

Hele den skødesløse passage, der er typisk for Scarron, bliver af Povl Pedersen taget gravalvorlig², og han gør et betydeligt arbejde for at bringe den i overensstemmelse med den historiske virkelighed. Scarrons princip om novellen som en samtidig, forholdsvis realistisk kunstform har virkelig ført til, at han lader episoderne udspille sig i samtiden, omkring hans kildes trykkesaar 1666. Det ses ogsaa af selve digtet, hvor don Pedro under sin

¹ G. Christensens note til stedet, hvorefter novellen udkom 1661, er, som det vil erindres fra det tidligere udviklede, forkert. Det Kongelige Biblioteks ældste, her bestandig citerede udgave, er ganske vist fra det Aar. Fejltagelsen viser, hvor let man forveksler et optryk af disse noveller med en originaludgave.

² 25.

vistelse i Neapel »opvartet hos sin Navne, Rigens Drost«,¹ det vil sige indledningens »Don Piedro Cardinal d'Arragon«, der »samme Aar« var »Vice-Re i Neaples, men overlod det til Cardinal Sforza, saasom hand Ambassade-viis til Rom blev forskikket«²; her er en bevidst aktualisering fremfor (María og) Scarron, ifølge hvem d. Pedre »s'alla offrir au Duc d'Ossonne qui partoit . . . pour aller estre Vice-Roy de Naples«³, ligesom Philedor med henblik paa tiden om 1666 lader helten betragte Venezias Doge, Contarini, det vil sige Domenico II. Contarini, Doge 1659—1674⁴. Der kan altsaa ikke være tvivl om, at fortalen virkelig er skrevet af Povl Pedersen; sammenhængen med digtet er tydelig.

Den ældste omtale af selve dette digt findes i en fodnote til Jørgen Sorterups »Cacoetes Carminificum«⁵, forfattet før 1703: »Man har og fra Fyen et Manuscriptum Anonymi, som er den Spanske Romain om Don Pedro af Grenade, smukt udsætt paa Vers og kaldet: Elskovs Ændrings og Undrings Speil«. I aarene derefter har det cirkuleret blandt københavnske interesserede. Hans Gram erindrede, at det »i hans Studenter-Dage [1703—1708] gik om i Manuskript iblandt Studenterne«⁶. Senere har han haft det til censur, men trykningen synes at have ladet vente paa sig, blandt andet fordi han vilde have den forsvundne indledning til gennemsyn først. Vilhelm Andersen anfører, at digtet »skulde efter Wielandts Opgivelse være trykt før Peder Paars«⁷, det vil sige før 1719; hvad der sigtes til, ses ikke. At Holberg har kendt digtet og muligvis skæmtet med det i Peder Paars⁸, er en anden ting. De Nye Tidender om Lærde og Curiose Sager giver indtryk af, at det i 1724 trykkes for første gang. Det hedder nemlig under 2.11. det aar, at »Mand seer her . . . trykt dend . . . Spanske

¹ 70, 12 i G. Christensens udgave, hvis side- og linjetal citeres i det følgende.

² 25.

³ 54; der sigtes antagelig til »el Gran duque«, Don Pedro Tellez y Giron, Hertug af Osuna, 1579—1624, vicekonge i Neapel 1616-1620; han var dog ikke den eneste af slægten, som beklædte det høje embede.

⁴ G. Christensens oplysning til stedet, at der »var ialt 6 doger af dette navn. Den sidste 1659«, er urigtig; der var otte, og den sidste regerede til 1684.

⁵ Trykt i tiende bind til en samling af smukke danske vers etc., de saakaldte luxdorfske samlinger, 729.

⁶ Meddelt i brev 11.10.1784 fra bjærgværksdirektor P. Hiort, født circa 1716, til B. W. Luxdorph, trykt i Luxdorphiana, 1791, 267.

⁷ Illustreret dansk Litteraturhistorie, II, 1934, 246.

⁸ Som antydet hos Nyerup og Rahbek, Den danske Digttekunsts Middelalder, I, 1805, 300 ff.

Herre-Mands Don Pedro af Grenade hans Histories første Deel«¹, og under 14.6.1725 hedder det, at »Dend siette og sidste Deel af det bekendte Don Pedros Lif og Lefnets Historie er nu kommen fra Pressen«. Ganske vist følger denne omtale af don Pedro efter omtalen 5.10.1724 af et modskrift, der senere skal karakteriseres; men tidendernes supplerende oplysning 2.11, at »Verket er i sig selv inddelt udi 6 Deelee/ hvoraf dend første endnu alene har seet Lyset«, saavel som den stykkevise trykning synes dog bestemt at maatte betyde, at digtet trykkes for første gang, og man kan maaske ligefrem anse modskriftets offentliggørelse for den direkte aarsag til, at Philedors værk efter en menneskealders forløb omsider saa lyset.

Nyerup² og endnu Paludan³ mener, at Udgaven 1724 »er imidlertid vist tabt«. En nærmere undersøgelse vil dog vise, at et exemplar i Det Kongelige Bibliotek, som Paludan kender og vistnok citerer side 287, saavel som et andet og bedre i Universitetsbiblioteket⁴ maa høre her hen. De er netop trykt i mindre afdelinger af forskelligt omfang, een sang ad gangen, med titelblad eller -hoved afpasset efter, hvad der kunde blive tilovers paa arket. Som et særsyn i de tider er udgaven sat med antikva. Foregangsmanden ved denne typografiske fornyelse var FR. ROSTGAARD, der anvendte de latinske typer i sine private tryksager fra c. 1693 til 1721⁵; heri fulgte han af de Lærde Tidenders udgiver, bogtrykkeren Wielandt, for eksempel i dennes poem ved prinsesse SOFIE MAGDALENES indtog 18.12.1721.⁶ I 1723 forsøgte han endog at trykke de Lærde Tidender med antikva, men opgav det aaret efter. At han ikke dermed havde opgivet den latinske typografi overhovedet ses af et med hans sædvanlige opsætning nøje stemmende ærevers til S. PAYNGK og MARIA HVALSÖE fra maj 1727⁷, og det typografiske slægtskab mellem disse tidender

¹ 722.

² Minerva, august 1785, 45.

³ 1887, 283.

⁴ Kalkar bruger et af dem til andet bind af sin ordbog, 1886—92, men vistnok ikke til første bind, 1881—85.

⁵ Jf. R. Paulli i Det trykte Ord, 1940.

⁶ Det Kongelige Biblioteks samling af lejlighedsvers i folio, C II, nr. 38.

⁷ M. Lorenzens samling af lejlighedsdigte i Det Kgl. Bibliotek, bd. IV, nr. 5; cf. C. WORMS oversættelser af Boileaus satirer 1723—27 og CHR. FALSTERS »Brude-Vers til sit eget Bryllup, holdet med Riber Dom-Schole« etc. april 1723 (Lorenzens samling bd. III, nr. 62) med en speciel tak til Rostgaard.

brah. Kromajeri Instructio de Elencho morali homiletica, samme bestaar af 22. Ark in 8vo. Author haver udført denne Materie i 4 Synodal-Disputationer, og stadfæstet sampt forklaret alle Theses med Sprog og Exempler af Bibelen, saa og de fornemste Theologorum testimoniis. Samme Skrift holdes for at være alle Prædikanter heel nyttelig, og viser, hvorledes de i at straffe, hverken skal være for frygtomme eller alt for-forvogne. Iblandt indløber adskillige Philologiske Anmerkninger, saa giøres og adskillige præctiske Spørfmaal, fornemlig er Hr. Barbejraks vedføyede Tale om offentligent at straffe Øvrighedens Synder værd at læse.

Udi Cöln er trykt in Folio Storia Fiorentina di Messer Benedetto Varki, samme bestaar af 7 Alph. 16 Ark og 3 Kaaberstykker Autor var paa deres side, som stridede for de Florentiners Frihed, og derfor har deres Anslag og sammes slette Udfald ham været vel bekiendt. Hand forlod over disse Troubler sit Fæderneland, men blev formedelst sin Lærdom kaldet tilbage af Cosmo, som gav ham een anseelig Befolding, bestilte ham ham til Professor ved Universitetet i Florentz, og opdrog ham i Commission at skrive den Florentinske Historie med frie Adgang til Archiverne. Hand har opført sig varfom ved saadan Function, og skrevet meget frit om

Fig. 5. Af Lærde Tidender 1723.

Siden er valgt for at vise bl. a. anvendelsen af det store Ø; det forekommer saa sjældent i tidsskriftet, at man kunde have trykkeriet mistænkt for bevidst at undgaa den typografiske vanskelighed.

50 Femte Deel af Don Pedro Livs og Levnets Historie.

Gik saa i Stuen hen og lugte Døren op,
 For Pedro, som hand sad den arme Dudendop.
 Hun spurte Latter-mild: om ingen Væmods Jammer
 Hans Hierte Lænke-Bant i Friheds Fengsel-Kammer,
 Om hand ey Haand i Haand af Hiertens Banghed
 fleed,
 Der ham for Øren kom, hvor Fyrsten selv var vred,
 Don Pedro svared: Jo, hun Sligt vel maatte tænke,
 Eet Spørsmaal kom paa nye: Om hand end Kunde
 krænke,
 Hans forrig Grille-Soet, om hand nu sanden fand
 At Utugt lkiules best hos Skiönhed og Forstand.
 De taltes vidre ved, mensingen var tilstæde,
 Dog alt i kierlig Skiemt, Don Pedro fik een Kiæde
 Med hendes Kontrafey, i amalered Guld,
 Til Eftertenkning, at hun var ham ævig huld.
 Derefter gav hun ham de nys aftalte Penge,
 Don Pedro tacked dybt og tövet icke lenge,
 För hand sin Muule fik fra Baggaards Stalderom,
 Og saa ved Midnats Tid igien paa Veye kom.
 Den Elskovs Ynde-Brand, der blev hos Slottets Frue
 Saa maage gange flukt, stak under Veys i Lue
 Hand undret meget paa Fyrstindens Driftighed,
 Hvordan hun torde saa den Gamle giöre vred.
 Hvor hun sin Udyds Drift saa ublu torde sige,
 Var dog i Mandens Hue Dydkronet uden lige,
 Sligt var som tidig Regn oppaa hans gamle Roed,
 At Skiönhed med Forstand hos Kydskhed aldrig
 toed,

Fig. 6. Af første udgave af Povl Pedersens Don Pedro.
 Efter slutningen af Femte Deel udfyldes bladet (d. v. s. arket)
 med forsiringer.

1723 og de to omtalte eksemplarer af don Pedro er saa tydeligt, at man, støttende sig til de just fremførte argumenter, tør fastslaa, at digtet første gang blev trykt af Wielandt i vinteren 1724—25. Det er derfor ikke underligt, at Holberg har haft det i hovedet, da han udkastede Just Justesens bemærkning over *Metamorphosis*, trykt 1726¹.

At Nyerup i 1785 erklærede førstetrykket for tabt, hindrer ham ikke i, uden nærmere forklaring og under henvisning til den gamle afhandling i Juni 1795² at omtale »Originaludgaven af dette Digt . . . , som er den Udgave der sædvanligen forefindes i Bibliotekerne«. Han nævner, at der findes »Eftertryk med danske Typi« fra 1756, velsagtens et allerede i *Minerva*³ omtalt eksemplar tilhørende P. T. WANDAL, hvis bogsamling imidlertid brændte 1794. Tidligere havde Nyerup ogsaa fremført, »at Herr Sandvig fortæller mig, at han har seet en Udgave . . . i Qvart«⁴; i sit og KRAFTS *Litteraturlexicon* 1820 anfører han dog kun to udgaver, 1724 og 1756; det samme gør *Bibliotheca Danica*⁵, *Ehrencron-Müllers Forfatterlexikon*⁶ og Georg Christensen i sin Udgave 1937: »Der kendes kun to udgaver, begge uden trykaar . . . Den ene sættes til 1724, den anden til 1756«⁷. Paludan gør⁸ opmærksom paa, at den sidstnævnte ikke, som Nyerup angav, er med »dansk Stil«.

Forvirringen er betydelig, men spreder sig ialtfald delvis, naar man forlader de bibliografiske hjælpemidler og betragter bøgerne selv. Man har da først det tidligere omtalte Wielandt-tryk i tvende eksemplarer; dernæst en udgave med latinske typer, uden sted eller aar, Luxdorps eksemplar i Det Kongelige Bibliotek⁹; dernæst en om den forrige meget mindende, men typografisk adskiligt bedre udgave, ogsaa uden sted og aar, et eksemplar i Universitetsbiblioteket, stemplet »Imm. Thaning, Læge«, et andet i

¹ Samlede Skrifter IV, 724 f.

² *Iris*, 239.

³ 46.

⁴ 52.

⁵ IV, 1902, 242.

⁶ VI, 1929, 264; det nævnes, at kvartudgaven er forsvundet.

⁷ Side III.

⁸ 1887, 283.

⁹ Bogstaverne k, B og H er meget hyppigt sat med kursiv; en lidet smagfuld, daarligt udført, og derfor karakteristisk slutningsvignet findes ogsaa i bøger af Fr. Horn, »Trykt udi Hans Kongel. Majests. privilegerede Bogtrykkerie, 1731« saavel som i samme trykkeris udgave af folkebogen om Don Pedro 1744.

Hielmstiernes samling paa det Kongelige Bibliotek; og endelig er der saa en udgave med »danske« typer, »Trykt Aar 1756«, uden sted, eet exemplar i Universitetsbiblioteket¹. For at klargøre, hvilken tekstkritisk værdi der kan tillægges disse fire udgaver i forhold til hinanden, gribes paa maa og faa — thi en gennemført undersøgelse giver bestandig samme resultat — femogtyve blandt mange varianter:

G. Chr.sen 1937	Wielandt	Luxdorph	Thaning og Hielmstierne	1756
28, 6—8	Saa	Da	← ²	←
28, 8	Bagen	Ryggen	←	←
29, 23	frâegt	fraâegt	preegt	pregt
29, 24	See! da	←	Men see	←
29, 24	sleegt	←	bleegt	blegt
30, 7	Eng	←	Egn	←
32, 14	til	i	←	←
33, 24	strenget	←	strenger	Streng-
39, 22	Den	Ben	Een	En
45, 21, 28, 32	(fremhæv.)	←	←	(ingen fremh.)
47, 19	)	←	(makuleret))	(ingen))
47, 27	antasted	←	←	omtastet
50, 30	Varme	←	←	Arme
52, 1	Efter	←	Øster-	←
65, 32	tuured'	←	tuued	tuned'
68, 4	stadig	←	←	hastig
73, 27	færged	←	←	færdet
79, 13	gamle	←	←	galne
79, 29	Øjenskinlig	←	←	øjensynlig
80, 25	Hvelning	←	←	Hvelving
81, 30	Skiftnings	←	←	Stiftnings
87, 8	Ydens	←	←	Yndes
87, 18	hund	hand	←	han
99, 2	klapped	←	←	banket
101, 29	der	det	←	← ³

Det kan ikke være tydeligere. Bortset fra eventuelle mellemled, mod hvilke man aldrig kan væge sig, er det klart, at Udgaven 1756 er sat efter Thaning og Hielmstierne, denne efter Luxdorph

¹ Ogsaa her findes den omtalte slutningsvignet. Et andet exemplar solgtes i en københavnsk antikvarboghandel i september 1948 for otte kroner.

² Pilene peger hen paa den forhaandenværende variant.

³ Nogle af varianterne nævnes af Georg Christensen side 106, idet denne har benyttet Wielandt plus Thanning eller Hielmstierne. Hans bemærkning til 29, 24 skal være: »A. sleegt«; bemærkningen til 35, 20 savner grundlag, da alle texterne har »Did«; til 87, 18 er læsemaaderne forbyttede.

og denne atter efter Wielandt. Paa intet punkt, hverken af de meddelte eller de udeladte, synes sætteren at have haft mere end een udgave for sig. Der kan altsaa ikke tillægges de tre yngste udgaver nogensomhelst tekstkritisk værdi, bortset fra, at de som nogenlunde samtidige kunde have særlige muligheder for at tolke de vanskelige steder. Den første udgave er alt andet end fejlfri, og det sker ikke sjældent, at de senere forbedrer teksten paa overbevisende maade. Luxdorph ser det iøvrigt som sin opgave at udrydde en del provinsialismer og andre stygge ord¹; Thaning og Hielmstjerne synes ikke at have bevidste hensigter; mesteren 1756 moderniserer ret konsekvent.

Imidlertid kan de to mellemste udgaver vanskeligt, som bibliograferne vil det, være fra 1756 ligesom det sidste eftertryk. De vil muligvis kunne tidsfæstes udfra typografien. Wielandts forsøg med antikva synes at have faaet en ende med Københavns brand i 1728. Bortset fra ganske ubetydelige ting som for eksempel Rostgaards gravskrift over sig selv, udgivet 1743, sættes dansk text med latinske typer, saavidt vides, først fra c. 1750. De herefter nærmest følgende bøger² og lejlighedsvers³ er ikke behæftede med pedro-trykkenes ubehjælpsomheder; navnlig bøgerne er lige fra begyndelsen meget pyntelige tryksager. Skal der ad typografisk vej gives nogen tidslig bestemmelse for versromanens anden og tredie udgave, maa man vistnok søge til den trange tid kort efter branden, og udgaverne bliver da interessante vidnesbyrd om, hvor vanskeligt det i denne periode har været for Wielandt eller hans efterladte firma at overholde traditionen og skaffe visse typer i antikvasats blot til opsætningen af et saa lille dansk skrift. Men man ser ogsaa et kendeligt fremskridt fra anden til tredie udgave.

De gamle behandlinger af emnet giver ingen kronologisk vejledning. Et citat i de lærde tidender 2.11.1724 er paa de afgørende steder vistnok frit forbedret. Et andet, 14.6.1725, viser sig dog at stemme med originaltrykket, idet verset til bogen citeres. Samme læsemaader findes i fortalemanuskriptet, hvor verset til bogen ligeledes er overleveret, men sikkert uafhængigt af udgaverne. Derefter er der kun nogle stykker ved en i dansk lidet

¹ Bagen > Ryggen; Øyen > Øyne; Svøve-Pølen > svøve-Pølen m. m.

² Opregnede hos Paulli i Det trykte Ord 1940.

³ Fra halvtredserne en lille halv snes stykker alene i de tidligere nævnte samlinger. Tidligst ligger vist Berlings tryk 1746 af Terkel Kleves digt ved Chr. VI.s begravelse.

kyndig person i J. E. Schlegels Werke V, 1770, 332f., efter en udgave »ohne Benennung des Orts und der Jahrzahl«, ved Nyerup i Minerva august 1785, 46—48, ved samme i Iris, juni 1795, 242 og ved Rahbek i Digtekunstens Middelalder I, 1805, 304f., alt-sammen saa frit behandlet, at man ikke kan afgøre forlægget.

Man vender sig da med interesse til en haandskreven text i fjerde bind af manuskriptet Ny kongelig Samling 355, fol., side 344 ff. Dette vældige manuskript, som mest bestaar af danske digte fra Kingos tid og før og senere, har nogle meget vidtløftige, tyske titelblade, hvoraf det fremgaar, at første tome er begyndt i 1717, anden tome i 1719; i de sidste findes intet titelblad. Skriveren er »Carolus Æmilius von Lützow«, der er født i 1683 og død sidst i 1740'erne¹. Engang i det attende aarhundrede er værket blevet indbundet og forsynet med Moltke-Bregentvedernes store superexlibris.

Lützows afskriveri synes at have staaet noget i stampe efter affattelsen af det andet titelblad 1719. Udgiverne af Kingos skrifter mener², at et vers af Kingo i Lützows andet bind, 193f., kan være afskrevet efter de saakaldte Wielandske Samlinger VIII, 1726³. Det er en paafaldende langsomhed, efter at Lützow havde skrevet hele første bind paa to aar og endnu fik tid og stof til adskillig flere, men dog meget muligt, da hans andet bind ialtfald side 216 ff. omhandler sager fra 1726 og side 283 naar frem til 1727. Manuskriptets tredie tome naar side 207 frem til 1729, side 252 til 1730 og side 374, en af de sidste, til 1731. I fjerde tome er ikke bemærket sager senere end 1729; muligheden foreligger altsaa, at de tvende sidste tomer kan være blevet forbyttet under indbindingen, saa at den, der nu kaldes den fjerde, det vil sige den, hvori Philedors den Pedro findes, i virkeligheden er den tredie, skrevet 1727—29. Sagen kunde maaske afgøres ved nøjere undersøgelse af manuskriptets talrige udaterede stykker, ofte lejlighedsvers, hvis tid maa kunne afgrænses; men det synes ikke rimeligt at foretage et saadant arbejde i nærværende sammenhæng, da nedskriften i hvert fald kommer til at ligge senere end trykket 1724, med hvilket det overalt stemmer overfor de senere⁴.

¹ Adelsaarbogen 1928, II, 78; Hirsch & Hirsch: Haandskreven Fortegnelse over danske og norske Officerer fra 1643—1814, VI, 530 (Kgl. Bibl.).

² I, 332.

³ Angivelsen »XIV« i kingoudgaven I, 297, maa være en trykfejl.

⁴ Skönt det har en del selvstændige varianter, glemte vers med mere.

50

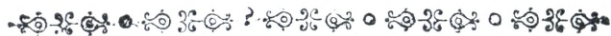
Femte Deel af Don Pedro

Hun spulte Latter-mild: om ingen Væmøds Jammer
 Hans Hierte Lænke-Bant i Friheds Fengsel-Kammer,
 Om hand ey Haand i Haand af Hiertens Banghed fleed,
 Der ham for Øren kom, hvor Fyrften selv var vreed,
 Don Pedro svared: Jo, hun Sligt vel maatte tænke,
 Eet Spørsmaal kom paa nye: Om hand end kunde krænke,
 Hans forrig Grille-Soet om hand nu fanden fand
 At Utugt skiulcs best hos Skiønhed og Forstand.
 De taltes vidre ved, mens ingen var tiltæde,
 Dog alt i kierlig Skiemt, Don Pedro fik een Kiæde
 Med hendes Kontrafey, i amalered Guld,
 Til Eftertenkning, at hun var ham ævig huld.
 Derefter gav hun ham de nys aftalte Penge,
 Don Pedro tacked dybr og tøvet icke lenge,
 Før hand sin Muule fik fra Baggaards Stalderom,
 Og saa ved Midnats Tid igien paa Veye kom.
 Den Elfkøvs Ynde-Brand, der blev hos Slottets Frue
 Saa mange gange flukt, stak under Veysi Lue
 Hand undret meget paa Fyrlindens Driftighed,
 Hvordan hun torde faa den Gamle giøre vreed.
 Hvor hun sin Udyds Drift saa ublu torde fige,
 Var dog i Mandens Hue Dydkronet uden lige,
 Sligt var som tidig Regn oppaa hans gamle Roed,
 At Skiønhed med Forstand hos Kydskhed aldrig stoed,

Dend

Spanfke Herremands
 DON PEDRO af GRENADE
Hans Livs og Lærnets Historie,
 Siette Deel.

Handlanged til Madrid, og fant sin Roderige
 I Egte-Bindfel knyt med een dyd-prydet Pige,
 Hvor

Fig. 7. Anden udgave af Don Pedro.

Sangene er udgivet paa een gang. Visse typer (H, B, k, Ø, ø) suppleret til den almindelige sats.

Hun spurte Latter mild: om ingen Væmods Jammer
 Hans Hierte Lænke Banr i Friheds Fengsel Kammer,
 Om hand ey Haand i Haand af Hiertens Banghed flead,
 Der ham for Øren kom, hvor Fyrsten selv var vreed.
 Don Pedro svared: Jo, hun fligt vel maatte tænke,
 Eet Spørsmaal kom paa nye: Om hand end kunde krænke,
 Hans forrig Grille Soet om hand nu fanden fand
 At Utugt skiules best hos Skiønhed og Forstand.
 De taltes vidre ved, mens ingen var tiltæde,
 Dog alt i kierlig Skiemt, Don Pedro fik een Kiæde
 Med hendes Kontrafey i amalered Guld,
 Til Eftertenkning, at hun var ham ævig huld:
 Derefter gav hun ham de nys aftalte Penge,
 Don Pedro tacked dybt og tøvet ikke lenge,
 Før hand sin Muule fik fra Baggaards Stalderom,
 Og saa ved Midnats Tid igien paa Veye kom.
 Den Elskovs Ynde-Brand, der blev hos Slottets Frue
 Saa mange gange slukt, stak under Veys i Lue
 Hand undret meget paa Fyrstindens Driftighed,
 Hvordan hun torde saa den Gamle giøre vreed.
 Hvor hun sin Udyds Drift saa ublu torde fige,
 Var dog i Mandens Hue Dydkronet uden lige,
 Sligt var fom tidig Regn oppaa hans gamle Roed,
 At Skiønhed med Forstand hos Kydkhed aldrig stoed.

Dend

Spanske Herremands
DON PEDRO af **GRENADE**
Hands Livs og Levnets Historie,

Siette Deel.

Hand langed til Madrid, og fant sin Roderige
 I Egte-Bindsel knyt med een dyd-prydet Pige,
 Hvor

Fig. 8. Tredie udgave.
 Typografien betydelig forbedret.

Om den hviler paa trykket, eller om de begge gaar tilbage til et fælles forlæg, skulde være vanskeligt at afgøre, hvis man ikke kunde se, at pennen ofte har hvilet der, hvor trykket har sideskifte; det ses for eksempel nederst paa haandskriftets side 344, hvor førsteudgaven har sideskifte før den ottendesidste linje i hver spalte¹.

Det er altsaa efterhaanden paavist, at samtlige bevarede tekster gaar tilbage til den af Wielandt i vinteren 1724—25 foranstaltede. I det følgende vil Georg Christensens normaliserede form blive citeret, da der ikke kan være grund til at fastholde førsteudgavens ofte ganske oplagte forvildelser.

Det danske kvad om den spanske herremand viser sig at være i nøje overensstemmelse med den tilhørende fortale ikke blot hvad visse realia angaar, men ogsaa i stilistisk henseende. Med alle til raadighed staaende midler understreger digteren, hvad han har paa hjerte. Begreberne fanges i flere, hinanden nærtstaaende, ofte næsten ensbetydende ord; »Dødsens Mulm og Gravens mørke Taage« er eet begreb, endogsaa grammatisk², een grundig fastholden af begrebet »død«, der aabner helten adgang til fædrenes »Guld og Skat«³. Brugen af to synonymer er i praxis ikke meget forskellig fra en sammensætning eller en genitivforbindelse. Om man siger »guld og skat«, »gyldne skat«, »guldets skat« eller »guldskat« kan næsten komme ud paa det samme. Philedor siger baade Klæder-Tøy, Trække-Snid, Ynde-Gunst, Lyst-Behag, Søvn-blunde (substantiv), Slumme-Dvale, Aare-seene, Straale-skin, Straale-Glands, Skrine-Rum, Øyne-Blik, Arne-Grue, Strube-Kulk og Kugle-Kierne; han forbinder de i alt væsentligt identiske begreber ved genitiv: Bygnings Borg, Æres Roes; og han benytter begge metoder 74,5: Kyskheds Dyd og Tugt. Af dobbeltverber kan nævnes »sørge-skuule« 46,6. Ordene gentages navnlig, naar deres indhold er for vægtigt til at udtømmes med en enkelt nævnelse. Den kyske Elvire »har sine Taare mængd med Støvet af et Liig, Et Liig, der var een Roed«⁴; den haardnakkede gentagelse anvendes flittigt og uden hjemmel i forlægget. Scarron

¹ 71, 5 resp. 73,7.

² »dend«, 30, 11.

³ 30, 12; cf. Byrd og Blod, 29, 19; Væ og Værke, 51, 20; Snak og Tale, 90, 30; og saa videre.

⁴ 52, 7 f. Cf. Seraphines udbrud om opsigelsesbrevet: »For Blek du tegnet est med giftig Øgle-Blod, Det Blod, der Qvæler mig«, 37, 11 f.

Gaud jener puch vildeu fiv, an Hög = badeudat Cua,
 der fort ud Eudat va, jou ut nu Eudat = Quin,
 Gaud Lönst dioner Eyd, somfordrige Skole,
 der Akne jorad brak, som Nordan stand poud fall.
 Nam jour par Eudat ud, vy jener, jener funder plog,
 Blout dan upmulund Gualun, der fivellen boudne Gyn,
 Ewon Givnyndt hui la Galv Gid = boudne foyled ud,
 by fivode Eudat om med fualdad Dnan og Gvind.
 Bote vrista sand vukning, jener hyl par Eudat hyl bader,
 by vund vorkulij Gylt, i ukrist = boudne Gvader,
 Catania, Mazara, Lund fign florr par had
 Messina, Mont-real, Palermo Eudat = vund.
 Blyt so av jener Eids = fivdrit, jener vil mund vord ut fign,
 Mous Solun vovr ju fols = boudne Gvint = vign,
 Mad Hincor, utfor Gylt, vy boudne utfor Nover
 El Nordan innat fikt, jener fampild Gvengny = vund.
Gaud

Kost jent. i Gvolora vovr, i jener par vund stand,
 Ewon Alfa, Glyceria, ferinna, skloe boud,
 boudne fivder flod, der i boudne vund jent,
 vovr med boudne i ju i boudne vund.
 Don Pedro vovr vund, vy jener jent ut fivder,
 vovr jener vund vund = vund, der fivellud Eudat vund,
 Ewon boudne vund jent, jener Nordan boudne fivdrit
 Mous boudne = vund boudne jener vund Eudat vund.
 vovr vund jener vund, ut fivellud vund = vund,
 de Venetier jener vund, i Gvolora vund vund,
 Venedig vund vund, der fivellud vund vund,
 Ewon boudne vund = vund, i Gvolora vund vund vund.
 Gaud jener vund = vund, der vund vund = vund vund,
 vund vund vund = vund, jener vund vund vund vund,
 Gid jener vund = vund vund, vy vund vund vund vund,
 vund vund vund vund vund, der vund vund vund vund.
Gaud

Fig. 9. MS. NKS. 355, 2°, slutningen af de to spalter side 344.
 D. Kgl. Danske Vidensk. Selskab, Hist.-fil. Medd. XXXII, 1. 5

skriver om den væddelystne hertug, at han »escrivit toutes les ferrailles dont il se put auser«¹; Philedor skal have det hele med:

Her skrives Stryge-Bolt, Brand-Jern og Kocke-Knive,
Jern-Gribbe, Soede-stang, Bradpande, krumme Rive,
Dør-Klink og Haspe-slaae, Mad-Krog og Steege-Spid².

Gentagelsen tilspidses ikke sjældent som klimax; den sønderknuste Seraphine udmaler mod slutningen af første del sin brødefulde elskov med en række titler, der ikke svækkes, før det hellige er naaet, og driften er sammenholdt med »Joabs Hykle-Nik« og »Judas falske Kys«³. I det hele taget er dette fortvivlede udbrud af Seraphine en af digtets krasse passager, begyndende med effektivt tiltale af selve don Pedros »Edder-stekte Brev«, fortsættende med afskedsord til den »milde Dagens Soel« og foreløbigt kulminerende i ønsket om et snarligt endeligt, ikke af den mildeste art:

Ach! at det store Loft, dend hvalte Himmel-Bue
I smalder vilde gaae, og mig til Ormens Stue
Med Velde styrte need, saa jeg stod aldrig op,
Ach! splittes ad I Bierg' og falder paa min Krop.
Ach! at mig Havets Magt til Klippens Bryst maa stytte,
Og Bølgens sprude-Flab mit Ansigt overspytte,
Ach! at Afgrundens Hals med aabned Strube-Svelg
Opslog mit usle Rad og Synde-fyldte Belg.
Ach! at dend grumme Biørn de Udyds mætte Lemmer
Maa knuse ned i Mask med sine Morder-Klemmer,
Ach! at jeg tusind gang i en Udørkens Skov
For Ulv og Løven blev til Tænders slide-Rov!
Ach! at den glubske Grib mit Hierte maa fortære!
Ach! at, hvad skal jeg meer til Synde-Straf begiere.
Fald Himmel, Klippe revn! gab Afgrund! Bølge sla!
Kom Løve, Biørn og Ulv! kom Grib og fald mig paa⁴.

Mindre kan ikke gøre det; det er der altsammen: adynata, anfor, apostrofe, chiasme, epitheton ornans, metaforer med og uden forklaring, pennens synken for det unævnelige og saa videre, navnlig det første. Saa følger fornyede angerudbrud, og tilsidst griber den faldne sin eneste redning, klosteret:

¹ 66.

² 84.

³ 38, 31.

⁴ 37.

Mit Haar skal Kloster-støv med Sølv for Guldet pryde,
 Den Ungdoms Rose jeg mig lod i Knoppen bryde,
 Skal blomstre der paa ny til Jomfru-Ziir og Glands,
 Paa hellig Nunne-dragt bær jeg min Æres-krands¹.

og hun slutter med et smæld:

Min Brudgom Himlen er, nu er min Bryllups Dag².

Saa vel i fortvivlelsens yderste vaande som i forliebelsens hedeste stormløb oprulles de umulige tings beskrivelse: himle, der falder sammen, bjerge, der revner etc. som garanti for følelsens uendelighed. Af disse højeste menneskelige affekter har fortvivlelsen digterens interesse fremfor det søde haab. Som et barn elsker handling og foretrækker den pludselige ødelæggelse fremfor en stille væxt, saaledes foretrækker barokdigteren fortvivlelsens ydre rædsel fremfor lykkens milde modning. Det kan ikke blive stortilet nok; klimax og hyperbel er de foretrukne opstillinger; litoten mangler.

Stilens vedholdende understregningsteknik skal ikke blot fremhæve sammenhængens vigtigste begreber; den er et udslag af almindelig glæde ved simpel gentagelse, der faar sit omfangsrigeste udtryk i femte del, hvor hertuginde refererer til sin ægteherre, hvad don Pedro har fortalt hende om sine oplevelser, det vil sige samtlige foregaaende dele; en paafaldende afvigelse fra Scarron, der blot nævner, at »elle conta au Duc, tout ce qui estoit arriué à Dom Pedre dans Grenade, Seuille, & Madrid«³. Hos Povl Pedersen fylder det side efter side, opregnet i fire afdelinger; ogsaa hertuginde beskriver af gemalen overfor d. Pedro gentages nu overfor hertugen selv, ofte med samme ord og rimpar. Der er for Philedor en fornøjelse ved at gentage alle de smukt sammensatte linier, idet et ord ændres hist og her, saa det hele bliver mere en variation end en blot repetition. Digerens kunst er, med ringest mulige midler at variere stoffet, læserens at opfatte variationen; det er en overudvikling af tidens forkærlighed for et lille raffinement som ekkoet, der ogsaa har faaet plads hos Povl Pedersen.

¹ 39, 5—8.

² 39, 28.

³ 67.

Helten beundrer fremstillingen af Ovids metamorphoser i hertugin-
dens gemakker:

. . . allene Ecchos Skiebne,
Der og mod Skiftnings Magt ey kunde sig bevæbne:
Om hende Pedro seer og spørger: er hun her?
Da een usiunlig Lyd til Giensvar gav: hun er¹.

Den til varieret gentagelse og ekko krævede leg med det sproglige udtryk overfor indholdet er baggrunden for en særlig, stilistisk krusning, dengang kaldet parodi, foreliggende i anden del med don Pedros svar paa Elvires opfordring til ægteskab efter negerens dødelige afgang. Pigen meddeler nu, at hun vil korte ventetiden, ihukommende den hellige skriffs fingerpeg om menneskets bestemmelse:

GUD lod de første Folk jo slige Lyster øve,
Og saadan Tids-fordriv den første Verden nød.
Vær frugtbar: Det har GUD jo ey i Marmor graved,
Hand skrev i Kiød og Blod det Paradisis Bud,
Hvor kunde sligt for os vel bedre være laved!
Vort Hierte Tavlen var, og Skriveren var GUD.

. . .

Den første Bryllups-Færd den stoed i Hiertet skreven,
Hvor Blecket det var Blod, og Seglet var et Kys,
Dem var da Himlens Lys til Brude-Fakler bleven,
Mand holdte ved slig Færd ald Pragt og Pralen tys.
Trolovels-Ringen var en Himmel-Mestred Kiæde,
Man saae ey Perler sad, ey Guld i Brudens Haar.
I Seng de ey fornær hinanden skulde træde,
Hvor Himlen Himmel var og Jorden Dyne-Vaar.

Dog glemmer Elvire ikke den gældende moral:

Jeg veed hvor Kiødeligt det Elskovs Offer skattes,
Som disse Tider ey er tændt ved Præstens Haand;²

Svaret er en parodi med beholdne rim; finessen ligger i, at den ved versslutningerne givne ramme helt igennem lader sig udfylde med de stik modsatte argumenter. Den intellektuelle fornøjelse har været i stil med forskerens, naar han omstiller et af forgængere samlet stof til nye og chokerende hypoteser:

¹ 81.

² 52—53.

De første Folk fik Tid, saalenge Lyst at øve,
 Til Syndflods Dræbe-Vand udlesked deres Glød.
 Vær frugtbar. Det har GUD vel ey i Marmor graved,
 Hand skrev i Kiød og Blod det Paradisis Bud,
 Dog meden Sverting fik med dig paa Buddet staved,
 Var Tavlen vel din Krop, men Skriften ey fra GUD.

...

Din staaene Bryllups-Færd den stod i Stalden skreven,
 Og blev, jeg veed ey hvad, men Segled var et Kys.

...

I Seng I da fuld nær hverandre kunde træde,
 Hvor Stænged Himmel var, og du hans Dyne-Vaar.¹

Medens det i parodien gælder om, at et fra tidligere lejlighed bekendt stof i dets helhed opfanges i ny og overraskende sammenhæng, bliver allusionen vel en tilfredsstillende ved mere eller mindre original genfremstilling af noget andetstedsfra bekendt — man har baade talemaaden², ordsproget³ og klassikerne⁴ — men ikke fast og gennemført som parodien, et stilistisk højdepunkt i Philedors Don Pedro.

Brug af forskellige ord eller gentagelse af samme ord for eet begreb, opremsning, klimax, hyperbel, repetition af større textdele og endelig parodien tjener altsammen til at understrege det fremførte paa en vis primitiv, mekanisk maade. Der kan imidlertid her som i fortalen lægges eftertryk paa begreberne ved at de udvides mere end til den logiske fremstilling nødvendigt. Man kan, som i de sidste citater, sige »Bryllups-Færd« for »Bryllup«, og derved gøre vendingen noget mere fyldig⁵. Teknikken er endnu ikke meget forskellig fra den simple brug af synonymer. Men samtidig med, at Philedor ofte vælger sammensætningen, gør han udtrykket mere fortættet. Et »Sucker-Ja«⁶ er et ja, der er (sødt) som sukker; vendingen indeholder, hvad der naturligt vilde fylde flere ord, og selv om mange saadanne sammensætninger i og for sig ikke adskiller sig fra en del i daglig tale forekommende, saa anvendes de dog hos Povl Pedersen som i barokken overhovedet

¹ 54—55.

² »Dermed var Koen solt«, 68, 13.

³ »frist Mand er god at gieste«, 60, 21.

⁴ Juvenals »lassata viris necdum satiata«, sat. VI, 130, cf. 72, 26; Horats' »pallida mors«, carm. I, 4, 13, cf. 102, 21; Ovids straalende Aurora, met. II, 113; cf. ogsaa den detaljerede udnyttelse af forvandlingerne 80 f.

⁵ Cf. Bryllups Baand, 37, 4; Strube-rør, 44, 23; og saa videre.

⁶ 32, 4.

med en hyppighed, der præger stilen. Der er ikke andet paafaldende i Hierne-Foster, Aften-Solen, Øyemeed, Morer-Kongen, Rosenblad, Bane-Mand, Øyne-Laage, Egte-Baand m. m., end at de sammen med andre forekommer i snart sagt hver linie. Herved bliver sætningerne af en egen, kompliceret art. De optrædende substantiver rummer hver for sig en grammatisk og logisk lille-verden, som man maa vænne sig til hurtigt at overskue, hvis man vil gribe fremstillingen:

En Engel, siger hand, i Jomfru-Kiød og Klæder
Med Ansigts Himmel-glands og dyderige Sæder
Har mig mit unge Blod med Ynde-Straaler brendt,
Og Hiertes Fænge-svomp i tusind Luer tendt¹,

De enkelte ord udvider sig ved nærliggende associationer langt mere end til den grundlæggende lignelse nødvendigt. Gloserne kan vanskeligt nævnes uden saadan forsiring, den grundlæggende lignelse krydses af adskillige mindre, der somme tider kan true med at tage magten:

Af slige skønne Ting og Kunst-udmynstret Stycker
Hand gennem Øye-Glas i Hiernens Tavle trycker
Saa mangt et Lyst-Copie, . . .²

Her er øjet blevet til et vindu og erindringen til en tavle, og de to metaforer har atter indgaaet metaforisk forbindelse, naar man trycker paa tavlen gennem glasset. Den barokke digter lever i bestandig ængstelse for ikke at faa det hele med. Det maa ikke glemmes, at øjet er sjælens vindu og erindringen en mere eller mindre ubeskreven tavle, selvom disse notabener ikke rigtigt fremmer sagernes øvrige sammenhæng. Resultatet bliver da det for barokken frem for noget karakteristiske stilfænomen: det selvfølgelige. Der ligger for hine tider en saa dyb tilfredsstillelse i at understrege en genstands virksomhed eller en virksomheds aktive og passive genstande, at man ogsaa gør det, hvor intet er at tage fejl af. Svampe kan baade spises og brændes; derfor kan det være logisk hensigtsmæssigt at nævne, naar det specielt drejer sig om en Fænge-svomp. At ikke dette hensyn til logikken, der er ophavet til dagligsprogets fleste sammensætninger, men selve glæden ved begrebets udvidelse er det afgørende, ses af en i

¹ 59.

² 42.

sidste del, 99, 13, forekommende »Klyve-Stige«; man bruger gemeenlig ikke stiger til andet end til at klyve ad, ligesom man heller ikke bruger et 38, 17 omtalt »Heele-Plaster« til andet end at hele med eller en 43, 20 nævnt »Barne-Vugge« til andet end børn. Man kan da forøge de optrædende substantiver med en verbalhandling, hvor nominet er grundled; resultatet bliver, foruden Heele-Plasteret, glimre-Glød, Glimre-Guld, Baal og Brende-Lue samt Tidens Meye-Lee; man kan hæfte sig ved den verbalhandling, hvor nominet bliver genstand, og saa har man Laures Patte-bryste samt Ulvens og Løvens Tænders slide-Rov. Vilhelm Andersen fremhæver¹, at denne sidste konstruktion er specielt fransk. Endelig kan man have substantivet i et slags adverbialt forhold til handlingen, og saa faar man den omtalte Klyve-Stige og maaske den 29, 8 nævnte »Flyde-Bugt«. En handling udvides som regel med adverbialle led, da de substantiviske vil være optaget af andre i konteksten forekommende ord. Hertuginde bliver Lyst-fornøjet; Laure Sucke-bad; den Leffelslidte koblerske Latter-sagde; solen Skye-blotter sig; den Angst-betuttet don Pedro Skiorte-blaatter sig; hans karet rummel-støder; selv støder han paa Laase-lukte Dørre, og han befrygter paa et til overmaal citeret sted, af døden skal Læbe-die Seraphines dertil indrettede yndigheder. Ved siden af disse overflødige sammensætninger staar andre, der vel ikke i og for sig, men dog under hensyn til den givne sammenhæng rummer et overflødigt led, som naar helten sejler fra Wallands Havne-Kuster Med Vinde-brused Seyl; naar der bliver sat en Hindre-Pind for don Roderiges æventyr, og naar Seraphine taler om en Qvæle-Stricke. Da en genitivkonstruktion og en sammensætning ofte bliver hip som hap, kan man ved at benytte begge raffinementer udarbejde nogle af sprogets dejligste, flerdimensionale pryde-blomster: Folket hviler fra Tienst-Opvartnings Plage; don Pedros hjerte mætter sig med Haabnings Ynde-Gunst; han jamrer med Suckes Støde-Vind og Taare-trildend Vand; han ser i Natte-Mulm og Mørke sit Haabnings Lius og Elskovs Ynde-Skat, pines af Een Angstes Hagle-Sved og skuffes med Falskheds Løfte-Ja, idet Seraphine bliver hans Øye-Torn og Anstøds Hindre-Steen; Virginie haaber paa don Pedros Hielpe-Magt; don Pedro spørger, hvad Vredes Iver-Galde, der er overløbet don Roderigo. Cf. ogsaa syndflodens tidligere nævnte Dræbe-

¹ Danske Studier, 1893, 72.

Vand. Konstruktionerne kan stundom bringe de gamle skjalde i erindring. Det hedder, at helten spiller for Elvire »med Ændrings-Grib paa Lut og Harpen«¹; eftersom grib kan lignedes med »Fingre-Fied«, saa kan det altsaa ogsaa hedde, at han spiller for Seraphine »lydt med Ændrings Fingre-Fied paa Harpens strenget Krop«². Den oprindelig noget abstrakte verbalafledning »ændring« tegner sig betydeligt skarpere, naar den fra første sammensætningsled frigøres til selvstændigt substantiv; men komplekset er lidt vanskeligt at overskue, ligesom titlen, »Kierligheds Endrings og Undrings Speil«. Gennemgangen af de karakteristiske former besværliggøres af, at bindestregerne sidder løse i alle trykkene. 33, 24 staar »Harpens strenget Krop«; ved hjælp af en trykfejl hos Thaning og Hielmstjerne bliver det i 1756 til »Harpens Strenge-Krop«, hvad Povl Pedersen sikkert gerne vilde tage til sig. Medens substantiverne saaledes understreges ved sammensætning af forskellig art, kan slidte adjektiver opnaa deres gamle glans ved en dristig omstrukturering af hypotagmet, idet tillægsordet flyttes fra et navneord i genitiv til et andet (bestemt af genitiven), hvortil det egentlig daarligt kan høre, men som imidlertid herved paa forfriskende maade tvinges til at modtage noget af adjektivets betydning. Man erfarer, at solen stak sin Straale-Piil i Fiskens vaade Tegn³, at helten sætter sin Kaas ad Fanums kaade Leed⁴, og at koblersken er Leffel-slidt i Ungdoms geile Tide⁵; med sammensætning for genitiv hedder det, at Seraphines øjne vil »skrive paa min Kind de vaade Taare-fied«⁶. Endelig kan adjektivet ogsaa, som i fortalens bemærkning om et langsomt mørke, intensiveres gennem brug i helt overraskende sammenhæng, idet den ulykkelige neger værger for sig med »Afmagts seene Møye«.

Ordavlen i poetens riime-pen, glæden ved sproget for dets egen skyld, ordenes bredde og den stadige understregning af forhaandenværende fakta undlader ikke at præge tanken bag glo-serne. Der skal stærke begreber til at bære de tunge gevandter, til ordglæden svarer pragtglæde. Guld og roser, silke, kammerdug, edderdun og taftes dynevaar smykker hertugindeens leje. Fjerde

¹ 46, 14.

² 33, 23.

³ 46, 24.

⁴ 71, 23.

⁵ 96, 26.

⁶ 39, 4.

del er uden støtte i kilden sammenstillet af, hvad der er stort og dyrt i Italiens lande. Men ordenes væxt medfører ogsaa en anden logisk udvikling; begreberne uddybes her som i fortalen ikke blot ved gentagelser og selvfølgelige tilføjelser, men deres for sammenhængen mest interessante punkter fastholdes ved ligheden med andre begreber, hvor det interessante punkt ligger klarere i dagen, eller ved forskellen i en direkte modsætning. Begreber er strax meget sagt. Ofte er tilknytningspunktet blot et ord. Det er ordspil- lenes gyldne tid. Spanske spanketrin og spanske haner flakker om adskillige steder, selv i linjen 48, 12, hvor helten »Gik saa til Hane-Gal og spanked her og der«, medens fællesnævneren, »spansk«, udelades. Den afsluttende gravskrift er eet rod af Støde-Værn og Elskovs Støde-Sted og Horn at støde med. Ordspillene er ikke altid rystet helt tilfældigt ud af ærmet. Jo oftere man læser bogen, jo flere koldblodigt forberedte kældermænd bemærker man. Naar specielt Seraphine fremfor de øvrige piger fra side 30 kaldes et »Noer«, saa er grunden den, at helten side 35 skal høre hende jamre i de natlige ruiner, somom verden var ved at blive dette noer fattigere, og saa bliver den tværtimod et noer rigere, hvorpaa det ældre noer med i dobbelt betydning »forlet- ted Trin« begiver sig ind ad sin gadedør. Naar Povl Pedersen gentager sine brandere er de som regel forbedrede. Side 30 bemærkes, at dødsens mulm og gravens mørke taage lukkede 1) heltens forældres øjne, 2) samme forældre ind i dødsens lange nat og 3) samme helt ind i forældrenes guld og skat; der er anderledes façon paa slutningen af Elvires frierbrev: »Saa a) luckes Brevet til, men ÷ a) Hiertet luckes op«, hvortil parodien ubarmhjertigt svarer »Saa a) luckes Brevet til, og a) Hiertet luckes med«. Paa et enkelt, meget citeret sted, inspireret af en fornævnt passus i Juvenals sjette satire, lykkes det Philedor sam- tidigt at give en verbal og en logisk kontrast, idet der tales om det gamle Rom,

Hvor Messalina mat, dog icke mæt er bleven.

Gang paa gang blandes symbolske blomsternavne ind i fortæl- lingen. »Den Torn fordrages maa, af hvilken Roser ventes«¹ siger helten efter foreløbigt at være blevet afvist hos Serafine, hvis for- ældre imidlertid

¹ 33, 2.

... holder hende for, hvor Lycken er bereed
 At plante Tusindfryd i hendes Urte-Beed,
 Hvor Bonde-Roser ey, paa hendes Veye stoede,
 Og Akeleye ey, men Ridder-Spoere groede,
 Hvor velstands Vinter-Grøn omfavned hendes Dyd,
 Og hendes Have bar med Buxbom Hiertens-Fryd¹.

Det er ikke saa meget blomsternes udseende som deres navne, der har været afgørende ved deres placering i versene. Tilsidst bebrejder Seraphine sig selv

Hvor ofte i mit Bied blev plantet Udyds Roed,
 For Dydens Tusind-skøn ey i min Have stoed.

og

Hvor tit jeg Bremsen lod mit Rosen-Blad besticke².

Nu er blomsterpragten ikke blot en leg med ord. Der er ogsaa en reel lighed med noget, som ikke nævnes. Lighedspunktet er det samme³ som i virtuosnummeret side 45 for neden, hvor helten

... tænkte ved sig selv, den Pode-færdig Have
 Min Haabning vilde mig hos Seraphine lave,
 Kand legges her paa nye, nu Tiid og Leylighed
 Skal plante Liebes-Stok i Havens Urtebeed.
 Her skal Vildbassen ey min Blomster-Busk omrode,
 Her skal ey fremmed Haand i mine Stammer pode,
 Her skal jeg plante selv til Yngle-Fynd og Dyd,
 Med tusind-gylden Urt hos Matrem tusind Fryd.

men vistnok lykkeligt undgaaet i hertugindens replik om ægteskabet side 79:

I Tanker fletter mand sig selv een Brude-Krands,
 Af Hulurt, faae til Livs, flor Amor, Munkefands.

Som oftest svøber ordlighed sig uklart hæmmende om begrebslighed; men helt uafhængigt af ordspillene dyrkes begrebslighederne med en ligefrem overhaandtagende flid. Man kan paa lykke og fromme tage nogle linjer om rivalens angreb paa Seraphine; han

¹ 32.

² 38.

³ Cf. ogsaa 55, 1—3 og den gamle hertugs ubrugelige »Skriver-Tøy«, 80, 5 = Shakesp. Merch. V, 1, 237.

Fik dette Haabnings Slot indtaget med en Hast,
 Før og Don Pedro selv een Løbe-Grav fik kast.
 Dog gik hand Stackel hen i Elsk-Indbildings Tanke,
 For Spanske Drue-Saft ved Haabets Høst at sanke,
 Saasom hand tænkte fast, hans ønskede Perse-Kar
 Før fremmed Fingre reent og ubeskaaret var.
 Thi gjorde hand sin Fliid og sparde ingen Møye
 (Som Elskov sine Børn til Trældom veed at bøye,
 Hans Hierte mætted sig med Haabnings Ynde-Gunst
 Og som Chamæleon med Elskovs blotte Dunst.
 Indtil han kiedtes ved, som Hund nu meer at henge
 Paa Haabets halve Dør, og saa sin Hamp at slenge
 Før Spurre bort i Fleng; thi vender han sit Sind,
 Og vinder i een Hast sit Haabets Anker ind.¹

Man skal tænke hurtigt for at følge med, for at overskue, hvorledes haabet roterer mellem slot, høst, ynde-gunst, dør og anker, og for at overse lignelsernes sammenbrud til katachrese med det for fremmede fingre ubeskaarne perse-kar. Der tages voldsomme tilløb, men billedsproget bliver aldrig til allegori; sprogkunsten er mere stærk end udholdende; overblik mangler. De enkelte lignelser er taget fra alle verdens kanter; inspirationen er overalt det drastiske og opsigtsvækkende; det abstrakte belyses gerne ved stærke konkrete, og digteren holder sig ikke tilbage fra de frygteligste sammenstillinger:

Skal Døden Læbe-die det Amorelle-Par
 Dem paa sit Sølvgraa Bryst to Perle-Bierge bar?

hedder det som bekendt i kvadet til Seraphine; ikke mindre modbydelig er en omskrivning af Virginies opfyldelse af don Rode-rigos ømme forlangende:

Nu bad jeg Søster nok mit Hvile-Rom at fylde
 Hos gammel Sagel-Skieg, mens af min Herres Bylde
 Jeg efter Afskeeds Ord fik Længsels Røde trykt.²

Steder som disse viser, at Philedors kunst er mere gebærde end overbevisning; den stilistiske effekt har vejet tungere end hensynet til ukrænkelige stemninger, som han maaske ikke har haft,

¹ 30 f.

² 63, 21—23.

maaske blot holdt skarpt adskilt fra den digteriske proces. Man sender en fortvivlet tanke til de gamle italienske noveller.

Ikke blot de enkelte begreber yngler ved gentagelse i deres helhed eller væsentlighed, idet denne væsentlighed fører til lighed. Ogsaa komposita og hele sætninger gentages og uddybes ved kontrast over de indeholdte proportioner. Heltens medynks-taare falder paa fyrstindens dybe saar og »lindrer hendes Brek og læger hendes Skaar«¹; ikke blot ordene, men deres indbyrdes forhold er gentaget. En af grundene til alexandrinerens uindskrænkede herredømme i barokpoesien er vel nok, at den saa fortræffeligt egner sig til disse symmetriske opstillinger: et halvvers staar mod et andet, to saadanne mod et nyt helvers, sammenholdt af rimet; eet saadant rimpar kan opstilles mod et følgende; to rimpar forbindes ved tilbagevenden til mandlig eller kvindelig form til den højeste enhed, ofte skrevet som firelinjet strofe, for eksempel i 1756, anvendelig til kontrast med fire andre linjer. I disse større helheder bliver der plads til spændende krydsning mellem ligheder og uligheder. Den ene af de sidst raadende ligheder er blevet ulighed i 65, 4: »Hans modig Løve-Hud blev her til Hare-Skind«, endnu en i 34, 15: »Den Brynde dig gjør heed, den gjør mig Arme kold«; kun forholdet mellem kontrasterne bliver lighedspunkt: »Mit Liv er Døden lig . . . Mit Huus et Hospital, min Fryd en hver Dags Qvale«². I dette ene punkt kan gentagelsen drejes til chiasme: »Turkoser hendes Bryst og Halsen Perler bar«³. Den chiasmiske kontrast kan spænde mellem yderbegreberne: »Naturen ey, ey Døden . . .«⁴ eller mellem mellembegreberne: »fra Dødsens Haand med jord Fik hendes Mand betakt og hende selv med Floor«⁵ eller mellem begreberne i hver af konstruktionens halvdele: »Hand vil ey det han tør, han tør ey det hand vil«⁶. Gentagelsens mønstre kan udvides til det uendelige: »Fald Himmel, Klippe revn! gab Afgrund! Bølge slaae!«⁷ Kontrasterne kan derimod med fordel sammentrækkes til paradox og oxymoron; Tiberen løb lunefuldt i oldtiden og »var end bestandig i sin ube-

¹ 80, 8.

² 77, 17.

³ 95, 11.

⁴ 34, 22.

⁵ 44, 7 f.

⁶ 31, 24.

⁷ 37, 31.

standig Skik«¹; naar de elskende er sammen, »da er dem Natten Dag«²; naar de ikke er sammen, sættes deres blod i bevægelse af »een sød Fortred«³. Vendingerne er blevet saa mæltede, at ikke blot flere ord, men sætninger skulde kræves til deres naturlige opløsning. Hvad der adskiller denne pøesi fra for eksempel fransk klassik, er ikke principperne, men den danske digters mangel paa maadehold. Philedor ønsker ikke at adskille det prydelige fra det bedøvende. Man kan ikke overskue, hvad der vilde være sket, hvis han havde kendt Molières graciose fremstilling af Laures og cordovianerens gensidige hilsener. Nu forbigaar han med Scarron praktisk talt scenen⁴. Heller ikke inspirerer visse fristende træk hos La Fontaine ham. Dispositionen er lagt lige efter Scarron⁵. Hvad der er af afvigelser — og der er betydelige — har ingen hjemmel i andre af motivets tidligere behandlinger.

Disse afvigelser viser den danske digters hensigt. Interessen er forskudt fra beretning til retorik. Philedor forbigaar ingen lejlighed til paa egen regning at oprulle en blomstrende tirade. Scarron nævner slet ikke, hvad don Pedro sagde, da han lagde an paa Seraphine; i den fynske version siger han:

Skyd Elsk-Gudinde fra din Dyd-omhænged Trone
Eet naadigt Straale-Blik oppaa mit Hoved need,
Saa skal med Hiertens Tak jeg kysse dine Fied.⁶

Hans kvad til samme dame er ogsaa et velkomponeret stilistisk fremstød, skønt den spanske serenade var blevet affejet med et par elegante bemærkninger af Scarron; den begynder som saa:

Ach hierte Cloris! ach! skal Sygdoms Vold og Vee
De Purpur Roser slaa paa dine Kinders Snee,
Skal det Coralle-Par paa din lifsalig Mund
Sig farve Døden liig i Ungdoms Blomster-Stund?⁷

Da pigen omsider modtager opsigelsen, udbryder hun i i »disse Ord« — Povl Pedersen lader nemlig som regel de store udbrud

¹ 73, 2.

² 78, 20.

³ 31, 19.

⁴ 96, 21.

⁵ Scarrons meromtalte, sidste pointe er dog forblevet ubemærket: »viser I mig kun, som hand, min Ægte-Pligt«, 102, 8.

⁶ 32, 10—12.

⁷ 33.

ske i ro og orden med replikangivelse først — der heller ikke findes hos Scarron:

O! Edder-stekte Brev, den Pen, som dig har skreven,
 Er med en Morder-Haand af Drage-Vinge reven,
 Før Blek du tegnet est med giftig Øgle-Blod,
 Det Blod, der kvæler mig, der døde Sind og Mod.¹

Det bliver halvtredie side fortvivlelse, hvorfra i det foregaaende adskillige stilistiske pragtsteder er hentede. Paa samme maade udpensles senere Elvires ømme fortvivlelse overfor negeren² og fremfor alt hertugindens nedtrykthed formedelst aldrende ægtemand: »De smager som af Liig, de kaalde Kys jeg faar. Hand uden Brillen ey min Skionhed kand beskue, . . . Nu plages han af Flaad, nu ligger han af Steen« og saa videre. Det er hendes daglige dont at salve »hver krumpen Seene, I hans udtæred Krop og skrumpne Skinnebeene«, »Og kommer hand sig lit, . . . saa rider hand paa Jagt«, thi denne fornøjelse sætter han højere end sin fagre viv. Naar han vender tilbage fra jagten, er han atter ødelagt: »Snart raaber han paa Stoel, snart paa sin Smørepotte«, og natten igennem »ligger hand og snorker« medens hun sysler med sit »Tanke-Spind«, forestillende sig den skønne tilstand »Naar et forelsket Par, før Soelens Glands er oppe, Kand samle Glædens Dug paa Læbers røde Knoppe, Og i den dumme Grav henputte deres Sorg«. Hun viger tilsidst ikke tilbage for det fortvilede udbrud: »Skal jeg da blomstre her, saa maa den gamle blegne«³. Disse og andre tirader sprænger fortællingen. Navnlig første del synes at være blot et paaskud til affyring af retoriske salver, og ogsaa paa andre punkter viser enkelthederne sig at have stærk magt over helheden; topografiske opregninger er ikke sjældne; det beskrives, hvad helten og andre har at se i Sevilla⁴ og Madrid⁵, og selvom fjerde del maaske oprindeligt er blevet til under hensyn til Cats' og Sehesteds sexdelte arbejder, som senere skal betragtes, saa har fremstillingen af de italienske lande ikke ligget Philedor fjernt. Saa at sige uden støtte i Scarron, men flittigt udbyttende samtidens geografi, sammenskriver han et katalog over seværdig-

¹ 37.

² 50.

³ 77 f.

⁴ 42.

⁵ 59.

heder, storslaaede naturfænomener, vældige ruiner, kostelige stæder med mere, der sluger mange veldrejede lignelser og komposita, men som ikke bringer handlingen videre, og som heller ikke udskyder noget ventet, spændende højdepunkt. Det er mindelser om en af tidens foretrukne genrer, den topografiske, som Povl Pedersen vel selv har skattet direkte til i skagensdiget. Glæden ved mange ords forbrug gør Scarrons lille bemærkning om hertugindeens kabinet, »enrichy de tableaux«¹ til en billedbeskrivelse omfattende en snes personer fra Ovids forvandlinger². Kravet om handlingens helhed, der respekteres i megen god kunst, hævdes ikke af Povl Pedersen, det vil sige, helheden opløses i mindre helheder; Seraphines tirade, parodien paa Elvires brev, fjerde dels geografi, gennemgangen af metamorfoserne er selvstændige præstationer; kunsten er mere voldsom end udholdende; overblik tilsigtes ikke. Barokdigteren fastholder ikke sin intention saa længe, at et epos lader sig skrive³; det bliver en række glimrende enkeltheder.

Det kan da formodes, at Philedor har taget fat paa historien om don Pedro netop fordi den paa fortrinlig maade imødekom hans og tidens og alexandrinerens trang til forsiring af enkeltheder og opstillen af kontraster. Det er hos mange forfattere tydeligt, at barokken valgte sine emner efter, hvilken ordpragt, der kunde hænges paa dem, hvilke kraftige antiteser og overnaturlige hyperbler, der kunde dynges sammen. Frelserens lidelser, gravens vederstyggeligheder, fortabelsens gru og majestæten landvindinger kunde direkte maales i antal af spyttende romere, krybende orme, gloende ovne og dræbte svenskere; her var noget at udsætte for hele stilistikkens register, og det blev udsat, indtil det perverse. Andre af Scarrons noveller kunde ogsaa friste i den henseende. Man kunde vælge »Les Hypocrites«, hvor den falske Montufar river klæderne af sin endnu falskere, men saare skønne medhjælperiske Helene, stryger hende bravt, binder hende til et træ i en ulvrig egn og forlader hende, hvorpaa hendes afviste tilbeder, Dom-Sanche de Villefagnan, dukker op og saa videre; man kunde ogsaa vælge »L'Adultère Innocent«, der vanskeligt lader sig referere. Povl Pedersen har valgt La Précaution Inutile, der

¹ 58.

² 80 f.

³ Cf. E. LUNDING: Tysk Barok, 1938, 68.

fremfor de andre, mere sammenhængende noveller indbyder til sonderdeling i smaa, overskuelige portioner. Episoderne lokker overalt med stærke modsætninger, uden hvilke intet emne kunde paaregne barokkens interesse. I første del er der modsætningen mellem pigens overmod og ydmygelse; i anden mellem den skønne og hendes frastødende elskede, voldsomt udbygget i det parodi-erede brev; i tredie del mellem heltens frygt og frygtens behagelige aarsag; i femte mellem den fagre hertuginde og hendes mimrende gemal, dernæst mellem den indelaaste elskers rædsel og hertugin- dens morskab; i sjette hæfter man sig ved de pigelige lemmers krigerske udstyr og ved misforholdet mellem den anvendte omhu og det opnaaede resultat. Alt dette maatte tiltale Philedor mere end en sammenhængende fortællings vedvarende fremadskriden. Hans indsats er da fortrinsvis af formel art. Han ser sin opgave i udsmykning af stoffet med alle epokens stilistiske ingredienser.

Hans nærmeste apotek er Sehesteds, hvis »Pigernes Dyd- og Laster-Speyl« etc. udi 6. Deele afhandeled« ikke blot for titlen og den paa trods af Scarron gennemførte sexdelings vedkom- mende har været mønster for Povl Pedersens »Kierligheds En- drings og Undrings Speil«. Hos Sehested kulminerer barokkens ordpragt; i forhold til sin skytsherre bliver Povl Pedersen maade- holdende. I fortalen til den Dyd og Kunst-elskende Ret og Dyb- Sindige Læser bemærker Sehested, at »om nogen Midas-Kronede Momither aff Zojlo Laster-Skoele/ hvorpaa jeg ikke tviler/ sig fordrister/ med deres Laster-Drøppede Tunge-Brodd/ Nakke- puff att giffve: At da den Retsindige Læsers/ Dybsindige Dom/ mig for saadan Affvinds-blaanende/ Diæffel-blænde-Helfvedes- ofven Terter med Mild-gunstig Forsvar/ beskiermer« osv. Hans poetiske stil kunde punkt for punkt jævnføres med klientens. Det maa være nok at erindre om husgeraadlisten i femte dels væddemaal og sammenholde med Sehested:

Hvo kand ald Huus-Geraad som Kokken har begribe/
 Knif/ Kiedel/ Potte/ Skoul/ Ildklemm' en Brand at gribe/
 Rist/ Bradspeed/ Steege-soe/ Sleefv/ Dørslag/ Spekkenaal/
 Fork/ Træfoed/ Rifve-Jern. Træ-Saltkar/ Hvæssestaal/
 Smør-Pander/ Skomme-Skee og det som jeg knap kiender/
 Ild-Puster/ Feder-Vift/ Fyr-fader/ Stege-Vender
 Bol-Øxe/ Kokke-knifv. Brand-støtter/ Kiædel-kraag/
 Deig-spoere/ Vaffel-jern. Blik-forme Fiske-skraag

Til Melk- og Mandel-kees/ Haand-qverner/ Bakkels-sprotter/
 Der spruedes Deigen ud som mand en Lykke knøtter/
 Et Fyrtøj/ Urteskrin/ og jeg veed ikke hvad/.¹

Det er kun en fjerdedel af Sehesteds liste. Naar sprogets vældige gloseforraad, sammensætningernes vrimmel, sætningsbygningens rige muligheder og versemaalets knebren er tilegnet hos Sehested, kan et og andet suppleres fra et fjernere apotek i Odense. Verset til bogen minder stærkt om biskoppens vemodige bemærkning i dedikationsexemplarer af vinterparten 1692²; da Philedor 83, 21 har forvildet sig ind i haard rimmød:

Hun alt med lystig Snak fordulte Tankens Torne . . .

griber han til den nærmeste udvej i Siunge-Koorets anden Part:
 »Under en Rosenkind Hiertet kand foorne«³ og fuldender kuplet-
 tet med en parentes:

Som (under Rosen-Kind et Hierte tit kand forne).

Maaske har han suppleret rimet 63, 20f. fra samme salme.

Men fremfor alt har Philedor haft udbytte af den digter, han i fortalen opstiller som den fremmede litteraturs ypperste blomster, Hofmannswaldau. Dennes heltebreve, det vil sige epistler mellem historiens berømte elskerpar, blev trykt første gang 1679 og findes i den samling, hvis fortale Philedor udnyttede i sin indledning. Det vil i fortsættelse af de tidligere anførte steder af Don Pedro nu blot være nødvendigt at citere tyskeren for at vise, hvor flittig Povl Pedersen har været til at passe dennes kostbarheder ind i den romanske novelle. Heltens frieri til Seraphine er laant fra »Eginhard an Emma«.

Lass einen milden Strahl auf meinen Scheitel schüssen.⁴

Hans følgende resignation fra »Friedenheim an Sittenoren«:

Der Dorn so heute sticht/ kan morgen Rosen bringen.⁵

Seraphines fortvivlelse er mod slutningen stærkt inspireret af »Juthe an Przetislaue«:

¹ Blad Bijr.

² Kingo, I, 321.

³ Kingo, III, 235.

⁴ 6.

⁵ 106.

Hier soll der Haare Gold in Silber sich verkehren/
 Mein Purpur soll alhier verschiessen seinen Glantz/
 Der Jugend Rose soll sich in ihr selbst verzehren/
 Und alles muss vergehn/ doch nicht mein Ehrenkrantz;¹

navnlig er hendes sidste vers umiskendeligt paavirket:

Gott ist mein Bräutigam/ itzt ist der Hochzeit-Tag.

Hertugindens bitre beskrivelse af sit ulykkelige ægteskab er ikke blevet til uden hensyntagen til »Adeline an Holdenreich«, hvor heltinden ligeledes maler sin uduelige husbond: »Was soll mir denn ein Kuss der nach dem Grabe schmeckt/« jamrer hun, »Was soll mir den ein Mann . . . Der ohne Brillen mich nicht eigen kan betrachten«, »Bald liegt er an der Gicht/ bald liegt er an den Steine/«; det er hendes daglige gerning at salve »seinen Leib und seine dürre Beine/ Und wenn es besser wird/ so eilt er auff die Jagt«, thi denne fornøjelse sætter han højere end sin skønne hustru. »Verläst er seine Jagt und kommet nun zurücke So ist die Mattigkeit/ was er erjaget hat/ Bald will er einen Stuhl/ bald fordert er die Krücke«. »Ich liege weil er schnarcht/ und spiele mit Gedancken/ . . . Ich dencke wie es sey/ . . . Wann ein verliebtes Paar bey angenehmen Morgen/ Den zarten Liebes-Thau auff rothe Knospen setzt² Und in ein enges Grab³ verscharret seine Sorgen« og saa videre, hvilket driver Holdenreich til at svare: »Dafern du blühen solst/ so muss dein Mann verbleichen«⁴.

Det er dog altsammen kun lidt at regne mod Philedors intense udnyttelse af Hofmannswaldau, da Elvire og don Pedro skal til at skrive breve til hinanden. Her har han hos Scarron haft to smaa billetter at gaa ud fra⁵. Han har da slaaet op i de tyske Heldenbriefe og fundet, at slige epistler burde opstilles i krydsrimede alexandrinere, hundrede styk per brev. Det har han ganske vist ikke kunnet faa plads til, men han har forsøgt det halve, det vil sige tooghalvtreds, da firdelte rim ikke kan blive til halvtreds. Og saa har han taget for sig af »Aleran an Adelheiden«, hvor helten trøster heltinden, der er kommet i folkemunde:

¹ 35.

² Billedet er blevet en del ringere hos Philedor.

³ Philedor ser aabenbart ikke finessen.

⁴ 136 ff.; 143.

⁵ 26, 28.

Der Himmel liess es frey die ersten Völcker üben:
 Es war ein Zeitvertreib und Spiel der alten Welt;
 Seyd fruchtbar hat zwar GOTT in Marmel nicht gegraben/
 Doch schrieb Er in das Blut diss Paradiss-Gebot/
 Was wil man bessern Grund von dieser Sache haben?
 Die Tafel war der Mensch/ der Schreiber aber Gott.

...

Die Ehbereitung war geschrieben in die Hertzen/
 Die Tinte war das Blut/ das Siegel war ein Kuss/
 Sie hatten sonst kein Licht/ als nur des Himmels Kertzen/
 Und liebten keine Pracht bey diesem Überfluss;
 Braut und auch Trauring kam aus eines Meisters Händen/
 Denn Gold lag dazumal auch in der Mutter Schoss/
 Ihr Bette knackte nicht und war nicht ümbzuwenden/
 Der Himmel war die Deck'/ ihr Pfühl der Erdenkloss/

...

Ich weiss/ was itzt die Welt von Liebe pflegt zu halten/
 Die ohne Priesters Hand zu fleischlich worden ist/.¹

Slutningen er dog fra »Eginhard an Emma«:

Itzt wil ich meinen Brieff/ doch nicht die Hoffnung schlüssen/.²

I en poesi, der virker ved gentagelser har det været en dobbelt og underfundig fornøjelse at udarbejde og parodiere Elvires brev til don Pedro.

Bagved Hofmannswaldau ligger de gamle; nogle allusioner er tidligere nævnt. Ovids »Heroides« i disticha er det direkte forbillede for den krydsrimede opstilling hos schlesieren og andre, for exempel snart efter hos CHR. ROSE i hans oversættelse af Nasonis Epistolæ 1703, hos J. E. Schlegel behandlet lige efter kritikken af Don Pedro. Hofmannswaldau henviser i sin »Vorrede an den geneigten Leser« til Ovid ogsaa som stilistisk forbillede. Philedor udbytter metamorphoserne til forsiring af hertugindeens kabinet; et enkelt stiltræk fra Ovid benytter han ustandseligt hele sit digt igennem: den straalende Aurora, solens blinkende opgang. Paludan vil mene³, at det er laant fra en tysk digtsamling udkommet i København 1667; i virkeligheden findes den poetiske morgenrøde saa mange steder, at den alene ikke kan udpege

¹ 55 f.

² 8; cf. svaret 12: Mein Brieflein schliess ich zu und meine Cammer auf.

³ 1887, 284 f., ogsaa Nyerup i Minerva, august 1785, 52.

nogen kilde. »Saaledes gaar Solen op hver Morgen udi de tyske Romaner«, skriver Holberg¹; saaledes gaar den jævnlig op fra Kingo² til Clitau³, saamænd ogsaa hos Holberg selv i hans studie efter Ovid, forvandlingerne⁴, alt efter romerens Metamorphoseon II, 113. Derimod kan Povl Pedersen naturligvis have taget sit pseudonym fra den tyske samling 1667: »Philedors Erst Entflamte JUGEND«, hvis han da ikke har det direkte fra CASPAR STIELERS berømte »Geharnschte Venus« 1660⁵, hvis titelkobber⁶ kan have mindet ham om novellens sidste episode, ligesom det vistnok har inspireret titelbilledet til Fassmanns treogtyvende entrevue.

Det kan ikke nægtes, at sammenrøringen af alle disse ingredienser, Scarron, Sehested, Kingo, Hofmannswaldau med videre til en paa overraskende maade sammenhængende fortælling er en forbløffende stilistisk præstation af en pen, der ellers intet har efterladt sig. Som saadan er endrings og undrings speilet blevet paaskønnet baade af samtiden og af den nærmere eftertid. Noten hos Sorterup karakteriserer det just som »smukt udsætt paa Vers«; naar de lærde tidender i 1724 kalder forfatteren »en god Dansk Poët«⁷, »en Ubekendt/ der med Rette kand tilegne sig Stæd iblandt vores Danske Poéter«, saa er motiveringen udtrykkelig den, at »Poëten er i Locutionerne og i sin høye Geist sig selv fra Begyndelsen til Enden/ liig/ og at hand besidder sit Sprog i Fuldkommenhed«⁸; poesians »Godhed og Artighed« undskylder »Sujetet af Verket«, der ikke er »synderlig værd at rose«, og »for at give Læseren en Idée om Poetens Styrke« citeres netop den sønderknuste Seraphines tirade⁹. I 1725¹⁰ indrykkes endogsaa, som anerkendende hensyntagen til Philedors egen teknik, en om ikke aandfuld saa dog velment »Parodie over Philedors Tilskrift til Læseren«:

¹ Samlede Skrifter II, 97. — Scarron har foretaget samme travesti af franske romaners solopgange i begyndelsen af Roman Comique, cf. ogsaa Fournel til stedet.

² II, især 85 og 171.

³ Poëtisk Tiids-Fordriv, 1738, 129, 161.

⁴ Samlede Skrifter IV, 757.

⁵ Pseudonym: Filidor der Dorfferer.

⁶ Gengivet i Günther Müller: Deutsche Dichtung von der Renaissance bis zum Ausgang des Barock, 1927, 230; beskrevet i Raehses nyudgave 1888, side XIV.

⁷ 631.

⁸ 722.

⁹ 723 f.

¹⁰ 23. 8, side 531 f.

Hav Tak, min Philedor, for smucke Hierne-Foster,
 Og meld dig kun igien, du finder aaben Dør;
 Thi paa din nette Geist mand gierne Penge koster.
 Tænk dig, Poëter er belønnet blevet før.
 etc.

Endnu et aar efter, i 1726, falder Just Justesens berømte ord foran i Holbergs *Metamorphosis*¹, en lovtale til den gyldne middelevj, hvor det om Don Pedro hedder, at »naar jeg tager ud af Verket Solens Op- og Nedgang, skjønt altid udi ny Klædedragt, item Morgenrødens tapisserede Cabinetter og Safran Sænge-Gardiner, saa gaaer udaf sex Dele den siette bort«; men hvor Philedor dog undskyldes: »saasom Heros poëmatis er en Spansk Herremand, har han holdt fornøden at gaae frem med Spanske Trinn«, og hvor samme Philedor bliver en stor poët i klasse med selve Anders Bording, dennes modpol i stilistisk henseende². I den næste snes aar tier kritikerne, kun udgavernes tal taler og vidner med den gamle overlevering, at bogen blev »med Graadighed kiøbt, og læst«³. Først den fjerde Januar 1746 nævnes Philedor igen offentligt, i J. E. Schlegels tirsdagsblad »Der Fremde«⁴, hvor morgenrøden paa solens og egne vegne ved en imaginær domsforhandling paa parnasset beklager sig over i tide og utide og med rette og urette at være blevet anbragt i Don Pedro. Trods en morsom og detaljeret gennemgang af tvivlsomme konstruktioner og urigtige lignelser nægtes det ikke, »dass Philedor ein feuriger Poet ist, welcher eine Fabel, die er nicht erfunden, dennoch auf eine Art ausgeschmücket hat, davon man ihm ganz allein die Ehre lassen muss«, eller at hans vers har en paaskønnelsesværdig »Nachdruck«. Baade Holberg og Schlegel foretrak klassik for barok, og ved aarhundredskiftet er den kostbare stil meget lavt i kurs hos alle; hos Nyerup er bogen en »højtravende, affecteret og paa Stylter fremskridende Lectüre«⁵, lidet mere hos Rahbek⁶. Endnu Julius Paludan⁷ karakteriserer denne perle af barokpoesi ved udvalgte svulststeder, Vilhelm Andersen er ikke langt fra at

¹ Samlede Skrifter IV, 724 f.

² Om motivets senere benyttelse hos Holberg se BILLESKOV JANSEN: Holberg som Epigrammatiker og Essayist, I, 134.

³ Luxdorphiana, 267.

⁴ 309—311.

⁵ Iris, Juni 1795, 239.

⁶ Den danske Digtekunsts Middelalder, I, 1805, 305.

⁷ 1887, 286 f.

gøre det samme i sin grundlæggende afhandling om »den ziirlige stiil«¹, der dog har banet vejen for en mere positiv betragtning, ogsaa hos Vilhelm Andersen selv². Udviklingen genspejler gangen i tysk barokopfattelse³. Et vidnesbyrd om nyvurderingen var blandt andet konkurrencen i 1935 om »barokken i dansk digtning« med tilhørende besvarelser samt Georg Christensens udgave to aar efter.

Hvad der har vanskeliggjort tidligere tiders adgang til baroklitteraturen, er dennes uvirkelighed. Siden midten af det attende aarhundrede har man bestandig prædiket kunstens oprindelse i naturen, en primitiv, idealiseret, dekadent eller forraaet virkelighed, den ydre virkelighed eller den indre, og det har været vanskeligt at opretholde barokkens respekt for poesien som en virksomhed fortrinsvis i ordenes verden⁴. Man har maaske hos Philedor søgt et menneske. Vilhelm Andersen mener, at fortællingen »er vistnok en blanding af Digt og Virkelighed: Ungdomseventyr paa Sellebjerg, mulig ogsaa Marie Grubbes Historie«⁵; man søger forgæves. Det er papir altsammen. Man finder end ikke nogen overbevisning. Den danske barok var dog ellers ikke saa forkunstlet, at deltagerne glemte katekismus og moral. I modsætning til de tyske digtere er de danske først og fremmest præster og moralister; anderledes hos Povl Pedersen, der ikke paa noget punkt blander Vorherre ind i poesien, som ikke en eneste gang løfter den moralske finger under gennemgangen af don Pedros frygtelige escapader, og som lader haant om baade det personlige hos Kingo og det heroiske i Hofmannswaldaus heltebreve. Denne fuldstændige mangel paa religion og moral er sjælden i dansk barok. I ingen henseende føler man tabet af de otte sider fra indledningen saa bittert som overfor spørgsmaalet om, hvad meningen med det hele er, om digteren deler heltens forvildelse, »at Skionhed med Forstand hos Kydskhed ey kan boe«, saadan som Fassmann har delt den, da han skrev sin dødesamtale, eller om Philedor muligvis optager Marias gamle kvindesag. I selve digtet varieres den anførte linje en halv snes gange, men med lige saa

¹ Danske Studier, 1893, 54—95.

² Horats II, 1940, 146.

³ Lunding.

⁴ Ordet barok betegner saaledes her noget typisk; opfatter man begrebet tidligt, indeholder det naturligvis meget andet.

⁵ Ill. dansk Litteraturhistorie, II, 248.

ringe støtte i handlingen som hos de romanske forfattere. End ikke sidste del viser klart, om don Pedros program er forfejlet eller blot slaaet fejl. Denne del, saavel som den afsluttende »Grav-Skrift«, harcellerer mere over hans uoprettelige forsømmelser i bryllupsnatten end over, at han »elskte Daarlighed, var Klogskabs soerne Fiende«. Litteraturhistorierne kommer som regel til det resultat, at Philedor forholder sig ironisk til sin helt, og dette er vel ogsaa, naar alt grundigt afvejes, den uundgaaelige betragtning. Men den er metodisk forfejlet. Philedor forsøger slet ikke nogen gennemgaaende belysning; hans kunst mangler det til ironisk holdning nødvendige overblik; hans poesi er form, ikke partitagen. Netop ved at formen tager magten fra ideen, afviger produktet fra den meste anden danske barok, bliver en kunst for kunstens egen skyld, en poesi af kunststykker. Man kunde ved mindre grundig læsning ogsaa finde den modsatte moral, at don Pedros overfor kvindeskønnet lidet galante grundsætning faktisk blev hyldet i dette digt, hvor den ikke direkte afvises. Den kulturhistoriske udvikling medførte, at spørgsmaalet blev aktuelt. Den angivne tendens blev faktisk uddraget af fortællingen.

At Marías novelle om det hensigtsmæssige ved kvindelig begavelse og frigørelse kunde gaa sin gang saa vidt over Europa, skyldtes, at selve problemet, hvor famlende dets behandling end var, optog sindene i alle civilicerede lande. Renaissancen havde ført en ny opfattelse af kvinden med sig. Erasmus og Ludovicus Vives gjorde sig til talsmænd for kvindens klassiske studier og litterære selvvirkomhed. Teorien blev snart efter virkelighed med OLYMPIA FULVIA MORATA og yderligere underbygget af LUCREZIA MARINELLI i et skrift 1608 om kvindeskønnets fortrin fremfor mandkønnet. I Frankrig var de litterære damer nær ved at tage herredømmet. Catherine de Rambouillet, Madeleine de Scudéry, Marie de Sévigné, Marie-Madeleine La Fayette, Antoinette Deshoulières, Anne Thérèse de Lambert og Anne Dacier blev de funklende forbilleder for medsøstre i alle lande. Molières bidende komedier gjorde intet skaar i berømmelsen. Da Boileau i 1694 offentliggjorde sin haarde tiende satire mod hunkønnet, undlod PERRAULT ikke det følgende aar at offentliggøre en »Apologie des Femmes«. I Holland straaede den belæste ANNA ROEMER og den sprænglærde ANNA MARIA VAN SCHUURMAN, som blandt andet skrev et forholdsvis maadeholdent indlæg om kvin-

dens rimelige adgang til lærdommen og de litterære sysler. I Tyskland udmærkede de skrivende damer sig mere ved antal end ved talent. I Danmark bemærker man i det syttende aarhundrede en betydelig indsats af kvinder, der dog aldrig tænker paa for alvor at sætte sig op mod den orthodoxe grundsætning, at »Manden aff Naturen er visere/ fornumstigere oc klogere/ end Quinden«¹; Søstrene Gjõe, Karen Brahe, Birgitte Thott, Eleonora Christina — hvis hovedværk ikke kendtes — og Dorothea Engelbrechtsdatter har stadig plads i kulturhistorien; samtiden kendte endnu mange andre². Deres position var ikke mere dominerende, end at mandkønnet stadig kunde tillade sig en baade undrende, beskyttende og komplimenterende tone ved omtalen af det svage køns aandelige sysler, fra Bordings »Scutum Gynæcosophias eller Lærde Qvindens Forsvar« 1647³ til de bedste pennes smigrende bemærkninger i Dorotheas Sang- og Taare-Offer, der ikke skal tages for bogstaveligt⁴. I virkeligheden raadede her i landet bestandig den gode, lutherske husorden; kvindens plads var i køkkenet, absolut ikke i studerekammeret. Betegnende er den gamle Reenbergs »Markeds-Gave til hans Dotter«:

Hvad . . . du, med din Forstand
 Ey fatte kand og bære,
 Du bør det troe, fordi Guds Aand
 Har sagt: Det skal saa være.
 Om Lærdes Tvist, ey staaer dig an,
 Dig i Discours at give,
 Forklare, som en Ordens-Mand,
 Hvad Thomas monne skrive.⁵
 . . .
 Og, skjønt han var et Skumpelskud,
 Et Drog, et Bæst af Lyder,
 Du maa dog føye Mandens Bud,
 Og giøre, hvad han byder.⁶

Grundbogen om kvindens væsen var JACOB CATS' enorme digt »Hovwelick, dat is het gansch Beleyt des Echten-Staets afgedeylt

¹ Oversættelsen 1601 af J. Spangenberg: *Ecteskabs Ordens Speyel oc Regel*, 55.

² Otto Sperling den Yngre: *Collectanea de Foeminis doctis*, manuskript Ny kongelig Samling 2110, 4°; Albert Thura: *Gynæceum Daniæ Litteratum*, 1732; F. C. SCHÖNAU: *Samling af Danske Lærde Fruentimer*, I—II, 1753. Cf. hertil Rostrup, 59, note 1.

³ *Poetiske Skrifter* I, 1735, 1—8.

⁴ Cf. note i Reenbergs *Poetiske Skrifter* II, 1769, 119 f.

⁵ Reenbergs *Poetiske Skrifter* II, 473.

⁶ *Ibid.* 478.

in ses Hoofft-Stucken, te weten: Maeght, Vryster, Bruyt, Vrouwe, Moeder, Weduwe«, 1625. Fjerde afsnit blev oversat af Søren Terkelsen og trykt 1675 som en beskrivelse af »Den Christelige Hustrue« etc. Denne og andre catsoversættelser¹ viser ved »en højst indskrænket opfattelse af kvindens samfundsstilling«² den virkelige baggrund for tidens elegante talen om Birte Thott og Dorte Engelbrechtsdatter. Cats har skrevet digte baade til Anna Schurman og til Anna Roemer; begge synes mindre at være forbilleder til efterfølgelse end mirakuløse eksempler paa, at dyden kan bevares trods mange bøgers læsning. Allerede inden Terkelsens fordanskning af Cats' christelige hustrue trykte Philedors patron, Sehested, vistnok i 1671, sit oftere omtalte værk: »Pigernes Dyd- og Laster-Speyl/ Hvor udi Naturens/ Dydens/ Tuchtens Frucht. Merkkeligen fra Aar til Aar fuldkommen kiendes/ dicterisk og udi 6. Deele afhandeled/ osv. Den planmæssige opstilling af netop sex kvindelige stadier er vel næppe foretaget uden erindring om Cats' Hovwelick. Det danske digts anlæg er imidlertid afvigende; hellerikke er dets format saa uoverskueligt som det hollandske. Kun opfattelsen af kvindens stilling er nogenlunde den samme; den ideale hustrutype »er den, der med extra Venlighed og Tjenstagtighed tager mod Manden, naar han kommer fuld hjem. Hun skal være gæstfri og baade kunne spare og ødsle, hver Ting til sin Tid. Skønt hun ikke ofte bør komme uden for sit Hjem, forundes der hende dog Kirkegang i rigelig Mængde. Hvad hun skal leve for, opregnes saaledes: »Gud, hans hellig Ord, saa Dyd og hendes Mand«; man tør formode, at Rækkefølgen af Forfatteren er følt som en Klimax.³« Trods forekommende udartning tvivler Sehested ikke om, at kvinden fra skaberens haand er et gunstigt væsen, og at hun stadig ved tugt og pleje vil kunne taales i samfundet. I Slutningen af det syttende aarhundrede, her i landet lidt senere, tager diskussionen imidlertid saa voldsomt et opsving, at man undergraver kvindens berettigelse overhovedet. Holberg fortæller om sit ophold i Christianssand circa october 1705 til marts 1706: »Perlegeram iisdem fortē diebus opusculum, in qvo autor anonymus 60 argumentis probare

¹ Paludan, 1887, 187 ff.

² G. RODE: Renaissancens tidligste eftervirkning på dansk poetisk litteratur, 1866, 97 f.; cf. Kalf om Cats IV, 1909, 355: In huis was de plaats der vrouw; niet daarbuiten.

³ Thomsen, 176.

conatur, mulieres non esse homines«¹. Han fremsatte selv tankegangen ved forekommende lejlighed, lod sig henrive af disputere-lyst og brød først af, da han var blevet berygtet af samme grund. »Dette Skrift«, siger N. M. Petersen², »var formodentlig den allerede 1595 i Leipzig udkomne Diss. quod mulieres non sint homines, der fik en ikke ubetydelig Celebritet«. Th. A. Müller³ nævner ogsaa, at bogen var ret kendt paa Holbergs tid, og at der alluderes til den af JOACHIM PAULLI i »Jule-Stuen og Masqueraden« 1724. Man kan tilføje, at den endnu hos Tullin omtales som »det bekjendte Skandskrift«⁴. Forfatteren, eller ihvertfald formidleren, var, som udførligt omtalt af SOFUS LARSEN i en indledning til skriftet 1920, den i meget ung alder afdøde, lovende filolog VALENS ACIDALIUS (1567—1595), arbejdet selv en stridsteologisk parodi⁵, der dog blev taget meget alvorligt. En teolog ved navn SIMON GEDICUS skrev allerede 1595 et tordnende modskrift, og kun Acidalius' død forhindrede retfærdighedens gang. Til disputatsens sene eftervirkninger her i landet passer det daarligt, at de tre eneste i danske bibliotheker bevarede eksemplarer af Sofus Larsen⁶ alle tre udlægges som en iøvrigt andetsteds ukendt originaludgave. Baade for Philedors skyld og for Holbergs bør det fastslaaes, at denne oplysning er lige saa forkert som den ved første overblik forekommer usandsynlig. De tre danske eksemplarer er ikke een, men to udgaver. Det ene⁷ prydes af en vis lille blomstervignet, der sammenstilles til større figurer; den anvendes i tyske bøger fra de sidste decennier af det syttende aarhundrede, for eksempel i Morhofs Polyhistor, Lübeck 1689 og i Fellgibels Udgave af Opitz' Værker, Breslau 1690. I Leipzigs Bogkataloger flourer den fra 1684 til 1689 og er fremdeles bemærket 1696, 1697 samt 1703. Dens sammenstilling til større figur i disputatio nova er meget nært beslægtet med en lignende bagi »Dissertatio theoricopraetlica de nobilissima & frequentissima hanreitatum materia« og foran i »Disputatio inauguralis theoretico-praetlica jus potandi«,

¹ Samlede Skrifter, V, 15.

² Bidrag til den danske Litteraturs Historie, IV, 1858, 508.

³ Den unge Ludvig Holberg, 1943, 95 f.

⁴ Skrifter II, 1771, 231.

⁵ Cf. »Epistola Apologetica« i Acedalius' »Epistolarvm Centvria I«, 1606, 339—344.

⁶ Side XIX.

⁷ Luxdorps i Det Kongelige Bibliotek, med gammel haand mærket »1695«; efter dette exemplar foretager Sofus Larsen, som hans textrettelser side 49 viser, sin oversættelse.

begge fra 1697, indbundet af Luxdorph sammen med *disputatio nova* og diverse andre sælsomme afhandlinger saasom en udgave af *Gediccus'* modskrift fra 1707, et andet modskrift, »*Mulier homo!*«, et juridisk værk, »*Mulier bonus!*«, et digt om slemme kvinder, »*Mulier malus!*«, alle fra 1690 og typografisk stærkt mindende om *disputatio nova*. De to andre danske eksemplarer¹ prydes af to andre vignetter, der begge, i analog opsætning, findes i Hofmannswaldaus *Poetische Geschichte Reden m. m.*²; en af dem findes i begyndelsen af den her sædvanligvis benyttede Hofmannswaldauudgave fra Fellgiebel i Breslau 1689, saavel som i Jacob Tapps »*Oratio de Tabaco*« etc. Helmstedt 1653 eller maaske nærmere noget derefter. Alle de omtalte vignetter gaar igen eller efterlignes i hveranden dansk bog fra Holbergs tid. Tryksagerne saa anderledes ud i det sextende aarhundrede. Der kan ikke være tvivl om, at de foreliggende eksemplarer langt fra at være en ukendt originaludgave fra Zerbst 1595 tværtimod er flere forskellige, sikkert tyske, eftertryk fra omkring hundrede aar senere. Man forstaar, at skriftet fandt frem til Holberg og Paulli, at det endnu kendes almindeligt paa Tullins tid, og at det er bevaret i danske biblioteker. Det har tilfredsstillet tidens almindelige disputeregalskab. Alle emner vedrørende kvindekønnet og ægteskabet bearbejdes i denne epoke under teologisk, medicinsk og juridisk synsvinkel, snart i spøg og snart i alvor, saaledes som det fremgaar af en del nys nævnte titler. Holberg har strejft genren i sit polemiske arbejde om ægteskab mellem nært beslægtede 1719³, andre begav sig langt ind i det parodiske⁴. Tilsigtede parodier udeblev heller ikke; *Acidalius'* bog var oprindelig halvt parodisk; J. B. MENCKE skrev »*De charlataneria eruditorum*«, 1715, Holberg skrev sin *Erasmus*. Hos Wadskiær bliver det tidligere virkelig ikke saa sjældent behandlede spørgsmaal, om enker eller jomfruer er at foretrække ved ægteskabs indgaaelse⁵, udsat for hele det sprænglærde noteapparat, medens

¹ Et i Det Kongelige Bibliotek, et i Universitetsbiblioteket; fra et af dem tager Sofus Larsen den fotografiske gengivelse af titelbladet; det sidstes bind er nøje efterlignet med nyudgavens.

² »*Gedichte 1679*« i Det Kongelige Bibliotek.

³ TH. A. MÜLLER: *Den unge Ludvig Holberg*, 1943, 267.

⁴ *Ibid.* 241; VILHELM ANDERSEN: *Erasmus II*, 1909, 39; Gundels udgave af *Erasmus Montanus*, 1946, 37 f.

⁵ *Jungfrau-Spiegel* etc., blad Gijv i det omtalte bind af Luxdorfs; cf. CHR. ULRICH GRUPEN: *Tractatio jur. de Virgine prae Vidua ducenda*, 1716 og 1752 med talrige henvisninger.

digteren alt efter foreliggende lejlighed med samme overbevisning paastaar det ene som det andet¹. Man skal i disse tider ikke undre sig over, at de sælsomste emner lader sig diskutere og de skrøbeligste meninger om kvindeskønnet opstille som rimelige principper, blandt andet i Fassmanns udtømmelige dødesamtaler. I en *gespräch* mellem Henry VIII og Soliman II² drøftes flerkoneriets berettigelse; i samtalen mellem Scarron og hans kone fører fortællingerne om don Pedro over til tredje punkt i programmet: *Die Raisons, vermittelst deren das Frauenzimmer den Vorzug über das Manns-Volk zu haben prætendiret, angeführet und wiederleget*. Denne lidet galante, men meget læste dødesamtale faldt ned i den danske læseverden, hvor kvindens berettigelse var under livlig debat. Holberg havde begyndt sin poetiske virksomhed med at raade sin ven Jens Larsen fra at gifte sig, ved hvilken lejlighed kvindeskønnet ikke belyses paa den fordelagtigste maade. Men allerede i tredje bog af Peder Paars³ gør han sig til talsmand for kvindens ligeberettigelse, i det omfang, hendes aands-gaver nu engang tillader. Den 13.11.1721 daterer han en epistel foran Zille Hansdotters Forsvar for Kvindeskønnet, hvor han, sikkert uafhængigt af Fassmann, gentager visse af dødesamtalens argumenter og saaledes viser, hvordan disse sager laa i luften. Da han endnu et par maaneder efter den 12.1. 1722 daterer fortalen til sine fire skæmte-digte, blandt hvilke han optager sit første versificerede forsøg, betoner han, at dette ikke er ment som en angreb paa ægteskabet eller kvindeskønnet i almindelighed, men at han kun laster »en halvfierdsindstyve Aars gammel Karl/ der tager en ung Piige/ og en gammel Kierling/ der gifter sig med en ung Dreng«. I virkeligheden er digtet stadig en begrundelse af Holbergs egen enlige stand⁴, en afvisen af kvindelig omgang, som ikke staar godt til den almindelige agtelse for det svage køn, der raader i hele Holbergs senere produktion. Skæmte-digtene udkom 1722 og kan kun have forstærket diskussionen. Falster bragte samme aar Schesteds mørkeste paastande i erindring ved en skildring af »Det daarlige Giftermaal«⁵. Om-

¹ Wadskiærs udvalgte danske Vers, 1915, 55—70, cf. 89—106.

² I, 642 ff.

³ Samlede Skrifter II, 167 f.

⁴ Cf. Billeskov Jansen, II, 111.

⁵ Falsters Satirer, 1840, 115 ff.; spøgende er fordømmelsen af hunkønnet i femtende kapitel af *Amoenitates Philologicæ* I, 1729: »Uter sexus corruptior?«;

vendt tales der i indledningen til MARGRETHE LASSONS roman »Den Beklædte Sandhed«, der omsider blev trykt i 1723, fortrøstningsfuldt om »hvad berømmelige Gierninger Qvinde kionnet som Semiramis/ Dido/ Tamiris/ Sapho og andre flere/ baade i gamle Tiider/ og hidindtil i alle Stænder har forrettet«. Den gentagne belysning af kvindeligt aandskraft har gjort Povl Pedersens gamle digt aktuelt. Der kunde lægges en morale i det. Den niog-trediveaarige, meget samvittighedsfulde LYDER VON MÜLLEN gjorde det og bestræbte sig for at gendrive den i et modskrift 1724 med versificeret titel:

Den Spanske Herremands Don Pedros beile-grille
Og mange andres feil hos deres beile-ville
Viist efter Venners raad af en/ som gjerne sig
Retsindighedens pligt Lar Være Mærkelig.

Saavidt man kan se af de lærde tidender 2.11.1724¹ er det udkommet før Philedors digt. Der er da heller ikke noget i vejen for, at von Müllen, der havde studeret ved universitetet i den tid, hvor Don Pedro efter Grams udsagn cirkulerede, kan have kendt et manuskript. Interessant er det, at han i nogle indledningsvers omskriver forfatterens navn og psedonym:

Ven Peder/ Povel/ Polydor;
Veninde Marthe/Mette;
Men sandheds Venskab overgaar/
Den bør jeg øverst sette.²

Naar man sammenholder stedet med Bircherods vidnesbyrd, bliver der slet ingen tvivl mulig mere om, at Povl Pedersen virkelig har skrevet Don Pedro. Lyder von Müllens digt indeholder andre bemærkelsesværdige oplysninger. Af et ærevers ved »J. P.«³ synes det af fremgaa, at Povl Pedersen selv skulde have syslet med en gendrivelse af den ifølge von Müllen af ham fremsatte moral:

gravsens alvorlig derimod atter Falsters paapegen af dets tvivlsomme indvirkning paa mandkønnet i »Nyttig og absolut Nødvendig Betænkning Om Frieri Og Giftermaal«, 1734.

¹ 631 f.

² Den dunkle konstruktion er frit efter det gamle: Φίλος μὲν Σωκράτης, ἀλλὰ φίλτερά ἢ ἀλήθεια; cf. Paludan 1887, 283.

³ Joachim Paulli?

Dig ære bør min Ven/ som kand saa dydig skrive/
Og al Don Pedros last tilstrækkelig giendrive/

...

Hvad vores Philedor selv hafde vildet giøre/
Det har du til hands lov her kundet ret udføre/
Hand deri hindret blev/ men tacker derfor dig;

Det samme udtrykker Lyder von Müllen selv til sidst:

Vor ædle Philedor vi hans Lov ei berøve/
Som os Don Pedros synd med nette vers har viist;
Det er kun skade/ at hans Død ei loed ham øve
Sig i at straffe den/ og blive dobbelt priist.

Man overvejer et øjeblik, om det virkelig kan passe, at Philedor skulde have planlagt en moraliserende efterskrift til sit frimodige digt. Tiden var jo en saadan, at det meget vel kunde tænkes. Men man viser dog tanken fra sig; han vidner i fortalen at have »skreven Historien ikke for sin sandhed, men for sin Ziirlighed, ikke for sin alvorlighed, men for sin tid-fordrivelige Artighed«; man har paa grundlag af Bircherods beretning og mangelen paa holdning i selve digtet dannet sig et billede af Povl Pedersen som æstetikerens, der levede og døde uden program, et gavnligt modstykke til epokens massive front af retlinjede forfattere. Man vil ikke lade dette billede forfladiges af en Lyder von Müllen eller en J. P.

En efterskrift af den antydede art kunde i de dage kun faa een skikkelse, og det er den, von Müllen har givet den. Sproget mangler ord til at udtrykke dens kedsommelighed; formen er grusom. Det synes, somom forfatteren kun har søgt et paaskud til at affyre en vidtløftig tilrettelagt salve om kvindens dyd og intelligens. Philedors digt nævnes overhovedet ikke gennem mere end 800 vers. Lyder von Müllen høstede da ogsaa eet og andet foruden laurbær og skrev en »Apologie ø: Forsvars Vers For det nylig trykte Beyle-Vers/ Om Don Pedros Beyle-Grille/ Og Mange andres Feyl hos deres Beyle-Ville«, hvorved han heller ikke vil erhverve noget sæde paa parnasset. Den er anmeldt i de lærde tidender 2.11.1724¹, tilsyneladende før Don Pedro selv var trykt færdig. Von Müllens væsentlige indsats synes altsaa den, at han

¹ 721.

har gjort opmærksom paa Povl Pedersen og været skyld i, at Don Pedro i det hele taget blev trykt.

Med hans frygtelige poëmer var eftervirkningerne af den begivenhedsrige novelle ikke ebbet ud her i landet. Netop i aaret 1724 opførtes »Fruentimmerets Skole« paa den danske skueplads i en prosaoversættelse, der tillægges justitssekretær DIDERICH SECKMAN¹, og at selve handlingen har kunnet fange det bredeste danske publikum, bevidnes af, at en prosabearbejdelse af novellen saa lyset. Der er overleveret en »Fortegnelse og Taxt paa en deel latinske Pjeser og Skolebøger samt adskillige smaa Historier, som findes udi Frue Wielands Bogtrykkerie«², blandt andet omfattende »Den Spanske Don Pedro 2 ss« og »Dito paa Vers 5 ss«. Den sidste er naturligvis Philedors digt. Den første kendte Nyerup ikke, da han i sin tid gennemgik fru Wielands liste³, og han tvivlede stærkt om, at den nogensinde havde existeret; senere har man dog fundet en udgave fra 1744. Da fru Wielandt blev enke i 1730 og trak sig ud af forlagsvirksomheden i 1748⁴, er denne udgave sandsynligvis den originale. Titlen lyder: »En meget lystig og fornøielig Historie om Den Spanske Herremand, Don Pedro Hans forunderlige Idretter og besynderlige Giftermaal«. Bogen er fabrikeret lige efter Fassmann, saaledes at den ukendte bearbejder har taget de tre episoder, Fassmann lagde i munden paa Madame Maintenon, det vil sige forviklingerne med Seraphine, med den galante hertuginde og med den dejlige Laure, medens han har udeladt de af Fassmann oversprungne dele og ligeledes den, Fassmann havde lagt i munden paa Scarron, forviklingen med Elvire og hendes neger. Oversættelsen er ringe; gloserne er som regel gengivet rigtigt, men at de to sprog anvender forskellige midler til at sammenføje begreberne, er ikke gaaet op for bearbejderen. Man bemærke brugen af »hans« for »sin« saavel som ordstillingen: »Derfor saa tog hand paa nye hans Tilflugt til hans Poetes Poesi, der blev en Arie til den syge Aminte/Philis eller Cloris forfærdiget; og for at« et cetera. »Sie war es« gengives »hun var det«, og det hedder, uden de for dansk i mod-

¹ Skuespiltekster fra Komediehuset i Lille Grønnegade II, 1921, 98.

² Gengivet af Nyerup i Iris, 1795 I, 227 ff.

³ Ibid. 388 ff.

⁴ Hun havde egentlig aldrig ejet etablisementet, men strax efter mandens død maattet afstaa det til J. J. Höpfner; C. NYROP: Bidrag til den danske Boghandels Historie I, 1870, 272.

sætning til tysk karakteristiske smaaord, at »jeg har lukket ham [inde] i mit Klædeskab« og at »Don Pedro havde brugt slige Ting [for] at sette sin Kones Ære i Sikkerhed«. — »Han sømmede ikke ret længe i at lægge sig hos«, hedder det et sted; der staar ikke säumte hos Fassmann; germanismerne er altsaa tilstræbte. Texten er flere steder direkte misforstaaet¹; den allerede af Fassmann forkert gengivne pointe i sidste episode er nu ganske trivialiseret: »Siden forlangede hun af Don Pedro, at han skulde betee sig ligesaadan imod hende som denne Cavaleer havde giort«. Bogen er prydet med et træsnit, hvor man ser hertuginde overrække helten de vundne penge; det er kopieret efter en illustration, der findes allerede paa de ældste udgaver af folkebogen om Fortunatus' pung og ønskehat². Til sidst anføres en »Afskeds Viise, som Don Pedro sang for Seraphine Vinduer, den Tiid hand rejste fra Granada«; dens oprindelse er dunkel. Første linje: »O du Verdens Tumle-Klode« kunde lade formode, at den skulde stamme fra folkebogen »Lykkens Tumleklode« 1710, men det er ikke tilfældet.

Medens den lærde Rasmus Nyerup i 1795 paaberaaber sig »mine mange Aars bibliothekariske Praxis« som argument for, at den prosaiske Don Pedro vanskeligt kunde have existeret, er ialtfald to af folkebøgenes faste officiner ifærd med at genoptrykke den. Der findes nemlig et tryk fra Haderslev 1796, hvor afskedsvisen har faaet melodiangivelse, og en københavnsk udgave fra 1797³. Den sidste er forlæg for en udgave uden aar, der ved nærmere eftersyn røber sig som trykt af J. R. THIELE omved 1800, sandsynligvis mellem 1804 og 1808, og hvor afskedsvisen ganske er udeladt. Medens de øvrige tryk i alt væsentligt kopierer hinanden, er denne bearbejdet, saa den lader sig læse. At den herved kan gribe bagom de andre, forkvaklede, danske tekst og ramme Fassmanns tankegang⁴, maa skyldes tilfældigheden. Paa flere andre steder indskrænker den sig til at bringe

¹ Blad A 2 v for neden, A 8 r for oven.

² Danske Folkebøger X, 1927, 273; cf. *ibid.* 3 = XIII, 1936, 360.

³ »Trykt hos H. J. Graaes Enke«; findes i Universitetsbiblioteket; de øvrige i Det Kongelige Bibliotek.

⁴ FASSMANN, 513: Allein er wolte die Heyrath mehr seinen Meriten als ihrem Consens zu dancken haben; 1744 og andre udgaver: Men han havde den Indbildning, at han meere hans Meriter end hendes Forældres Consens havde at takke; THIELE: Dog var han af den forfængelige Grille, at han mere ville have sine egne Fortjenester, end hendes Forældres Samtykke, at takke.

orden tilveje i den foreliggende, danske overlevering. En saadan stilistisk gennearbejdelse af folkebøgerne har Thiele ogsaa i andre tiltælde¹ indladt sig paa; hans firma laa dengang og senere over standens gennemsnit. Endelig har bogbinderen TRIBLER i 1817 foranstaltet et tryk efter udgaven 1797 og senere endnu et lignende uden aar. Medens det første af disse ligesom trykket 1797 stadig benytter træsnittet fra fortunatus, som Tribler bruger foran denne sidstnævnte folkebog helt hen i 1820'erne, skønt klodsen efterhaanden er i en miserabel forfatning², saa findes i Triblers tryk uden aar et andet billede. Denne udgave synes da den yngste af alle, og med den slutter vel circa 1830 fortællingen om Philedørs Don Pedro m. m.

¹ Danske Folkebøger VII, 1920, 216, 241.

² Ibid. XIII, 1936, 361.

Under trykningen af nærværende afhandling meddelte mag. NIELS SCHIØRRING, at et exemplar af Povl Pedersens værk skulde findes i samlingsbindet nr. 2738,8^o i Karen Brahes Bibliotek. Digtet var tidligere forgæves efterledt der ud fra VICTOR MADSENS haandskrevne registrant i Det kgl. Bibliotek, som heller ikke ved en fornyet undersøgelse har vist sig opmærksom paa forholdet. Det omtalte exemplar er originaludgavens side 1—12 (første deel), 21—28 (slutningen af anden deel, uopskaaret) samt 29—40 (tredie deel), alle arkene ubeskaaret. Det fremtræder som en smuk illustration til den omtalte stykkevise offentliggørelse.

Professor Roos henledte opmærksomheden paa A. KÖSTER: Der Dichter der Geharnschten Venus (1897), hvorefter forfatteren af dette værk ikke, som nærv. arbejde først havde antaget, er Jacob Schwieger, men Caspar Stieler.

Résumé.

La présente étude se propose de suivre un motif, d'origine romane, depuis le moment où il prit forme, au début du XVIIe siècle, chez une nouvelliste espagnole, Maria de Zayas y Sotomayor, jusqu'à ce qu'on le retrouve dans une des œuvres principales de la préciosité littéraire danoise et, plus tard, dans un livre populaire danois. L'étude se divise en deux parties, d'importance à peu près égale, qui traitent respectivement du motif dans les littératures étrangères et dans la nôtre.

Après avoir signalé les difficultés qu'on a à trouver des renseignements sûrs sur la vie de la romancière espagnole, nous montrons aussi que ses *Novelas amorosas y exemplares* nécessiteraient une étude bibliographique plus approfondie. Les recherches les plus récentes — dans les *University of Colorado Studies* XIII, no. 1, Juin 1923, et dans la *Romanic Review* XIII—XIV, 1922-23 — n'ont fait connaître aucun exemplaire antérieur à 1637, bien que certains biographes en aient mentionné quelques-uns. La Bibliothèque Royale de Copenhague en possède un exemplaire portant le millésime de 1637, qui, comme un autre de 1638, est in-octavo, ainsi que des in-quarto de 1659, 1664 et 1705.

Après une analyse de la nouvelle de Maria, *El prevenido engañado*, sont mentionnés des recueils de nouvelles plus anciens, d'où le motif peut provenir: Masuccio, Parabosco, Despériers, Aleman, Sercambini. Maria réunit en tout cinq épisodes. Dans le premier, le héros, don Fadrique, s'éprend de la belle Serafina, qu'il voit cependant une nuit accoucher clandestinement d'une fille qu'elle a d'un amant. Dans le second, il est charmé par la belle Beatriz, dont l'amour, découvre-t-il, est en train de conduire un nègre au tombeau. Au troisième épisode, il s'enflamme pour

la belle Violante, dans le lit de laquelle il passe une nuit sans le savoir; il retrouve cependant l'occasion de rattraper le temps perdu, mais doit finalement fuir devant un rival. Après des aventures variées, brièvement rapportées, entre autres à Naples, le quatrième épisode le montre amoureux d'une duchesse catalane; elle le cache dans une armoire, et le fait presque mourir de frayeur en décrivant leur commune aventure au duc, pour finir par déclarer que le tout n'est que pure invention. Dans le cinquième épisode, il épouse la fille, merveilleusement belle mais assez sottre, de Serafina, et on voit alors que simplicité d'esprit n'est pas garantie de vertu.

Maria a lié ces épisodes de telle sorte qu'il en est résulté une nouvelle espagnole agrémentée de tous les traits typiques du genre: prédilection pour l'éternelle parade des cavaliers servants devant la demeure de leur belle, leurs sempiternelles sérénades adressées à des fenêtres plus ou moins closes, leurs conversations avec les dames se rendant à l'église, etc. Tout y est conforme au modèle. Il s'y ajoute pourtant l'intérêt véritablement féminin de l'auteur pour les toilettes somptueuses, et, de plus, une morale.

En tout cas, c'est ainsi que les critiques américains de 1923 présentent l'affaire. Ils prétendent que Maria est une des féministes de son époque, que ses nouvelles suivent évidemment la mode littéraire du temps, mais que «the unique thing which we encounter is the thread of 'women's rights' propaganda which runs through them». Mme Sylvania (Romanic Review I. c.) fait de la nouvelliste espagnole une dame «whose loyal and sturdy advocacy of the rights of her sex took a bold and fearless stand which may be considered unique for the times in which she lived». Elle examine *El prevenido engañado* en en considérant les idées comme la chose essentielle, comme si réellement, par ces épisodes et par les égarements du héros qui, chaque fois, jure de fuir les femmes intelligentes, on devait apprendre à les estimer. Cette «loftiness of her underlying purpose» autorise Maria à utiliser les sujets légers. Mais du reste, ses nouvelles sont «scarcely objectionable enough to be termed licentious».

Il est exact que, dans ses œuvres, Maria s'efforce de réclamer de la considération pour le sexe faible. Il est également exact que, dans la nouvelle en question, il est souvent parlé de morale,

et c'est là la part qui est son apport personnel. C'est toutefois la partie la plus faible du récit, qui semble toujours avoir été écrite en dépit des faits réels des épisodes et, à l'examen, l'histoire ne se montre pas morale, mais amoral.

Le procédé adopté par l'auteur est de charger son héros de commenter constamment ses aventures, en en tirant la conclusion que les femmes d'esprit sont fatales à l'homme; elle intercale de temps à autre sa propre opinion contraire, et finit par convertir don Fadrique à ses propres idées. L'interprétation des faits, tant celle du héros que celle de la nouvelliste, semble très peu soutenue par l'action. Don Fadrique n'a pu appuyer son point de vue que par l'épisode de Beatriz et du nègre. Ici, la femme intrigante a causé le malheur de son amant et menace de ruiner aussi son vertueux soupirant. Le récit de l'accouchement clandestin de Serafina peut apparemment nourrir son aversion pour les femmes rusées. Mais seulement en apparence; car, dans le récit, il y a aussi un autre cavalier qui, de ses relations avec cette femme astucieuse, semble avoir tiré un profit conforme à ses propres aspirations. La manière de voir du héros n'est donc soutenable, après cet épisode, qu'aussi longtemps qu'il reste vertueux: Serafina a failli plonger son honnête prétendant dans le malheur, mais le galant, moins scrupuleux, a obtenu la récompense qu'il désirait. L'erreur tactique est que, dans les épisodes suivants, il n'est plus vertueux. Il n'a rien à reprocher ni à Violante, ni à la dame anonyme de Naples, non plus qu'à la duchesse. Elles exaucent ses vœux et même, à Naples, il est comblé sans avoir fait aucun effort et sans aucun résultat fâcheux, à ce qu'il semble. C'est une philosophie boiteuse: d'abord aider les dames à tromper leurs époux et, ensuite, considérer l'affaire avec les yeux d'un mari outragé. Lorsqu'enfin don Fadrique est marié à son tour, il va de nouveau trop loin dans les conclusions qu'il tire de son aventure. L'affaire Garcia ne prouve nullement qu'une femme spirituelle soit préférable à une autre moins douée. Son heureux rival est tout aussi bien traité par elle que don Fadrique le fut par la dame de Naples; les avantages des partenaires ne diffèrent guère de ceux de l'affaire Violante. Notre héros pourrait donc fort bien, maintenant, adopter le point de vue du galant et se réjouir comme lui. Maria n'a pas rendu pleine justice à son héros et elle n'obtient aucune gloire à contester l'interprétation

tout arbitraire des faits qu'elle lui impose. A l'examen, sa réfutation ne s'améliore pas et ne se soutient qu'en sacrifiant la réalité aux apparences. Car dès lors, Beatriz, Serafina et la Napolitaine sont des modèles de bon sens féminin. Mais cette morale est infirme, et ce dut être aussi l'avis de certains contemporains.

Or, chose curieuse, si l'édition de 1637, employée par les critiques américains, concorde avec le texte de l'exemplaire de Copenhague de 1638, le texte de l'exemplaire danois de 1637 est assez fortement remanié. Tant l'enchaînement du texte que sa typographie prouvent que, des exemplaires danois, celui de 1637 est composé d'après le même texte que celui de 1638, et un examen détaillé montre que les changements portent principalement sur la prétendue morale de la nouvelle. On ne peut rendre cette morale plus convaincante que Maria ne l'a fait elle-même; mais on peut la répéter à tout propos, comme l'indique la page spécimen ici reproduite.

L'existence de deux textes espagnols assez différents prend de l'importance quand le sujet est transposé dans la littérature française. On s'aperçoit en effet qu'en 1655, dans sa traduction libre bien connue des *Nouvelles tragi-comiques*, Scarron s'est justement servi du texte modifié. Les passages parallèles, p. 31-33, sont concluants. Aussi peut-on affirmer qu'au contraire de ce qu'on pourrait croire, en comparant son texte au texte espagnol le plus répandu, il n'a pas souligné la morale instable de la nouvelle, qui produit une impression fatigante et mécanique. Loin de là, il a fortement abrégé la morale de la source qu'il utilisait et, sur ce point comme sur d'autres, il a donné à la nouvelle une légèreté élégante. Maria charmait ses lecteurs par la richesse même du sujet et la façon dont elle le traitait, comme le faisaient ses sources médiévales. L'art de Scarron est plus subtil. Sa prose est personnelle, et d'une élégance nonchalante. Chez lui, l'emprunt conduit surtout à un développement riche et libre. Les passages poétiques, intercalés dans la nouvelle de Maria, étant trop lourds pour lui, il les omet. Les noms étrangers sont stéréotypés: le héros s'appelle maintenant Pedre, Beatriz devient Elvire, etc. Scarron se considère comme un écrivain moderne, attaché à la réalité, et ses nouvelles doivent être comprises comme des essais plutôt réalistes, en opposition aux tendances plus romanesques

d'autres écrivains contemporains. On se trouve au début de la grande querelle des Anciens et des Modernes. Dans son œuvre maîtresse, le Roman comique, Scarron fait quelques remarques de principe sur la tendance mentionnée, et le fait expressément au sujet de quelques-unes des nouvelles espagnoles qui y sont contenues, et qui proviennent en partie du recueil de Maria.

C'est François Metel de Boisrobert, personnage très influent, qui avait amorcé la fameuse Querelle. Or, son frère moins connu, Antoine de Metel, sieur d'Ouville, avait traduit *El prevenido engañado* en même temps que Scarron. Il s'ensuivit, entre les deux traducteurs, une âpre polémique qu'il est impossible de juger ici, la traduction de d'Ouville n'ayant pas été accessible. Il s'impose pourtant de ne pas oublier que les deux traducteurs ont sans doute eu chacun son texte espagnol différent, et partant, que ni l'un ni l'autre n'a pu se faire une idée exacte du travail de son concurrent; quand on connaît la source de Scarron, on comprend qu'il l'ait trouvée «déplorablement écrite en Espagnol», et il ne faut pas dire que «Scarron must have known that he lied, when he said it». On reconnaît que Scarron pouvait lui-même à bon droit déclarer que c'était justement la forme qui était l'essentiel dans sa traduction.

La Précaution inutile eut de nombreuses éditions. Magne, le bibliographe de Scarron, en compte près d'une vingtaine avant la fin du siècle. Nombre d'entre elles, parmi lesquelles l'édition originale, furent lues à tel point qu'il n'en reste plus trace. De sa collection privée, Magne mentionne le second volume d'une édition des Nouvelles de Scarron, de 1666. Ce même volume se trouve à la Bibliothèque Royale de Copenhague. Or, de la préface du poème danois, dont traite la fin de la présente étude, il pourrait sembler que son auteur, Poul Pedersen, quand il remania le sujet, vers 1690, ait utilisé le premier volume disparu, qui devait contenir la Précaution inutile. Il ne paraît pas connaître le célèbre emprunt qu'a fait Molière du dernier épisode dans *l'Escole des Femmes*, non plus que l'adaptation du troisième par La Fontaine dans le Gascon puni (*Contes et Nouvelles 1666 et suiv.*). On pourrait supposer qu'une œuvre hollandaise a servi de trait d'union entre Scarron et Poul Pedersen. La littérature hollandaise influençait alors fortement la danoise. Toutefois, une adaptation hollandaise de la Précaution inutile a été introuvable. Une traduction alle-

mande de 1661, certainement due à Georg Greflinger, contient quelques réflexions curieuses sur Scarron, mais n'a pas eu d'importance pour le poète danois.

Ce qu'on connaît sur ce poète, provient d'une petite note inédite, imprimée ici en son entier. Ce devait être un ivrogne qui mourut dans le ruisseau, peu avant la fin du siècle. La seule œuvre de lui qui subsiste est cette nouvelle versifiée sur Don Pedro, dont la plus grande partie de la préface est conservée dans un manuscrit. Il en manque malheureusement un cahier, où il semble avoir parlé de lui-même. Les feuillets conservés contiennent un aperçu d'histoire littéraire (en majeure partie volé aux *Teutsche Uebersetzungen und Getichte*, de Hofmannswaldau), où le poète présente les œuvres de la préciosité littéraire comme l'apogée de toute littérature. Il possède lui-même d'éminentes facultés pour adapter sa prose à celle des meilleurs modèles et quand, une seule fois, il donne son propre jugement sur des personnages littéraires, ses observations sont d'une justesse frappante.

Le poème même, paru sous le pseudonyme de Philedor, était déjà célèbre avant de paraître, mais il ne fut imprimé qu'en 1724. Après qu'une pitoyable condamnation de sa morale supposée avait paru, il fut publié chant par chant par l'imprimeur Wielandt. Jusqu'à nos jours, sa bibliographie n'a été qu'assez vague; la présente recherche a doublé le nombre des impressions connues. Un manuscrit se révéla copié sur l'édition originale. Le style poétique répond à la prose de la préface, enchaînements d'antithèses et de synonymes, répétitions en crescendo, hyperboles, adynates, oxymorons, anaphores, apostrophes, chiasmes, épithètes décoratives, métaphores avec ou sans explication, renoncements devant l'inexprimable, redites variées de longues parties du texte, allusions à des auteurs anciens ou modernes, jeux de mots, allégories, et ainsi de suite à satiété. Dans sa manière, le style n'est dépassé que par le mécène de Poul Pedersen, le poète et grand propriétaire Jens Sten Sehested. On sent, en quelques passages, que Sehested est le modèle; à son exemple, la nouvelle est divisée en six parties, bien que Scarron n'ait fourni matière qu'à cinq. En certains autres endroits, on remarque que P. Pedersen a connu et apprécié les œuvres de Kingo, le plus grand poète danois de l'époque; mais par dessus tout, c'est Hofmannswaldau le grand inspirateur: de longs passages sont faits d'emprunts

anonymes aux Heldenbriefe du poète allemand. Parmi les classiques, Ovide a dû fournir sa contribution; la remarque de Scarron sur les tableaux qui ornent le boudoir de la duchesse, inspire à P. Pedersen des pages entières d'illustrations des Métamorphoses. De tels détails l'ont fortement occupé. Sans grand soutien chez le Français, mais grâce à de nombreux récits de voyage, les pérégrinations du héros, entre le troisième et le quatrième épisode, deviennent un catalogue de curiosités, de grandioses phénomènes de la nature, d'immenses ruines et de sites merveilleux. Il est probable que Poul Pedersen a justement choisi de traiter cette nouvelle parce qu'elle répond d'une manière brillante à son besoin — qui était aussi celui de ses contemporains, et de l'alexandrin qu'il employait, — d'enjolivements de détails et d'entassements de contrastes; parce que, mieux que les autres Nouvelles de Scarron, elle offre une quantité de violents effets d'oppositions. Le travail du poète danois est essentiellement consacré à la forme, dans un constant enivrement des détails. L'unité de l'action l'occupe fort peu. Son poème devait toutefois prendre une place de tout premier ordre dans la littérature danoise du temps, car les efforts stylistiques des autres auteurs de ce genre littéraire tendaient toujours à une fin quelconque de morale et d'édification. Poul Pedersen ne se propose aucune autre morale que celle qu'il répète à peu près à la lettre d'après sa source, et ce serait une erreur que de chercher une conviction personnelle dans son œuvre: il pratique l'art pour l'art, dans un feu d'artifice de virtuosité.

L'époque, comme celle qui la suivit, avait des tendances moralisatrices. On en trouve la preuve dans ladite transposition versifiée, et tout à fait illisible, de la morale supposée du roman. Les dons intellectuels de la femme et sa place dans la société, occupaient les meilleurs auteurs. Une certaine thèse de doctorat, écrite par Valens Acidalius à la fin du seizième siècle, devait ironiquement prouver que la femme n'était pas un être humain. Cette thèse eut de l'importance pour le plus illustre prosateur danois du commencement du XVIIIe siècle, Holberg, et c'est pourquoi on l'a réimprimée de nos jours. (Il est indiqué en passant que c'est par erreur qu'on a cru trouver l'édition originale dans les bibliothèques danoises, car les exemplaires dont il s'agit proviennent justement de l'époque où ils pouvaient intéresser Holberg.) La nouvelle de Scarron fut aussi mise à contribution par de fort prolixes Entretien

dans l'Empire des Morts, fabriqués par l'Allemand Fassmann après 1718. Dans les cahiers 23 et 24 de ces Entretiens, quelques-uns des épisodes sont mentionnés dans une discussion entre Scarron et son épouse, qui venait alors de mourir. Scarron y rapporte les expressions méprisantes du héros pour les femmes capables de penser, comme s'il s'agissait de son propre sentiment, et le seul mérite de Fassmann consiste à faire précisément parler l'auteur français du seul épisode qui convienne à ce programme, l'aventure d'Elvire et du nègre. Les arguments de la partie adverse sont extrêmement fragiles, et la morale obligatoire du genre est plutôt défavorable à la cause féminine. Cette très médiocre œuvre allemande fut encore appauvrie dans une traduction danoise, parue en 1744, et réimprimée plusieurs fois au cours de presque tout un siècle. C'est avec ce livre populaire, certainement fort prisé à son époque, que le motif termine enfin sa longue pérégrination.

DET KGL. DANSKE VIDENSKABERNES SELSKAB
HISTORISK-FILOLOGISKE MEDDELELSER

BIND XXVI (KR. 27.00):

Kr. Ø.

1. RÆDER, HANS: Platons Epinomis. 1938	2.75
2. NEUGEBAUER, O.: Über eine Methode zur Distanzbestimmung Alexandria-Rom bei Heron. 1938	3.00
3. HAMMERICH, L. L.: The Beginning of the Strife between Richard FitzRalph and the Mendicants. With an Edition of his Auto- biographical Prayer and his Proposition <i>Unusquisque</i> . 1938.	4.50
4. HAMMERICH, L. L.: Der Text des „Ackermanns aus Böhmen“. 1938	2.25
5. IVERSEN, ERIK: Papyrus Carlsberg No. VIII. With some Re- marks on the Egyptian Origin of some popular Birth Pro- gnoses. 1939	3.00
6. HATT, GUDMUND: The Ownership of Cultivated Land. 1939....	1.50
7. NEUGEBAUER, O.: Über eine Methode zur Distanzbestimmung Alexandria-Rom bei Heron. II. 1939	0.50
8. SARAUW, CHR.: Über Akzent und Silbenbildung in den älteren semitischen Sprachen. 1939	7.50
9. RÆDER, HANS: Platon und die Sophisten. 1939.....	2.00

BIND XXVII (KR. 33.00):

1. CHRISTENSEN, ARTHUR: Essai sur la démonologie iranienne. 1941	6.00
2. WULFF, K.: Über das Verhältnis des Malayo-Polynesischen zum Indochinesischen. 1942	12.00
3. JØRGENSEN, HANS: A Grammar of the Classical Newārī. 1941..	7.50
4. JESPERSEN, OTTO: Efficiency in Linguistic Change. 1941	4.50
5. IVERSEN, ERIK: Two Inscriptions concerning Private Donations to Temples. 1941	3.00

BIND XXVIII (KR. 38.00):

1. PEDERSEN, HOLGER: Tocharisch vom Gesichtspunkt der indo- europäischen Sprachvergleichung. 1941	17.00
2. HENDRIKSEN, HANS: Untersuchungen über die Bedeutung des Hethitischen für die Laryngaltheorie. 1941	6.00
3. ERICHSEN, W.: Demotische Orakelfragen. 1942	3.00
4. WULFF, K.: Acht Kapitel des Tao-tê-king. Herausgegeben von Victor Dantzer. 1942	12.00

BIND XXIX (KR. 34.50):

1. HAMMERICH, L. L.: Clamor. Eine rechtsgeschichtliche Studie. 1941	12.00
2. SANDER-HANSEN, C. E.: Der Begriff des Todes bei den Ägyptern. 1942	2.50

	Kr. Ø.
3. BIRKET-SMITH, KAJ: The Origin of Maize Cultivation. 1943	4.50
4. CHRISTENSEN, ARTHUR: Le premier chapitre du Vendidad et l'histoire primitive des tribus iraniennes. 1943	6.50
5. HANSEN, AAGE: Stødet i Dansk. 1943	9.00

BIND XXX (KR. 39.50):

1. WESTRUP, C.W.: Recherches sur les formes antiques de mariage dans l'ancien droit romain. 1943	6.00
2. PEDERSEN, HOLGER: Zur Tocharischen Sprachgeschichte. 1944	3.00
3. BUSCHARDT, LEO: Vṛtra. Det rituelle Dæmondrab i den vediske Somakult. 1945	10.00
4. PEDERSEN, HOLGER: Lykisch und Hittitisch. 1945	4.50
5. JØRGENSEN, PETER: Über die Herkunft der Nordfriesen. 1946	16.00

BIND XXXI (KR. 57.50):

1. BOCK, KARL N.: Mittelniederdeutsch und heutiges Plattdeutsch im ehemaligen Dänischen Herzogtum Schleswig. Studien zur Beleuchtung des Sprachwechsels in Angeln und Mittelschleswig. 1948	24.00
2. WESTRUP, C. W.: Notes sur la sponsio et le nexum dans l'ancien droit romain. Le nouveau fragment des Institutes de Gaius. 1947	2.00
3. HAMMERICH, L. L.: Laryngeal before Sonant. 1948	12.00
4. ERICHSEN, W.: Eine ägyptische Schulübung in demotischer Schrift. 1948	3.50
5. JOHANSEN, J. PRYTZ: Character and Structure of the Action in Maori. 1948	7.00
6. HATT, GUDMUND: Asiatic Influences in American Folklore. 1949	9.00

BIND XXXII (under pressen):

1. KABELL, AAGE: Don Pedro. 1949	8.00
--	------